

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ: «ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΕΥΠΑΘΩΝ ΟΜΑΔΩΝ»**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Μεταπτυχιακός Φοιτητής: Κορομηλάς Περικλής

**«Ο ρόλος της εθνοπολιτισμικής ετερότητας στο
φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού»**

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:

κ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΓΙΩΡΓΟΣ

ΣΥΝΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ:

κ. ΣΟΥΛΗΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ

κ. ΜΟΡΦΙΔΗ ΕΛΕΝΗ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2012

**Στους γονείς μου
Γιώργο και Βασιλική
που με τόσο κόπο με στήριξαν
και με βοήθησαν σε όλη τη
διάρκεια των σπουδών μου.**

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η εκπόνηση μιας διπλωματικής εργασίας δεν αποτελεί ποτέ ατομική υπόθεση. Επομένως και η συγκεκριμένη δε θα μπορούσε να αποτελέσει εξαίρεση.

Ολοκληρώνοντας, την εργασία, νιώθω την ανάγκη να εκφράσω τις ευχαριστίες μου σε όλους αυτούς που συνέβαλαν στην ολοκλήρωσή της.

Ιδιαίτερα ευχαριστώ τον επιβλέποντα Επίκουρο Καθηγητή Διαπολιτισμικής Παιδαγωγικής κ. Νικολάου Γεώργιο, ο οποίος με τις πολύτιμες συμβουλές του και την επιστημονική του καθοδήγηση, με στήριξε σε όλα τα βήματα της εργασίας, υποδεικνύοντάς μου νέους δρόμους και βοηθώντας με να προσεγγίσω σφαιρικά το συγκεκριμένο θέμα.

Ευχαριστώ πολύ και τους συνεπιβλέποντες καθηγητές κ. Σούλη Σπυρίδων, Επίκουρο καθηγητή, καθώς και την κ. Μορφίδη Ελένη, Λέκτορα του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.

Ευχαριστώ πολύ και τους διευθυντές των σχολείων που με δέχτηκαν στα σχολεία τους και με διευκόλυναν στην υλοποίηση του ερευνητικού μέρους της εργασίας, καθώς και τα παιδιά που δέχτηκαν να συνεργαστούν μαζί μου.

Τέλος, ευχαριστώ τους γονείς μου Γιώργο και Βασιλική για τη στήριξη που μου παρείχαν σε όλη τη διάρκεια της φοίτησής μου στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΡΟΣ Α

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	6
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	7

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1 Έννοια και ορισμός της επιθετικότητας.....	8
1.2 Θεωρίες της επιθετικότητας.....	10
1.3 Μορφές της ανθρώπινης επιθετικότητας.....	11

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2.1 Ορισμός του σχολικού εκφοβισμού- σχολικής βίας.....	13
2.2 Διαστάσεις του σχολικού εκφοβισμού.....	15

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3.1 Οι γενεσιουργοί παράγοντες του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού.....	15
3.1.1. Ο ρόλος της οικογένειας.....	16
3.1.2. Ο ρόλος του σχολείου.....	17
3.1.3. Η επιρροή της ομάδας.....	19

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

4.1 Σχολικός εκφοβισμός και ετερότητα.....	20
4.2. Ιστορική αναδρομή – Το φαινόμενο της σχολικής βίας στην Ελλάδα.....	22

ΜΕΡΟΣ Β

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

5.1 Αναγκαιότητα της έρευνας – Σκοπός της έρευνας- Ερευνητικές υποθέσεις.....	24
5.2 Προβλήματα – περιορισμοί κατά τη διάρκεια της έρευνας.....	25
5.3 Μεθοδολογική προσέγγιση.....	26
5.3.1 Ερευνητική μέθοδος.....	26
5.3.2 Δειγματοληψία.....	26
5.3.3 Μέσο συλλογής δεδομένων.....	27
5.4 Στατιστική επεξεργασία και ανάλυση των δεδομένων της έρευνας.....	28
5.5 Παρουσίαση- συζήτηση των αποτελεσμάτων.....	30
5.5.1 Περιγραφή του δείγματος.....	30
5.5.2 Γενικές πληροφορίες.....	41
5.5.3 Γενικά προβλήματα.....	44
5.5.4 Διαπολιτισμικά προβλήματα.....	47
5.5.5 Καταστάσεις σύγκρουσης.....	52
5.5.6 Δέκτες εκφοβισμού – Θύματα.....	69
5.5.7 Πράξεις εκφοβισμού – Θύτες.....	74

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

6.1 Συμπεράσματα έρευνας.....	83
-------------------------------	----

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	89
--------------------------	-----------

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	93
-----------------------	-----------

Περίληψη

Η παρούσα έρευνα στοχεύει να διερευνήσει το ρόλο της εθνοπολιτισμικής ετερότητας στο φαινόμενο στο σχολικού εκφοβισμού. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε από το Νοέμβριο του 2010 ως τον Απρίλιο του 2011 σε μαθητές με καταγωγή από άλλες χώρες που φοιτούσαν στη δημόσια εκπαίδευση σε δημοτικά και γυμνάσια σχολεία των Νομών Αττικής, Θεσσαλονίκης και Ιωαννίνων. Το συνολικό δείγμα των υποκειμένων της έρευνας ανήλθε στον αριθμό των 75 (N=75). Συγκεκριμένα ερευνήθηκε η κοινωνικοοικονομική κατάσταση των μαθητών και ορισμένα γενικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν, ερευνήθηκαν διαπολιτισμικά προβλήματα και καταστάσεις σύγκρουσης τις οποίες βιώνουν είτε ως θύτες είτε ως θύματα. Τα ευρήματα έδειξαν ότι ένας μεγάλος αριθμός μαθητών με καταγωγή από άλλες χώρες δέχεται ή συμμετέχει σε φαινόμενα σχολικού εκφοβισμού.

Λέξεις – κλειδιά: σχολικός εκφοβισμός, σχολική βία

Summary

The aim of this research is to explore the role of national and cultural diversity on the phenomenon of bullying at schools. The research was conducted from November 2010 until April 2011 among students from foreign countries who attended state primary and secondary schools in the prefectures of Attica, Thessaloniki and Ioannina. The total sample of participants in this research came to 75. In particular Research was conducted concerning the socio- economic conditions of the students as well as certain general problems they face, issues of multiculturalism were explored and clashes which they are confronted with either as bullies or as victims. Finding have shown that a great number of students coming from foreign countries either consents to or gets involved in instances of bullying at schools.

Key- words: bullying, school violence

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το θέμα γύρω από το οποίο θα περιστραφεί η παρούσα διπλωματική εργασία είναι η διερεύνηση της ύπαρξης φαινομένων σχολικού εκφοβισμού σε αλλοδαπούς μαθητές, δημοτικών και γυμνασίων σχολείων των Νομών Αττικής, Ιωαννίνων και Θεσσαλονίκης.

Η παρούσα εργασία αποτελείται από δύο μέρη: Το πρώτο μέρος, που αφορά τη θεωρητική διερεύνηση των εννοιών και το δεύτερο μέρος, που αποτελεί το ερευνητικό κομμάτι της εργασίας. Η δομή της εργασίας είναι η παρακάτω:

Αρχικά στις σελίδες που θα ακολουθήσουν και συγκεκριμένα στο πρώτο κεφάλαιο θα οριοθετηθούν οι μορφές της ανθρώπινης επιθετικότητας και τα θεωρητικά πρότυπα ερμηνείας της επιθετικότητας. Στο δεύτερο κεφάλαιο θα ασχοληθούμε με τον σχολικό εκφοβισμό και την σχολική βία. Θα γίνει οριοθέτηση της έννοιας του σχολικού εκφοβισμού και της σχολικής βίας και θα αναλύσουμε τις διαστάσεις του σχολικού εκφοβισμού. Στο τρίτο κεφάλαιο θα γίνει μία προσέγγιση των γενεσιουργών παραγόντων του σχολικού εκφοβισμού και στο τέταρτο κεφάλαιο θα διαπραγματευτούμε τις έννοιες του σχολικού εκφοβισμού με την ετερότητα και θα κάνουμε μια ανασκόπηση της βιβλιογραφίας και αναφορά στις μελέτες που έχουν εκπονηθεί, γύρω από το συγκεκριμένο θέμα.

Στη συνέχεια θα ακολουθήσει το ερευνητικό μέρος της εργασίας. Ειδικότερα, θα γίνει αναφορά στις υποθέσεις της έρευνας, τη συγκρότηση του δείγματος, την επιλογή και τη θεμελίωση των οργάνων συλλογής των δεδομένων, καθώς και στον έλεγχο των υποθέσεων.

Η εργασία θα ολοκληρωθεί με τη συζήτηση των αποτελεσμάτων, όπου θα γίνει προσπάθεια να δοθεί κάποια ερμηνεία στα αποτελέσματα της έρευνας, συγκρίνοντάς τα εν συντομία με τα αποτελέσματα άλλων παρεμφερών ερευνών, από την ελληνική και την παγκόσμια βιβλιογραφία.

Α. Θεωρητικό μέρος

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1. Έννοια και ορισμός της επιθετικότητας

Η επιθετικότητα είναι ένα συχνό φαινόμενο στις σύγχρονες κοινωνίες. Δεν συναντά κανείς επιθετικότητα μόνο στο ανθρώπινο είδος αλλά και σε όλο το ζωικό βασίλειο. Δεν υπάρχει κάποιος ακριβής ορισμός της έννοιας της επιθετικότητας ούτε και ομοφωνία για τα ακριβή αίτια της επιθετικής συμπεριφοράς.

Στην καθημερινή μας γλώσσα με τον όρο επιθετικότητα χαρακτηρίζουμε ένα μεγάλο αριθμό διαφορετικών τρόπων συμπεριφοράς ή πράξεων που μπορεί να προκαλέσουν σε κάποιον θάνατο ή σωματικούς πόνους και τραυματισμούς ή ψυχικούς πόνους ή ματαιώση στόχων συμφερόντων σε υλικά ή πνευματικά αγαθά (Ζάχαρης 2003: 11). Σύμφωνα με τον Ζάχαρη (2003) ο χαρακτηρισμός μιας συμπεριφοράς ως επιθετικής είναι σχετικός και εξαρτάται από την οπτική γωνία που παρατηρεί κάποιος την συγκεκριμένη συμπεριφορά. Διαφορετικά χαρακτηρίζει μια συμπεριφορά ως επιθετική ο δράστης, το θύμα και ένας παρατηρητής. Σύμφωνα με τον Ζάχαρη (2003) « η επιθετικότητα περιλαμβάνει γενικώς εκείνες τις μορφές της συμπεριφοράς , οι οποίες προκαλούν ζημιές, τραυματισμούς ή δυσάρεστες καταστάσεις σε αντικείμενα ή πρόσωπα του περιβάλλοντος».

Ο Παπαδόπουλος (1997) αναφέρει ότι ο Berkowitz την ορίζει ως τη συμπεριφορά εκείνη της οποίας σκοπός είναι η βλάβη ή ο τραυματισμός και μία επιθετική συμπεριφορά μπορεί να είναι απροκάλυπτη ή καλυμμένη, επιτρεπτή πολιτισμικά ή ανεπίτρεπτη. Μια επιθετική συμπεριφορά μπορεί να είναι φανερή και γνωστή ή μπορεί να γίνεται στα κρυφά. Σε συγκεκριμένα πολιτισμικά περιβάλλοντα να είναι ανεκτή και πολλές φορές νόμιμη και επιτρεπτή και σε άλλα να απαγορεύεται.

Οι Brown και Herrnstein (1984:243) αναφέρουν ότι «η επιθετικότητα έχει τα χαρακτηριστικά της ορμής και είναι μια κατάσταση του κεντρικού νευρικού συστήματος, η οποία ρυθμίζει τη συμπεριφορά». Σύμφωνα με αυτό τον ορισμό ένας εξωτερικός παράγοντας μπορεί να ερεθίσει το νευρικό μας σύστημα και έτσι να προκληθεί επιθετικότητα. Επιθετικότητα μπορεί να έχουμε ανάμεσα σε άτομα του ίδιου είδους αλλά και ανάμεσα σε άτομα διαφορετικού είδους. Η επιθετικότητα

ανάμεσα σε άτομα διαφορετικού είδους διακρίνεται από τη διαφορετική συναισθηματική κατάσταση γι' αυτό ο Lorenz (1963) περιορίζει την έννοια της επιθετικότητας σε ζημιές που γίνονται σε άτομα του ίδιου είδους (Ζάχαρης 2003).

Σύμφωνα με τον Βουϊδάσκη(1983) ο Becker δίνει έναν εκτενέστερο ορισμό και αναφέρει ότι « Σαν επιθετικότητα ορίζονται τα εσωτερικά και τα εξωτερικά συμβάντα, τα οποία προκαλούν βλάβη στα αντικείμενα της επιθετικότητας».

Όπως προαναφέραμε ο ορισμός της επιθετικότητας προκαλεί σύγχυση. Οι Hartup και Dewit (1974) σύμφωνα με τον Ζάχαρη (2003) προτείνουν μια τριπλή ταξινόμηση με τους παρακάτω ορισμούς:

- 1. Ορισμούς που αναφέρονται σε κινητικά πρότυπα επιθετικής συμπεριφοράς ειδικά για κάθε είδος.*
- 2. Ορισμούς που αναφέρονται στους αιτιώδεις όρους της επιθετικότητας , κυριότερος των οποίων είναι η σκοπιμότητα να συμπεριφερθεί κανείς επιθετικά, δηλαδή να προκαλέσει ζημιά.*
- 3. Ορισμούς μέσω των συνεπειών της αντίδρασης.*

Ο πρώτος ορισμός απαιτεί την παρατήρηση των ατόμων του ίδιου είδους κάτω από φυσικές συνθήκες ζωής. Η μέθοδος αυτή για κάποιους ερευνητές ενδείκνυται και για την έρευνα της ανθρώπινης συμπεριφοράς αλλά σύμφωνα με τον Ζάχαρη (2003) η Mummendey προσθέτει ότι είναι ελλιπής στη μελέτη της συμπεριφοράς των παιδιών διότι αυτά διαθέτουν ουσιαδώς περισσότερα είδη συμπεριφοράς απ' ότι τα διάφορα είδη ζώων.

Ο δεύτερος ορισμός περιλαμβάνει την σκοπιμότητα που έχει κάποιος για να συμπεριφερθεί επιθετικά αλλά δεν υπόκεινται σε έρευνα διότι ο ακριβής ορισμός της, η ποσοτική παρουσίαση και η μέτρησή της συναντούν μεγάλες δυσκολίες .

Ο τρίτος ορισμός αναφέρεται στις συνέπειες της αντίδρασης δηλαδή χαρακτηρίζεται ως επιθετική μια συμπεριφορά όταν ζημιώνει έναν οργανισμό.

Σύμφωνα με τον Ζάχαρη(2003) ο Buss (1961και 1971) αναφέρει ότι οι επιθετικές μορφές συμπεριφοράς μπορεί να είναι σωματικές ή γλωσσικές, ενεργητικές ή παθητικές, άμεσες ή έμμεσες.

1.2 Θεωρίες της επιθετικότητας

Υπάρχουν διάφορες θεωρίες για την επιθετικότητα αλλά οι περισσότεροι ερευνητές (Benesch 1987, Ζάχαρης κ.α.) τις κατατάσσουν σε τρεις κατηγορίες οι οποίες σύμφωνα με τον Παπαδόπουλο (1997) είναι:

1. Αυτές που δέχονται την επιθετική συμπεριφορά ως ορμή, ως έμφυτη δηλαδή τάση.
2. Αυτές που την αποδίδουν στις συνθήκες του περιβάλλοντος στις οποίες και την θεωρούν ως αντίδραση, και
3. Αυτές που την θεωρούν ως αποτέλεσμα μάθησης μέσω μίμησης.

- **Η ψυχαναλυτική προσέγγιση ή επιθετικότητα ως ορμή ή ως ένστικτο.**

Ο Freud (1964) ήταν ένας από τους εμπνευστές και υποστηρικτές της ψυχαναλυτικής θεωρίας. Υποστήριξε ότι κινητήρια δύναμη του ανθρώπου είναι οι ορμές, τα ένστικτα που δρουν ασυνείδητα και υποστήριξε την άποψη ότι ο άνθρωπος έχει έμφυτη την τάση προς την επιθετικότητα. Διαχωρίζει την προσωπικότητα κάθε ατόμου σε τρία μέρη το Εγώ, στο οποίο κυριαρχεί η λογική, η σκέψη και η παρατηρητικότητα και είναι ανεπτυγμένο στην πρώιμη παιδική ηλικία, το Υπερεγώ στο οποίο είναι η συνείδηση και περιέχει αξίες και ταμπού της κοινωνίας ή της οικογένειας. Το Υπερεγώ αναπτύσσεται όταν αρχίζει να μεγαλώνει το άτομο. Τέλος υπάρχει το Εκείνο, το σημείο εκείνο της προσωπικότητας που περιλαμβάνει τις ενστικτώδεις ορμές. Οι γονείς, το σχολείο και άλλοι φορείς κοινωνικοποίησης αναλαμβάνουν να εκτονώσουν αυτές τις ορμές ώστε να επέλθει η «κάθαρση». Η θεωρία των ενστίκτων του Freud δέχθηκε σφοδρή κριτική. (Πετρόπουλος Ν, Παπαστυλιανού Α. 2001:18).

- **Η βιολογική ερμηνεία της επιθετικότητας**

Την θεωρία αυτή σύμφωνα με τους (Πετρόπουλος, Παπαστυλιανού 2001) στήριξαν οι εθολόγοι Lorenz (1963) και Tinbergen (1951) οι οποίοι μετά από παρατήρηση ζώων μελέτησαν την ύπαρξη της επιθετικής ορμής των ζώων και

υποστήριξαν ότι είναι ενστικτώδης και προκαθορισμένη κληρονομικά. Η θεωρία αυτή δέχθηκε κριτική διότι τα πειράματα έγιναν σε ζώα και όχι σε ανθρώπους επομένως δεν μπορούμε να κάνουμε γενικεύσεις στο ανθρώπινο είδος.

- **Η επιθετικότητα ως αντίδραση σε αποστέρηση**

Σύμφωνα με τους Dollard, Miller, Doob & Sears (1939) «όταν υπάρχει κάποιος λόγος που εμποδίζει την επίτευξη ενός σκοπού, η αποστέρηση που βιώνεται είναι δυνατόν να μετατραπεί σε επιθετικότητα για να μειωθεί η ένταση»(Πετρόπουλος, Παπαστυλιανού 2001). Αρχικά είχαν υποστηρίξει ότι η επιθετική συμπεριφορά είναι επακόλουθο της αποστέρησης και οι αποστερήσεις είναι αναπόφευκτο ότι θα οδηγήσουν σε μια μορφή επιθετικότητας. Επειδή όμως κάθε επιθετικότητα δεν σχετίζεται με την αποστέρηση και κάθε αποστέρηση δεν οδηγεί στην επιθετικότητα τροποποίησαν την αρχική θεωρία τους και ισχυρίστηκαν ότι η αποστέρηση προκαλεί αντιδράσεις μία από τις οποίες είναι η επιθετικότητα.

- **Η θεωρία της κοινωνικής μάθησης- μάθηση μέσω μίμησης**

Ο Bandura (1972) διατύπωσε την θεωρία της μιμητικής μάθησης. Η συμπεριφορά ενός προτύπου παρακολουθείται και στη συνέχεια γίνεται μίμηση αυτής της συμπεριφοράς. Όταν δηλαδή ένα άτομο εκτίθεται σε επιθετικές συμπεριφορές είναι αναμενόμενο ότι θα αποκτήσει επιθετική συμπεριφορά.

Συμπέρασμα

Από τις παραπάνω θεωρίες για την επιθετικότητα γίνεται φανερό ότι οι παράγοντες που επιδρούν στην δημιουργία της επιθετικότητας είναι η ηλικία, η κατάσταση της υγείας ενός ατόμου, η νοημοσύνη, η σωματική δύναμη κ.λ.π οι οποίοι παράγοντες εξαρτώνται από τις συνθήκες του περιβάλλοντος και από τις εμπειρίες του ατόμου (Παπαδόπουλος 1997).

1.3.Μορφές της ανθρώπινης επιθετικότητας

Οι σπουδαιότερες μορφές της ανθρώπινης επιθετικότητας σύμφωνα με τον Βουϊδάσκης(1983) είναι:

1. Έκδηλη- λανθάνουσα

Έκδηλη ονομάζεται η μορφή επιθετικότητας που μεταβάλλεται σε συμπεριφορά και παρατηρείται ενώ η λανθάνουσα εμφανίζεται μόνο στην περιοχή του συνειδητού και ασυνείδητου.

2. Άμεση- έμμεση

Η άμεση επιθετικότητα στρέφεται απευθείας στο αντικείμενο που πρόκειται να βλάψει ενώ η έμμεση σε ένα υποκατάστατό του. Η διαφορά τους δηλαδή βρίσκεται στο άτομο που στρέφεται η επιθετική ενέργεια.

3. Εξωστρεφής- ενδοστρεφής

Η εξωστρεφής κατευθύνεται προς τον έξω κόσμο ενώ η ενδοστρεφής εναντίον του ίδιου του προσώπου από το οποίο προέρχεται. Η εσωστρεφής επιθετικότητα είναι πιο οδυνηρή από την εξωστρεφής (Βουϊδάσκης 1983).

4. Φυσική ή ψυχική

Η φυσική επιθετικότητα εκδηλώνεται σε πράξη, που βασίζεται στην πρόθεση να προξενήσει σωματική βλάβη ενώ η ψυχική εμφανίζεται με συμβολική μορφή. Η διαφορά τους βρίσκεται στη μορφή εκδήλωσης της επιθετικότητας στη συμπεριφορά.

5. Εκφραστική- συντελεστική

Η εκφραστική επιθετικότητα γίνεται η ίδια αυτοσκοπός και συνοδεύεται άμεσα από οξυθυμικές ενδοπροσωπικές διεγέρσεις σε αντίθεση με την συντελεστική επιθετικότητα που αποτελεί μόνο μέσο για την πραγματοποίηση κάποιου σκοπού.

6. Κοινωνική- αντικοινωνική

Η κοινωνική μορφή επιθετικότητας προϋποθέτει την αποδοχή του πολιτιστικού περιβάλλοντος. Μια κοινωνική μορφή επιθετικότητας έχει την συγκατάθεση της κοινωνίας και γίνεται αποδεκτή μέσα στο συγκεκριμένο πολιτισμικό πλαίσιο των κοινωνικών κανόνων και αξιών. Η αντικοινωνική μορφή συμπεριφοράς περιλαμβάνει όλες εκείνες τις πράξεις που είναι αντίθετες στους ηθικούς και νομικούς κανόνες του κοινωνικού συστήματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2.Σχολικός εκφοβισμός- σχολική βία

2.1.Ορισμός του σχολικού εκφοβισμού – σχολικής βίας

Τα τελευταία χρόνια στην χώρα μας, πιο νωρίς σε άλλες Ευρωπαϊκές χώρες, γίνονται προσπάθειες να ερευνηθεί η έκταση του φαινομένου της βίας, της αντικοινωνικής συμπεριφοράς και του εκφοβισμού (bullying). Στην βιβλιογραφία οι όροι αυτοί τείνουν να περιληφθούν στον όρο bullying. Στις περισσότερες Ευρωπαϊκές χώρες παραμένει η διάκριση των όρων βία και κακομεταχείριση, στην Ελλάδα και σε άλλες χώρες της Νότιας Ευρώπης δεν υπάρχει αντίστοιχος όρος και χρησιμοποιείται ο όρος βία(Αρτινοπούλου 2001). Το πρόβλημα της σχολικής βίας εντοπίστηκε την δεκαετία του 1930 χωρίς να υπάρξει καμία αξιόλογη αντιμετώπιση, με αποτέλεσμα να υπάρξει επιδείνωση του προβλήματος(Smith P., Sharp S., 1994).

Ο όρος bullying στα Ελληνικά αποδίδεται σύμφωνα με την Αρτινοπούλου (2001) ως η έννοια του εκφοβισμού στο χώρο του σχολείου και αφορά τη βία που ασκείται από και σε βάρος μαθητών του δημοτικού σχολείου, μέχρι την ηλικία των δώδεκα ετών και περιλαμβάνει επανειλημμένες αρνητικές πράξεις βίας, όπως χτύπημα, κλωτσιές, απειλές, πειράγματα, σεξουαλικά υπονοούμενα κ.α.

Οι κυριότερες μορφές σχολικής βίας είναι η σωματική βία, η λεκτική, η σεξουαλική, η ψυχολογική – συναισθηματική βία, οι απειλές, ο εκφοβισμός καθώς και οι βανδαλισμοί αποτελούν τις κυριότερες μορφές σχολικής βίας.(Αρτινοπούλου 2001).

Ο Olweus ήταν από τους πρώτους ερευνητές που ασχολήθηκε με το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού και εισήγαγε τον όρο bullying στην επιστημονική ορολογία. Ο Olweus(1993) ορίζει τον σχολικό εκφοβισμό ως *«την κατάσταση κατά την οποία ο μαθητής εκτίθεται επανειλημμένα και για κάποιο χρονικό διάστημα σε αρνητικές πράξεις άλλου ή άλλων μαθητών, οι οποίες εκδηλώνονται ως μορφές επιθετικής συμπεριφοράς με σκοπό τον σωματικό ή τον ψυχικό πόνο, συνειδητή προσπάθεια τραυματισμού και ευτελισμού»*

Οι Smith και Sharp(1994) διευκρινίζουν για το σχολικό εκφοβισμό «*Λέμε για ένα παιδί ότι το έχουν παρενοχλήσει, πειράζει ή κοροϊδέψει, όταν ένα παιδί ή μια ομάδα παιδιών λένε άσχημα λόγια. Θεωρείται ακόμα, παρενόχληση ή πείραγμα στην περίπτωση εκείνη, όπου ένα νέο παιδί το χτυπήσει το κλωτσήσει ή απειλήσει. Επίσης όταν το έχουν κλειδώσει μέσα σε ένα δωμάτιο ή του έχουν αποσταλεί άσχημα γράμματα ή όταν ακόμη κανείς δεν του μιλάει στο σχολείο. Αυτές οι καταστάσεις μπορούν να συμβούν συχνά και κατ' εξακολούθηση και είναι δύσκολο για ένα νέο παιδί που παρενοχλήθηκε να υπερασπισθεί τον εαυτό του. Αλλά δεν πρόκειται για παρενόχληση ή πείραγμα όταν δυο νέα παιδιά της ίδια περίπου σωματικής δύναμης έχουν έναν καυγά ή μια διαμάχη στην αυλή του σχολείου*».

Η διευκρίνιση αυτή των Smith και Sharp μας βοηθά να αποσαφηνίσουμε ότι ο σχολικός εκφοβισμός λαμβάνει χώρα από έναν μαθητή μεγαλύτερης σωματικής δύναμης προς κάποιον πιο αδύναμο τόσο σωματικά όσο και ψυχολογικά. Χαρακτηριστικό του εκφοβισμού είναι η επιβολή δύναμης ισχυρότερων ατόμων σε άτομα περισσότερο αδύναμα. Έτσι ο εκφοβισμός χαρακτηρίζεται ως «*η συνεχής καταπίεση, ψυχολογική ή σωματική που υφίσταται ένα ανίσχυρο άτομο από ένα ή περισσότερα ισχυρά άτομα*».(Rigby K., 1996)

Επίσης το Center for the Prevention of School Violence του North Carolina Department of Juvenile Justice and Delinquency Prevention ορίζει την σχολική βία ως «*οποιαδήποτε συμπεριφορά που προσβάλλει το εκπαιδευτικό έργο του σχολείου ή το κλίμα σεβασμού ή δυσχεραίνει το στόχο του σχολείου να παραμένει απαλλαγμένο από ενέργειες που στρέφονται κατά προσώπων ή περιουσίας ή σχετίζονται με ναρκωτικά, όπλα, διαρρήξεις ή αταξία. Με αυτό τον ορισμό λαμβάνονται υπόψη συμπεριφορές όπως προσβολές, απειλές και εκφοβισμός που θεωρούνται υπεύθυνες για την εκδήλωση μελλοντικών βίαιων συμπεριφορών.*

Ο Boulton (1997) σε μια έρευνα του διαπιστώνει ότι οι εκπαιδευτικοί δεν ορίζουν με τον ίδιο τρόπο τον σχολικό εκφοβισμό. Έτσι το 25% των εκπαιδευτικών δεν συμπεριλαμβάνει στον ορισμό την κοροϊδία, την διάδοση φημών και τον εκφοβισμό όταν κάποιος αρπάζει και καταστρέφει πράγματα των άλλων και το 50% των εκπαιδευτικών δεν θεωρεί πως η απομόνωση από την ομάδα των συνομηλίκων ή από τα υπόλοιπα παιδιά είναι μια μορφή σχολικού εκφοβισμού. Οι NAYLON, & CAWIE,(2006) αναφέρουν ότι οι ερευνητές γνωρίζουν με μεγαλύτερη σαφήνεια τον ορισμό του σχολικού εκφοβισμού απ' ότι οι εκπαιδευτικοί και η Aroga(1996)

κατέληξε πως οι μαθητές έχουν αναπτύξει έναν καλό ορισμό του εκφοβισμού και μερικές έρευνες δείχνουν ότι σκέφτονται παρόμοια με τους ερευνητές.

Συμπερασματικά ο ορισμός της σχολικής βίας σύμφωνα με την Αρτινοπούλου(2001) είναι σχετικός και εξαρτάται από το ισχύον κάθε φορά κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο. Ωστόσο, στοιχεία του ορισμού της σχολικής βίας είναι η επιβολή της βούλησης, η πρόκληση ζημιάς ή βλάβης, η απειλή εκφοβισμού, κακομεταχείρισης ή κακοποίησης.

Από τα παραπάνω γίνεται κατανοητό ότι σε μια αντιδημοκρατική κοινωνία με κοινωνικές εντάσεις και αυταρχικότητα ο ορισμός της σχολικής βίας θα διαφέρει από τον ορισμό που δίνουμε σε μια δημοκρατική κοινωνία. Ακόμη και στην χώρα μας πριν μερικά χρόνια η χειροδικία του εκπαιδευτικού προς τους μαθητές ήταν κοινωνικά επιτρεπτή και ηθικά νόμιμη σήμερα όμως το κοινωνικό πολιτισμικό πλαίσιο έχει αλλάξει και κάτι τέτοιο είναι νομικά και ηθικά μη επιτρεπτό.

2.2. Διαστάσεις του σχολικού εκφοβισμού

Στο φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού ή της σχολικής βίας εμπλέκονται διαφορετικά άτομα ή ομάδες. Με κριτήριο τα παραπάνω διακρίνουμε την σχολική βία σε: Βία μεταξύ των μαθητών, βία από τους μαθητές προς τους δασκάλους και το αντίστροφο, βία από εκπαιδευτικούς προς την εξουσία-διοίκηση και το αντίστροφο, βία από εξωσχολικούς παράγοντες προς τα μέλη της σχολικής κοινότητας (μαθητές, εκπαιδευτικούς) και το αντίστροφο (Αρτινοπούλου 2001).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3.1. Οι γενεσιουργοί παράγοντες του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού.

Όπως αναφέραμε και παραπάνω η επιθετικότητα που αναπτύσσεται σε ένα άτομα μπορεί να είναι αποτέλεσμα μάθησης μέσω μίμησης, επιθετικότητα που αποδίδεται στις συνθήκες του περιβάλλοντος ως αντίδραση και επιθετικότητα ως ορμή δηλαδή ως έμφυτη τάση. Θα προσπαθήσουμε παρακάτω να αναλύσουμε τους παράγοντες

εκείνους οι οποίοι δημιουργούν ή επικουρούν στην ανάπτυξη του φαινομένου της σχολικής βίας.

Κυρίαρχο ρόλο στην ανάπτυξη και εξέλιξη του ανθρώπου αποτελεί η κοινωνικοποίησή του. Με τον όρο κοινωνικοποίηση του ατόμου ονομάζουμε την εξέλιξή του, που γίνεται με την επίδραση του περιβάλλοντος και διαρκεί σε όλη την φάση της ζωής του. Συγκεκριμένα σύμφωνα με τον Τσιπλητάρη (2001) κοινωνικοποίηση λέγεται η διαδικασία εκμάθησης των κανόνων και των αξιών της ζωής της κοινωνικής ομάδας ή κοινωνικής τάξης στην οποία το άτομο ανήκει και ζει. Επίσης ο Goslin(1969) ορίζει την κοινωνικοποίηση «ως τη διαδικασία κατά την οποία τα άτομα αποκτούν τις γνώσεις, τις δεξιότητες και τις διαθέσεις που τα καθιστούν ικανά να συμμετέχουν περισσότερο ή λιγότερο αποτελεσματικά σαν μέλη των ομάδων ή της κοινωνίας». Υπάρχουν πολλοί φορείς κοινωνικοποίησης στην παρούσα έρευνα θα αναλύσουμε την επίδραση της οικογένειας, του σχολείου και της ομάδας των συνομηλίκων.

3.1.1.Ο ρόλος της οικογένειας

Ο άνθρωπος για να επιβιώσει χρειάζεται την βοήθεια των άλλων. Δεν γεννιέται έτοιμος να μπορέσει να ανταπεξέλθει στις συνθήκες της ζωής. Από την φύση του λοιπόν είναι όν κοινωνικό. Την πολύπλευρη ανάπτυξη και ενσωμάτωσή του στην κοινωνία σε πρώτη φάση την αναλαμβάνει η οικογένεια του. Μέσα στην οικογένεια δεν υπάρχουν άναρχες σχέσεις κατά τις οποίες ο καθένας κάνει ό,τι νομίζει αλλά όλοι πρέπει να υπακούουν σε ορισμένους νόμους ή κανόνες. Με αυτό τον τρόπο τα μικρότερα άτομα δεσμεύονται και υπακούουν τους κοινωνικούς κανόνες που επιβάλλουν οι μεγαλύτεροι. Αυτή η διαδικασία κοινωνικοποίησης όμως δημιουργεί προβλήματα και συγκρούσεις που εκδηλώνονται πολλές φορές με επιθετική συμπεριφορά μεταξύ των μελών της οικογένειας. (Βουϊδάσκη 1983)

Ένας άλλος σημαντικός λόγος για τον οποίο οι νέοι επαναστατούν είναι η δυσκολία να περάσουν από την θαλπωρή της οικογένειας στην ευρύτερη κοινωνία. Η μετάβαση αυτή και η ανάληψη νέων ρόλων μπορεί να οδηγήσουν σε επιθετική συμπεριφορά.

Η επιθετική συμπεριφορά των γονέων προς τα παιδιά μπορεί να οφείλεται σε κοινωνικό – ψυχολογικά αίτια, κοινωνικο- οικονομικά και πολιτισμικά αίτια

(Βουϊδάσκης 1997). Σε μια φτωχή οικογένεια τα προβλήματα των γονιών είναι περισσότερα και ο χρόνος που έχουν για να αφιερώσουν στα παιδιά τους ελάχιστος, έτσι η κοινωνικοποίηση των παιδιών τους γίνεται απότομα και αν υπάρξει αντίδραση από τα παιδιά τότε αντιμετωπίζουν το πρόβλημα με επιθετικότητα. Επίσης η ολοένα αυξανόμενες οικονομικές απαιτήσεις του σχολείου οδηγούν τους γονείς σε οικονομικά αδιέξοδα με αποτέλεσμα να διοχετεύουν επιθετικότητα προς τα παιδιά. Η αυξημένη φροντίδα που χρειάζεται ένα παιδί οδηγεί πολλές φορές τους γονείς στην εγκατάλειψη επαγγελματικών στόχων και φιλοδοξιών και αυτό έχει ως αποτέλεσμα να διαταράσσεται η σχέση γονέα – παιδιού και ορισμένες φορές να εκδηλώνεται επιθετικότητα προς το παιδί.

Με βάση αυτά που έχουμε αναφέρει και πιο πάνω είναι σίγουρο πως το παιδί που δέχεται επιθετικότητα θα εκδηλώσει επιθετικότητα. Η συνεχής προσπάθεια των γονέων για κηδεμονία και εξάρτηση, η ενοχλητική ανάμειξη τους στις υποθέσεις των παιδιών και κυρίως στη σχολική τους επίδοση ωθούν τα παιδιά να αναπτύξουν επιθετική συμπεριφορά. Έρευνα των Πετρόπουλου και Παπαστυλιανού (2001) έδειξε ότι η θυματοποίηση από την οικογένεια στους μαθητές του δημοτικού σχετίζεται με την χαμηλή σχολική επίδοση.

Η επιθετικότητα που αναπτύσσεται μεταξύ των γονέων αλλά και ανάμεσα στις σχέσεις των ίδιων των παιδιών μιας οικογένειας οδηγούν σε επιθετικότητα.

Συμπερασματικά σε μια οικογένεια που στην οποία το παιδί μεγαλώνει με βία, παρατηρεί, βλέπει ή παίρνει ενεργό ρόλο στην άσκηση αυτής είναι σχεδόν βέβαιο ότι θα εκδηλώσει και το ίδιο βία προς τους υπόλοιπους και κυρίως σε αυτούς που έχουν λιγότερη σωματική δύναμη δηλαδή τους συμμαθητές του ή τους συνομήλικούς του.

3.1.2.Ο ρόλος του σχολείου

Ένας δεύτερος φορέας κοινωνικοποίησης μετά την οικογένεια είναι το σχολείο. Καλείται λοιπόν το σχολείο να συνεχίσει την κοινωνικοποίηση του παιδιού αλλά αυτή τη φορά με μια πιο σκόπιμη και συστηματική διαδικασία, την διδασκαλία. Κυρίαρχο ρόλο στην εκπαιδευτική διαδικασία, στην κοινωνικοποίηση δηλαδή του παιδιού, αναλαμβάνει ο δάσκαλος σε συνεργασία με τους μαθητές.

Οι δάσκαλοι υπηρετούν και μεταφέρουν αξίες και νόρμες ενός κοινωνικού συστήματος, τα πολιτισμικά αγαθά όμως αυτά μεταβιβάζονται σε μαθητές με διαφορετική κοινωνική προέλευση, αξίες και τρόπους συμπεριφοράς και τους φέρνει σε αντιπαράθεση με συγκεκριμένες θέσεις και τυπικούς ρόλους. Διαψεύδονται έτσι οι προσδοκίες του δασκάλου και γίνεται επιθετικός.

Επιπλέον ο δάσκαλος κατά την διάρκεια της μαθησιακής διαδικασίας προσπαθεί να πείσει τους μαθητές για την αναγκαιότητα της αυξημένης ατομικής επίδοσης. Η αποτυχία λοιπόν σε ένα μάθημα από ένα μαθητή δεν εκλαμβάνεται από το δάσκαλο ως δική του αδυναμία αλλά ως αδιαφορία και απείθεια του μαθητή. Η πικρία αυτή του δασκάλου μπορεί να τον οδηγήσει σε επιθετική συμπεριφορά προς τον αδύναμο μαθητή.

Η αμφισβήτηση του ρόλου του δασκάλου από ένα μαθητή είτε με επιθετική συμπεριφορά, είτε με συνεχείς ερωτήσεις ή αντιρρήσεις στις απαντήσεις του δασκάλου εκλαμβάνεται ως προσωπική προσβολή έτσι στιγματίζει το μαθητή, μειώνει τη βαθμολογία, χειροδικεί και φωνάζει. Δάσκαλοι που μεγάλωσαν με αυταρχικό στυλ αγωγής αντιδρούν σε οποιαδήποτε αλλαγή των σχέσεων εξουσίας εντός του σχολικού περιβάλλοντος και αμύνονται με επιθετικότητα. (Βουϊδάσκης 1997).

Αντίστροφα τώρα ο δάσκαλος έρχεται σε μία τάξη να επιβάλλει τους δικούς του κανόνες σε ένα ανομοιογενές σώμα, να αλλάξει τις οικογενειακές συνθήκες των μαθητών και να επιβάλλει καινούριους. Αυτό προκαλεί την αντιδραστική και επιθετική συμπεριφορά των μαθητών εναντίον του.

Επίσης ο δάσκαλος αξιολογεί τους μαθητές του. Η αξιολόγηση αυτή δημιουργεί αναπόφευκτα κατηγοριοποιήσεις ανάμεσα στους μαθητές σε καλούς, μέτριους, κακούς κτλ. Η κατηγοριοποίηση αυτή μόνο και μόνο από την βαθμολογία τους θεωρείται απαράδεκτη από τους μαθητές και αμύνονται με επιθετικότητα.

Επιθετικότητα στο χώρο του σχολείου έχουμε και ανάμεσα στους ίδιους τους δασκάλους. Παρόλο που εμπλέκονται στην ίδια διαδικασία και με τον ίδιο σκοπό διαφοροποιούνται ανάλογα με την κοινωνικό – οικονομική τους προέλευση, το φύλλο, την ιδεολογία. Μπορεί να έρθουν σε σύγκρουση λόγω διαφορετικής στάσης της διεύθυνσης προς το πρόσωπο τους ή και με την στρατηγική που πρέπει να ακολουθήσει το σχολείο. Ακόμα η διαφορά ηλικίας παίζει σημαντικό

ρόλο στην μεταξύ τους διαφορετικότητα συνήθως ο νέος δάσκαλος θεωρείται πιο προοδευτικός από σε σχέση με τον παλαιότερο.

Τέλος, η μεγαλύτερη επιθετικότητα παρατηρείται ανάμεσα στους ίδιους τους μαθητές οι οποίοι πολλές φορές επηρεασμένοι από όλα τα παραπάνω, συμπεριφέρονται και αυτοί επιθετικά προς τους συμμαθητές τους. Η μίμηση και μόνο επιθετικών συμπεριφορών στην οικογένεια ή στο σχολείο αρκούν για να τους κάνουν επιθετικούς. Σωματικές βλάβες, λεκτικές επιθέσεις, σεξουαλικά υπονοούμενα είναι μερικές εκφάνσεις της επιθετικότητας των μαθητών μέσα στο σχολείο.

Οι λόγοι για τους οποίους οι μαθητές συμπεριφέρονται επιθετικά είναι πολλοί ενδεικτικά αναφέρουμε ότι οι περισσότεροι μαθητές έχουν ως πρότυπο τον δάσκαλο, στην προσπάθεια τους να μοιάσουν ή και να ακούσουν μια καλή κουβέντα από αυτόν αλληλοκατηγορούνται και αυτό οδηγεί στη συνέχεια στην μεταξύ τους επιθετικότητα.

3.1.3. Η επιρροή της ομάδας

Από την φύση του ο άνθρωπος είναι ένα ον κοινωνικό. Όπως προαναφέραμε για να επιβιώσει χρειάζεται την βοήθεια των υπολοίπων ανθρώπων. Από τα πρώτα χρόνια της ζωής του αναζητεί και προσπαθεί να ενταχθεί σε μία ομάδα. Μια από αυτές τις ομάδες και φορέας κοινωνικοποίησης ταυτοχρόνως είναι η ομάδα των συνομηλίκων.

Τα τελευταία χρόνια τονίζεται ιδιαίτερα η δυναμική που έχει η ομάδα και οι σχέσεις των συνομηλίκων είναι σημαντικές στην κοινωνική- γνωστική εξέλιξη και διαφέρει από τις σχέσεις ενηλίκων – παιδιών. Οι Piaget και Sulliran (Younis 1980) αναφέρουν ότι οι σχέσεις αυτές διαφέρουν γιατί χαρακτηρίζονται από ισότητα, συνεργασία και αμοιβαιότητα. Επίσης ο Hartup(1992) υποστηρίζει τις στενές διαπροσωπικές σχέσεις διότι ευνοούν τη νοητική τους ανάπτυξη.

Η ένταξη του παιδιού σε μια ομάδα αποτελεί μια ψυχοσυναισθηματική ανάγκη και όταν καταφέρνει να εισέλθει σε αυτή το παιδί έχει θετικά συναισθήματα.(Νασιάκου 1999). Το παιδί επιδιώκει να ενταχθεί σε μια ομάδα για να αποκτήσει μια ταυτότητα. Οι Fox & Boulton (2006) υποστηρίζουν ότι σύμφωνα με

μια έρευνά τους υπάρχει σχέση μεταξύ των προβλημάτων κοινωνικών δεξιοτήτων και της θυματοποίησης συνομηλίκων.

Τα άτομα νιώθουν και ενισχύουν τον αυτοσεβασμό τους όταν ενισχύεται η εσω-ομάδα και ότι αυξάνεται έτσι το προσωπικό τους όφελος(Παπαστάμου 1986). Η προσπάθεια να αναδειχθούμε μέσα σε μια ομάδα είναι διαχρονική. Όταν η ομάδα μας κερδίζει ή αναδεικνύεται καλύτερη νιώθουμε μεγαλύτερη χαρά. Ο ρόλος της ομάδας λοιπόν στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του μαθητή είναι πολύ μεγάλος. Σύμφωνα με έρευνες τα αγόρια συμμετέχουν ως βοηθοί και υποστηρικτές σε μια πράξη επιθετικότητας μέσα στο σχολείο ενώ τα κορίτσια μένουν αδιάφορα ή και αμυνόμενα πολλές φορές.

Μελέτες των Graig και Pepler (1997) ανέδειξαν ότι το 85% των περιστατικών bullying γίνεται με την παρουσία των συνομηλίκων οι οποίοι μπορούν να έχουν διαφορετικούς ρόλους παίρνοντας το μέρος του νταή, παρεμβαίνοντας για να στηρίξουν το θύμα ή παραμένοντας απλοί παρατηρητές.

Έρευνα των Tapper & Boulton (2005) έδειξε ότι παρόντες σε περιστατικά εκφοβισμού ήταν το 88% των παιδιών, από αυτά μόνο το 15% βοηθούσε το θύμα, είχε δηλαδή ενσυναίσθηση και έβλεπε στη θέση του θύματος τον εαυτό του και μόλις το 5% παρενέβη για να λύσει το πρόβλημα.

Ο Olweus παρατήρησε ότι όταν τα φαινόμενα bullying ανταμείβονται οδηγούν στη μείωση των αναστολών του παρατηρητή σε σχέση με την δική του επιθετικότητα. Αντίθετα αν η πράξη εκείνου που συμμετέχει σε φαινόμενα σχολικού εκφοβισμού τιμωρηθεί, τότε μπορεί να ενισχυθούν οι αναστολές στους παρατηρητές. Επίσης μερικοί επιθετικοί μαθητές συμμετέχουν σε επεισόδια σχολικού εκφοβισμού για να μειώσουν την ατομική τους ευθύνη, όσο μεγαλύτερος αριθμός ατόμων εμπλέκονται τόσο λιγότερες είναι οι ατομικές ευθύνες.

Η ομάδα λοιπόν είναι εκείνη που αποκρυσταλλώνει τα θύματα και τους ισχυρούς στο εσωτερικό της μυθοποιώντας και προστατεύοντας τους νταήδες οι οποίοι συχνά τυγχάνουν της συμπάθειας και χωρίς να ανέχονται την ταλαιπωρία και την αδυναμία των θυμάτων που τη θεωρούν ενοχλητική καθώς προκαλεί προσωπικές ανασφάλειες(Lazzarin 1999).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

4.1. Σχολικός εκφοβισμός και ετερότητα

Τα τελευταία χρόνια στις περισσότερες χώρες της Ευρώπης και περισσότερο στη χώρα μας παρατηρείται ένα ολοένα αυξανόμενο κύμα μετανάστευσης. Κοινωνικο-πολιτικοί και οικονομικοί λόγοι οδηγούν και αυξάνουν την μετανάστευση προς την Ευρώπη. Το τελευταίο διάστημα με τις κοινωνικές αναταραχές στις χώρες της Αφρικής αυτό το κύμα μετανάστευσης ολοένα αυξάνεται και γιγαντώνεται επηρεάζοντας και αλλοιώνοντας τον πληθυσμό των χωρών υποδοχής. Πέρασαμε δηλαδή σε μια εποχή με πολυπολιτισμικά στοιχεία και πολυπολιτισμικούς πληθυσμούς.

Οι ανακατατάξεις αυτές είναι αναμενόμενο ότι θα επηρέαζαν και την ίδια την φυσιογνωμία του σχολείου και από τάξεις ομογενών πέρασαμε στη δημιουργία πολυπολιτισμικών τάξεων. Το φαινόμενο λοιπόν του σχολικού εκφοβισμού που μελετάμε στην παρούσα εργασία ήταν αναμενόμενο ότι θα έκανε αισθητή την παρουσία του τόσο στις διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες όσο και στον ομογενή πληθυσμό.

Θα προσπαθήσουμε να αναλύσουμε το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού υπό το πρίσμα της εθνοπολιτισμικής ετερότητας. Διακρίνουμε δύο περιπτώσεις σχολικού εκφοβισμού, στην πρώτη θύματα είναι οι μαθητές με διαφορετικό εθνοπολιτισμικό υπόβαθρο και στη δεύτερη περίπτωση οι μαθητές αυτοί είναι θύτες.

Τα ερεθίσματα που προέρχονται από τον πολιτισμό και την κουλτούρα κάθε κοινωνικής ομάδας ασκούν επίδραση στη διαμόρφωση της προσωπικότητας των ατόμων της. Σύμφωνα με τον Merton και την θεωρία της ανομίας του Durkheim, η παραβατική συμπεριφορά δημιουργείται από το χάσμα μεταξύ πολιτιστικών στόχων και διαθέσιμων μέσων για την επίτευξη των στόχων. Οι ανήλικοι που ανήκουν στις χαμηλότερες κοινωνικές τάξεις, επειδή βιώνουν τη στέρηση από τις ευκαιρίες συμμετοχής στα αποτελέσματα της οικονομικής επιτυχίας, αντιδρούν, είτε απορρίπτοντας τους πολιτιστικούς στόχους ή τα νόμιμα μέσα για την επίτευξη των στόχων, είτε υποκαθιστώντας ένα νέο σύνολο στόχων και μέσων. Έπειτα τα κατώτερα κοινωνικά στρώματα απαντούν με μια αντικοινωνική πράξη(Φαρσεδάκης 1985).

Τα παιδιά των μεταναστών όταν αναγκάζονται να αλλάξουν χώρα εισέρχονται ουσιαστικά σε μια διαδικασία επανακοινωνικοποίησης και βρίσκονται αντιμέτωπα με διάφορες στάσεις, κανόνες, αξίες και πρότυπα και συγκρούονται με τα προηγούμενα που είχαν αποκτήσει ήδη στη χώρα τους. Έτσι ο ανήλικος έρχεται αντιμέτωπος με παιδιά που έχουν μεγαλώσει με διαφορετικές παιδαγωγικές μεθόδους (Μπεζέ 1985).

Τα παιδιά των μεταναστών προέρχονται κατά κύριο λόγο από κατώτερες κοινωνικές τάξεις, το ίδιο το σχολείο όμως ευνοεί την κουλτούρα των παιδιών των ανώτερων κοινωνικών τάξεων, έτσι οι αλλοδαποί μαθητές βιώνουν μια ασυμβατότητα του πολιτισμικού τους κεφαλαίου με την κουλτούρα του σχολείου, γεγονός που οδηγεί στη σχολική αποτυχία.

Όλα τα παραπάνω σε συνδυασμό με την σχολική αποτυχία και το αίσθημα ανασφάλειας που νιώθουν τα παιδιά των μεταναστών οδηγούν στην εκδήλωση παθητικής – αμυντικής στάσης ή σε επιθετική συμπεριφορά άρα σε σχολικό εκφοβισμό.

4.2. Ιστορική αναδρομή- Το φαινόμενο της σχολικής βίας στην Ελλάδα.

Στη χώρα μας οι έρευνες γύρω από το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού είναι ελάχιστες. Η πρώτη έρευνα στην Ελλάδα χρονολογείται από το 1990 όταν μελετήθηκε η επιθετική συμπεριφορά των παιδιών στο χώρο του δημοτικού σχολείου. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι σε κάθε σχολείο περίπου 30% των μαθητών είχαν πέσει θύματα εκφοβισμού κάποια στιγμή κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς, με τα αγόρια να δηλώνουν πολύ περισσότερα περιστατικά εκφοβισμού απ' ότι τα κορίτσια. (Ψάλτη & Κωνσταντίνου 2007)

Παρόμοια με τα αποτελέσματα διεθνών ερευνών ήταν και τα αποτελέσματα της έρευνας των Χατζή, Χουντουμάδη και Πατεράκη (2000) που μελέτησαν το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού και της θυματοποίησης στην Ελλάδα σε 1312 παιδιά που φοιτούσαν από την τρίτη έως την έκτη τάξη του Δημοτικού σχολείου, χρησιμοποιώντας το ερωτηματολόγιο του Olweus. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι το 14,7% των παιδιών υπήρξε «θύμα» εκφοβισμού, το 6,24% «θύτης» και το 4,8% «θύτης και θύμα». Τα αγόρια ήταν περισσότερα σε όλες τις κατηγορίες σε σχέση με τα κορίτσια και ο αριθμός των δραστών και των θυμάτων μειώνεται καθώς αυξάνεται

η ηλικία. Η πιο συνηθισμένη μορφή εκφοβισμού ήταν η λεκτική, τα περισσότερα αγόρια σε σύγκριση με τα κορίτσια δηλώσαν ότι έχουν υποστεί σωματική βία (το 34% των αγοριών έναντι 22,83 των κοριτσιών), ενώ αντίθετα τα κορίτσια σε μεγαλύτερο ποσοστό έχουν υποστεί άμεση λεκτική βία και έμμεσο εκφοβισμό (38% των κοριτσιών έναντι 25,3% των αγοριών).

Επίσης, μία άλλη πανελλήνια έρευνα διενήργησε το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο με σκοπό να μελετήσει τα φαινόμενα βίας και εκφοβισμού στο χώρο του σχολείου. Στην έρευνα πήραν μέρος 3000 μαθητές, δημοτικού, γυμνασίου και λυκείου από 450 σχολεία της χώρας. Τα αποτελέσματα της συγκεκριμένης έρευνας έδειξαν ότι η συχνότητα με την οποία οι μαθητές διαπράττουν ή υφίσταντο επιθετικές πράξεις ήταν μικρότερη από αυτήν που αναφέρεται στην διεθνή βιβλιογραφία αλλά και από αυτή που βρήκαν σε ελληνικό δείγμα οι Χουντουμάδη, Πατεράκης και Χατζή το 2000.(Πετρόπουλος & Παπαστυλιανού,2001).

Σε μια άλλη έρευνα που διεξήχθη σε σχολεία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης όλης της χώρας κατά τα σχολικά έτη 2004-2005 και 2005-2006 τα ποσοστά θυματοποίησης και εκφοβισμού ήταν παρόμοια με αυτά της έρευνας Χουντουμάδη, Πατεράκη και Χατζή (2001). Σε δείγμα 4000 παιδιών και εφήβων το 10-30% δηλώνει ότι έχει βιώσει ως θύμα τον σχολικό εκφοβισμό, κυρίως την λεκτική του μορφή και τη μορφή του κοινωνικού αποκλεισμού, ενώ ένα στα δέκα παιδιά περίπου φοβάται ότι θα πέσει θύμα εκφοβιστικών περιστατικών (Δεληγιάννη, 2006).

Το 2006 πραγματοποιήθηκε αντίστοιχη έρευνα από το ΕΚΚΕ δε δημοτικά , γυμνάσια και λύκεια της Αθήνας για την ποιότητα ζωής των παιδιών και των εφήβων. Το δείγμα αποτελείτο από 2000 μαθητές/τριες από 110 σχολεία της Αθήνας. Τα αποτελέσματα ανέφεραν ότι το 37% των μαθητών του δημοτικού έχουν υποστεί βία από άλλα παιδιά ενώ το 13% των ερωτηθέντων απάντησε ότι έχει χτυπήσει άλλα παιδιά. Το 77% αναφέρει ότι έχει δει παιδιά να χτυπούνε άλλα παιδιά, ενώ το 41% αναφέρει ότι έχει δει παιδιά να απειλούν άλλα παιδιά. Τέλος το 60% των εκπαιδευτικών αναφέρουν και οι ίδιοι περιστατικά βίας και εκφοβισμού στο σχολείο τους.

B. Ερευνητικό μέρος

Κεφάλαιο 5

5.1.Αναγκαιότητα της έρευνας-Σκοπός της έρευνας-Ερευνητικές υποθέσεις

Είσαγωγή

Το θέμα του σχολικού εκφοβισμού όπως διαπιστώσαμε αυξάνεται ραγδαία τα τελευταία χρόνια σε όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στη χώρα μας οι έρευνες γύρω από το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού είναι αρκετά περιορισμένες και αναλύονται αφενός από την σκοπιά των ψυχολογικών και κοινωνικών ερευνών, αφετέρου βρίσκονται σε ένα στάδιο θεωρητικών μελετών και όχι τόσο ερευνητικών.

Επομένως, ο βασικός σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να διερευνήσει τις απόψεις των αλλοδαπών μαθητών γύρω από το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού, την θέση τους γύρω από το φαινόμενο αυτό καθώς και την στάση τους σε καταστάσεις σχολικού εκφοβισμού.

Στόχος της έρευνας είναι:

- Να διερευνηθεί αν οι αλλοδαποί μαθητές συμμετέχουν σε καταστάσεις σύγκρουσης και σχολικού εκφοβισμού.
- Να καταγραφούν οι απόψεις τους και η στάση τους γύρω από τέτοια φαινόμενα.
- Να προσδιοριστούν οι παράγοντες εκείνοι που συμβάλουν στην εμφάνιση του σχολικού εκφοβισμού.

Οι ερωτήσεις που περιλαμβάνονται στο ερωτηματολόγιο στόχευαν να διερευνήσουν αν:

- Οι γονείς των αλλοδαπών μαθητών βοηθούν τα παιδιά τους με τα μαθήματα στο σπίτι.
- Τα αλλοδαπά παιδιά δεν περνούν αρκετό χρόνο με τους γονείς τους παίζοντας ή κάνοντας ευχάριστα πράγματα.
- Οι γονείς των αλλοδαπών μαθητών επισκέπτονται το σχολείο για να μιλήσουν με το δάσκαλο ή τους καθηγητές.
- Οι γονείς των αλλοδαπών μαθητών ακούν τα παιδιά τους όταν χρειάζονται μια συμβουλή ή όταν ανησυχούν για κάτι.
- Στους αλλοδαπούς μαθητές τους αρέσει που στην τάξη τους υπάρχουν παιδιά από άλλες χώρες.
- Οι αλλοδαποί μαθητές βοηθούνται μεταξύ τους για να μάθουν Ελληνικά.
- Οι αλλοδαποί μαθητές είναι ευχαριστημένοι με τα παιδιά της τάξης τους.
- Οι αλλοδαποί μαθητές έχουν ανάμεσα στους καλύτερους φίλους τους κάποιον που είναι από την Ελλάδα.

- Οι αλλοδαποί μαθητές, οι οποίοι συμμετείχαν στην έρευνα, σε μεγάλο ποσοστό νοιώθουν ευτυχισμένοι όταν παίζουν με τα παιδιά της τάξης τους.
- Οι αλλοδαποί μαθητές, οι οποίοι συμμετείχαν στην έρευνα, προτιμούν τα διαλείμματα για να περνούν καλά με τους συμμαθητές τους.
- Οι αλλοδαποί μαθητές, οι οποίοι συμμετείχαν στην έρευνα, σε μεγάλο ποσοστό δεν έτυχε να είναι μόνοι τους γιατί κανένας από τους συμμαθητές τους δεν ήθελε να είναι μαζί τους.
- Οι αλλοδαποί μαθητές, οι οποίοι συμμετείχαν στην έρευνα, δεν συμβαίνει συχνά να μπαίνουν στην ίδια ομάδα.
- Οι αλλοδαποί μαθητές, οι οποίοι συμμετείχαν στην έρευνα, θεωρούν ότι ο δάσκαλος/η δασκάλα βοηθούν όλα τα παιδιά με τον ίδιο τρόπο.
- Οι αλλοδαποί μαθητές, οι οποίοι συμμετείχαν στην έρευνα, πηγαίνουν στο σπίτι παιδιών από την τάξη τους για να μελετήσουν ή να παίξουν.
- Οι αλλοδαποί μαθητές, οι οποίοι συμμετείχαν στην έρευνα, μιλούν στα παιδιά της γειτονιάς τους, έστω κι αν δεν πηγαίνουν στο ίδιο σχολείο.
- Οι αλλοδαποί μαθητές, οι οποίοι συμμετείχαν στην έρευνα, παίζουν με τα παιδιά της γειτονιάς τους.
- Οι αλλοδαποί μαθητές, οι οποίοι συμμετείχαν στην έρευνα, γνωρίζουν κάτι για τα παιδιά της τάξης τους που είναι από την Ελλάδα.
- Οι αλλοδαποί μαθητές, οι οποίοι συμμετείχαν στην έρευνα, θεωρούν ότι και τα παιδιά από την Ελλάδα έμαθαν κάτι για την χώρα καταγωγής τους από τα ίδια.
- Οι αλλοδαποί μαθητές, οι οποίοι συμμετείχαν στην έρευνα, γνωρίζουν από τα Ελληνόπουλα τα τραγούδια τους.

Ερευνητικές υποθέσεις

- Οι αλλοδαποί μαθητές, οι οποίοι συμμετείχαν στην έρευνα, θεωρούν ότι στο σχολείο τους υπάρχουν παιδιά από την Ελλάδα που συμπεριφέρονται άσχημα στα παιδιά από άλλες χώρες.
- Οι αλλοδαποί μαθητές, οι οποίοι συμμετείχαν στην έρευνα, θεωρούν ότι υπάρχουν παιδιά από άλλες χώρες που ενοχλούν παιδιά από την Ελλάδα.
- Οι αλλοδαποί μαθητές, οι οποίοι συμμετείχαν στην έρευνα, αναφέρουν ότι δεν έχουν δεχτεί εκφοβισμό από παιδιά από την Ελλάδα στο σχολείο τους τους τελευταίους τρεις μήνες.
- Η πλειοψηφία των αλλοδαπών μαθητών, οι οποίοι συμμετείχαν στην έρευνα, δεν έχουν ενοχλήσει παιδιά από την Ελλάδα τους τελευταίους τρεις μήνες.

5.2. Προβλήματα – περιορισμοί κατά τη διεξαγωγή της έρευνας

Μια διπλωματική εργασία ειδίκευσης στα πλαίσια ενός μεταπτυχιακού προγράμματος σπουδών αυτόματα δημιουργεί κάποιους περιορισμούς. Πρώτα απ' όλα δεν υπάρχει κάποιο σταθμισμένο τεστ στη χώρα μας. Για το λόγο αυτό

προχωρήσαμε στη δημιουργία ενός ερωτηματολογίου έχοντας υπόψη το θεωρητικό πλαίσιο που αφορά στα υπό εξέταση θέματα, έρευνες με συναφή αντικείμενα.

Επιπλέον, εξαιτίας του περιορισμένου χρόνου και των περιορισμένων οικονομικών πόρων η διεξαγωγή της έρευνας περιορίστηκε στους Νομούς Ιωαννίνων, Θεσσαλονίκης, Αττικής και συγκεκριμένα στα σχολεία 18^ο Δημοτικό Σχολείο Ιωαννίνων, 50 Γυμνάσιο Αθηνών και Διαπολιτισμικό Γυμνάσιο Εύοσμου Θεσσαλονίκης.

Τέλος, θα πρέπει να επισημάνουμε το γεγονός ότι εξαιτίας ικανοποιητικού μεν αλλά σχετικά μικρού δείγματος των υποκειμένων της έρευνας, μπορούμε να παρουσιάσουμε στο παρόν πόνημα τις απόψεις των αλλοδαπών μαθητών σχετικά με τα υπό εξέταση ζητήματα κι όχι να καταλήξουμε σε ασφαλείς γενικεύσεις των αποτελεσμάτων.

Όλοι οι παραπάνω περιορισμοί θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη από τον αναγνώστη της παρούσας έρευνας. Επιπλέον, πρέπει να σημειωθεί ότι καταβλήθηκε η όποια δυνατή προσπάθεια, ώστε η διεξαγωγή της έρευνας να πραγματοποιηθεί με έγκυρο και αντικειμενικό επιστημονικό τρόπο με σκοπό της παρακολούθησης της εκπαιδευτικής πραγματικότητας και την εξαγωγή συμπερασμάτων αναφορικά με το φλέγον ζήτημα του καιρού μας: τον σχολικό εκφοβισμό.

5.3. Μεθοδολογική προσέγγιση

5.3.1. Ερευνητική μέθοδος

Σύμφωνα με την ελληνική και ξενόγλωσση βιβλιογραφία μια έρευνα δύναται να ανήκει σε πολλά είδη ταυτόχρονα. Η παρούσα έρευνα μπορεί να χαρακτηριστεί ως:

- Εφαρμοσμένη, διότι θέλει να οδηγήσει στην εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων που θα βοηθήσουν στην αντιμετώπιση του σχολικού εκφοβισμού στη χώρα μας.
- Περιγραφική, διότι στόχο έχει την καταγραφή και παρουσίαση των παραγόντων εκείνων που σχετίζονται με το σχολικό εκφοβισμό και την εθνοπολιτισμική ετερότητα.
- Ποσοτική, διότι οι απαντήσεις των αλλοδαπών μαθητών θα εκφραστούν με ποσοτικούς αριθμητικούς όρους κατά τη στατιστική ανάλυση.
- Δειγματοληπτική, γιατί διεξάγεται σε δείγμα του συνολικού αριθμού των αλλοδαπών μαθητών.

5.3.2. Δειγματοληψία

Η έρευνα διεξήχθη από το Φεβρουάριο του 2011 ως τον Απρίλιο του 2011 και απευθυνόταν σε αλλοδαπούς μαθητές του 18^{ου} Δημοτικού Σχολείου Ιωαννίνων, του Διαπολιτισμικού Γυμνασίου Εύοσμου Θεσσαλονίκης και του 50^{ου} Γυμνασίου Αθηνών. Το δείγμα μας ήταν 75 αλλοδαποί μαθητές των παραπάνω σχολείων.

Ακολούθησε επίσκεψη στα συγκεκριμένα σχολεία και χορηγήθηκε το ερωτηματολόγιο στους μαθητές ύστερα από σχετική άδεια του Διευθυντή της εκάστοτε σχολικής μονάδας. Στο σημείο αυτό πρέπει να σημειωθεί το γεγονός ότι δόθηκαν οι σχετικές οδηγίες συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου με την επίδοσή του. Από τα 80 ερωτηματολόγια που χορηγήθηκαν, επεστράφησαν συμπληρωμένα τα 75(ποσοστό επιστροφής: 95%). Από τα συμπληρωμένα ερωτηματολόγια συμπεριλήφθησαν τελικά στη στατιστική ανάλυση ως πλήρη και έγκυρα 74 (ποσοστό 92,5% επί του αρχικού αριθμού ερωτηματολογίων).

5.3.3. Μέσο συλλογής δεδομένων

Για τη διεξαγωγή της έρευνας χρησιμοποιήθηκε η τεχνική του ερωτηματολογίου. Για το λόγο αυτό κρίθηκε αναγκαίο να καταρτισθεί ένα ερωτηματολόγιο που να αφορά το υπό εξέταση θέμα.

Το ερωτηματολόγιο (βλ σελίδα 93), που χορηγήθηκε, αποτελείται αρχικά από μία εισαγωγική σελίδα, η οποία απευθύνεται στους μαθητές και τους εξηγεί ακριβώς τους λόγους για τους οποίους ζητείται η συμπλήρωσή του. Σημειώνεται ότι είναι ανώνυμο κι ότι πρόκειται να χρησιμοποιηθεί μόνο για τη συγκεκριμένη ερευνητική χρήση κι όχι για κάτι άλλο.

Επίσης, σε αυτή την αρχική σελίδα δίνονται κι οι οδηγίες συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου, καθώς και οι ευχαριστίες του ερευνητή.

Το ερωτηματολόγιο χωρίζεται σε πέντε μέρη. Στο πρώτο μέρος υπάρχουν 23 ερωτήσεις που αφορούν στα προσωπικά στοιχεία των μαθητών, δηλαδή:

- Φύλλο (αγόρι-κορίτσι)
- Που γεννήθηκες;
- Θυμάσαι από πού είναι η μητέρα σου;
- Θυμάσαι από πού είναι ο πατέρας σου;
- Σε ποια τάξη φοιτάς;
- Πως λέγεται το σχολείο σου;
- Πόσων χρονών είναι η μητέρα σου;
- Πόσων χρονών είναι ο πατέρας σου;
- Έχεις αδέρφια;(Όχι, Ναι έχω 1, Ναι έχω 2, Ναι έχω περισσότερα από 2)
- Τι γλώσσα μιλάτε στην οικογένειά σου;(Ελληνικά, Τοπική διάλεκτο , Άλλη γλώσσα)
- Οι γονείς σου;(Μένουν μαζί ,Άλλο, Είναι χωρισμένοι , Είναι σε διάσταση)
- Η μητέρα σου δουλεύει; (Ναι ή Όχι)
- Ο πατέρας σου δουλεύει; (Ναι ή Όχι)
- Οι γονείς σου περνούν αρκετό χρόνο μαζί σου; (Ναι ή Όχι)
- Οι γονείς σου ελέγχουν πόσο χρόνο περνάς με τους φίλους σου; (Ναι ή Όχι)
- Οι γονείς σου ελέγχουν πόσο χρόνο περνάς με τους φίλους σου; (Ναι ή Όχι)
- Οι γονείς σου περνούν αρκετό χρόνο μαζί σου; (Ναι ή Όχι)
- Οι γονείς σου θυμώνουν με άλλους έστω κι αν φταις εσύ; (Ναι ή Όχι)
- Οι γονείς σου θυμώνουν μαζί σου χωρίς λόγο; (Ναι ή Όχι)
- Πόσο συχνά σε ρωτούν οι γονείς σου πώς περνάς στο σχολείο; (Πάντα, Κάποτε, Σπάνια, Ποτέ)
- Πόσο συχνά σε βοηθούν οι γονείς σου με τα μαθήματά σου στο σπίτι; (Πάντα, Κάποτε, Σπάνια, Ποτέ)
- Πόσο συχνά περνάς χρόνο με τους γονείς σου παίζοντας ή κάνοντας ευχάριστα πράγματα; (Πάντα, Κάποτε, Σπάνια, Ποτέ)
- Πόσο συχνά οι γονείς σου επισκέπτονται το σχολείο για να μιλήσουν με το δάσκαλο ή τους καθηγητές σου; (Πάντα, Κάποτε, Σπάνια, Ποτέ)
- Πόσο συχνά σε ακούν οι γονείς σου όταν χρειάζεσαι συμβουλή ή όταν ανησυχείς για κάτι; (Πάντα, Κάποτε, Σπάνια, Ποτέ)

Η δεύτερη ενότητα του ερωτηματολογίου αφορά γενικές πληροφορίες και αποτελείται από δώδεκα ερωτήσεις, η τρίτη ενότητα αποτελείται από τρεις ερωτήσεις γενικών προβλημάτων που μπορεί να έχουν τα παιδιά. Η τέταρτη ενότητα αποτελείται από 9 ερωτήσεις σχετικές με διάφορα διαπολιτισμικά προβλήματα.

Στην πέμπτη ενότητα γίνεται μια επεξήγηση του όρου σχολικός εκφοβισμός ώστε να γίνει κατανοητός ο όρος από τα παιδιά. Οι ερωτήσεις αφορούν τις καταστάσεις σύγκρουσης και η πέμπτη ενότητα χωρίζεται σε πέντε υποενότητες. Στην πρώτη

αναζητούμε την ύπαρξη του σχολικού εκφοβισμού στα παιδιά που προέρχονται από την Ελλάδα, στη δεύτερη αν ασκούν σχολικό εκφοβισμό οι αλλοδαποί μαθητές, στην τρίτη αναζητούμε τους δείκτες εκφοβισμού και τα θύματα, στην τέταρτη πράξεις εκφοβισμού και θύτες και στο τέλος υπάρχουν έξι ερωτήσεις που αφορούν τα άτομα που μπορούν να βοηθήσουν.

5.4. Στατιστική επεξεργασία και ανάλυση των δεδομένων της έρευνας

Η στατιστική επεξεργασία και ανάλυση των δεδομένων της παρούσας έρευνας πραγματοποιήθηκε με τη βοήθεια του στατιστικού προγράμματος S.P.S.S 19.0 (Statistical Package for Social Sciences). Προκειμένου να πραγματοποιηθεί η επεξεργασία αυτή τα δεδομένα χρειάστηκε να κωδικοποιηθούν.

Έτσι, λοιπόν, η κωδικοποίηση των δεδομένων έχει ως εξής:

A. Προσωπικά στοιχεία

1. Φύλο: Αγόρι=1, Κορίτσι=2
2. Ηλικία: 11=1, 12=2, 13=3, 14=4, 15=5
3. Τόπος Γέννησης: Ελλάδα=1, Αλβανία=2, Ρωσία=3, Γεωργία=4, Ρουμανία=5, Βουλγαρία=6, Μολδαβία=7, Αρμενία=8, Ουκρανία=9, Γερμανία=10
4. Καταγωγή μητέρας: Ελλάδα=1, Αλβανία=2, Ρωσία=3, Γεωργία=4, Ρουμανία=5, Βουλγαρία=6, Μολδαβία=7, Αρμενία=8, Ταϊτή=9, Αυστραλία=10, Πολωνία=11, Ουκρανία=12, Ιταλία= 13
5. Καταγωγή πατέρα: Ελλάδα=1, Αλβανία=2, Ρωσία=3, Γεωργία=4, Ρουμανία=5, Βουλγαρία=6, Μολδαβία=7, Αρμενία=8, Ταϊτή=9, Αυστραλία=10, Πολωνία=11, Ουκρανία=12, Ιταλία= 13
6. Τάξη φοίτησης: Δημοτικό=1, Γυμνάσιο=2
7. Ηλικία μητέρας: Θυμάμαι=1, Δε θυμάμαι=2
8. Ηλικία πατέρα: Θυμάμαι=1, Δε θυμάμαι=2
9. Αδέλφια: Όχι=1, Ναι, έχω 1=2, Ναι, έχω 2=3, Ναι, έχω περισσότερα από 2=4
10. Γλώσσα ομιλίας στην οικογένεια: Ελληνικά=1, Τοπική διάλεκτο=2, Άλλη γλώσσα=3
11. Κατάσταση γονέων: Μένουν μαζί=1, Είναι σε διάσταση/χωρισμένοι=2, Άλλο=3.
12. Εργασία μητέρας: Ναι=1, Όχι=2
13. Εργασία πατέρα: Ναι=1, Όχι=2
14. Χρόνος με γονείς: Ναι=1, Όχι=2
15. Γονικός έλεγχος: Ναι=1, Όχι=2
16. Κανόνες από γονείς: Ναι=1, Όχι=2
17. Θυμός γονιών: Ναι=1, Όχι=2
18. Θυμός με άλλους: Ναι=1, Όχι=2

Ερώτηση 19: Πάντα=1, Κάποτε=2, Σπάνια=3, Ποτέ=4

Ερώτηση 20: Πάντα=1, Κάποτε=2, Σπάνια=3, Ποτέ=4

Ερώτηση 21: Πάντα=1, Κάποτε=2, Σπάνια=3, Ποτέ=4

Ερώτηση 22: Πάντα=1, Κάποτε=2, Σπάνια=3, Ποτέ=4

Ερώτηση 23: Πάντα=1, Κάποτε=2, Σπάνια=3, Ποτέ=4

Στο δεύτερο μέρος του ερωτηματολογίου που αφορά γενικές πληροφορίες η κωδικοποίηση έχει ως εξής:

Ερώτηση 1: Ναι=1, Όχι=2.
Ερώτηση 2,3,4,5,6,7: Είναι ανάπτυξης.
Ερώτηση 8: Ναι=1, Όχι=2.
Ερώτηση 9: Ναι=1, Όχι=2.
Ερώτηση 10: Ναι=1, Όχι=2.
Ερώτηση 11: Ναι=1, Όχι=2.
Ερώτηση 12: Ναι=1, Όχι=2.
Ερώτηση 13: Ναι=1, Όχι=2.

Στο τρίτο μέρος του ερωτηματολογίου που αφορά γενικά προβλήματα η κωδικοποίηση έχει ως εξής:

Ερώτηση 1 από 1.α έως 1.ι : Ναι=1, Όχι=2.
Ερώτηση 2: από 2.α έως 2.ε: Ναι=1, Όχι=2.
Ερώτηση 3: από 3.α έως 3.ε: Ναι=1, Όχι=2.

Στο τέταρτο μέρος του ερωτηματολογίου που αφορά τα διαπολιτισμικά προβλήματα η κωδικοποίηση έχει ως εξής:

Ερώτηση 1: από 1.1 έως 1.δ: Ναι=1, Όχι=2.
Ερώτηση 2: Πάντα=1, Κάποτε=2, Σπάνια=3, Ποτέ=4
Ερώτηση 3: Ναι=1, Όχι=2.
Ερώτηση 4: 4.α=1, 4.β=2, 4.γ=3
Ερώτηση 5: Ναι=1, Όχι=2.
Ερώτηση 6: Ναι=1, Όχι=2.
Ερώτηση 7: Ναι=1, Όχι=2.
Ερώτηση 8: Ναι=1, Όχι=2. Από 8.α έως 8.δ: Ναι=1, Όχι=2.
Ερώτηση 9: Ναι=1, Όχι=2.

Στο πέμπτο μέρος του ερωτηματολογίου που αφορά τις καταστάσεις σύγκρουσης η κωδικοποίηση έχει ως εξής:

Υποενότητα Α

Ερώτηση 1 : Ναι=1, Όχι=2.
Ερώτηση 2: από 2.α έως 2.η: Ναι=1, Όχι=2.
Ερώτηση 3: από 3.α έως 3.ε: Ναι=1, Όχι=2.
Ερώτηση 4: από 4.α έως 4.ζ: Ναι=1, Όχι=2.
Ερώτηση 5: από 5.α έως 5.ε: Ναι=1, Όχι=2.
Ερώτηση 6: από 6.α έως 6.ε: Ναι=1, Όχι=2.
Ερώτηση 7: 7.α=1, 7.β=2, 7.γ=3, 7.δ=4, 7.ε=5, 7.στ=6

Υποενότητα Β

Ερώτηση 1: Ναι=1, Όχι=2.
Ερώτηση 2: από 2.α έως 2.η: Ναι=1, Όχι=2.
Ερώτηση 3: από 3.α έως 3.ε: Ναι=1, Όχι=2.
Ερώτηση 4: από 4.α έως 4.ζ: Ναι=1, Όχι=2.
Ερώτηση 5: από 5.α έως 5.δ: Ναι=1, Όχι=2.
Ερώτηση 6: 6.α=1, 6.β=2, 6.γ=3, 6.δ=4, 6.ε=5, 6.στ=6

Υποενότητα Γ

Ερώτηση 1: 1.α=1, 1.β=2, 1.γ=3, 1.δ=4
Ερώτηση 2: από 2.α έως 2.η: Ναι=1, Όχι=2.
Ερώτηση 3: από 3.α έως 3.ε: Ναι=1, Όχι=2.
Ερώτηση 4: από 4.α έως 4.ζ: Ναι=1, Όχι=2.
Ερώτηση 5: από 5.α έως 5.ε: Ναι=1, Όχι=2.

Υποενότητα Δ

Ερώτηση 1: 1.α=1, 1.β=2, 1.γ=3, 1.δ=4

Ερώτηση 2: από 2.α έως 2.η: Ναι=1, Όχι=2.
 Ερώτηση 3: από 3.α έως 3.ζ: Ναι=1, Όχι=2.
 Ερώτηση 4: από 4.α έως 4.ε: Ναι=1, Όχι=2.

Υποενότητα Ε

Ερώτηση 1: Ναι=1, Όχι=2. Και από 1.α έως 1.δ: Ναι=1, Όχι=2.
 Ερώτηση 2: Ναι=1, Όχι=2. Και από 2.α έως 2.δ: Ναι=1, Όχι=2.
 Ερώτηση 3: 3.α=1, 3.β=2, 3.γ=3, 3.δ=4
 Ερώτηση 4: 4.α=1, 4.β=2, 4.γ=3, 4.δ=4, 4.ε=5
 Ερώτηση 5: 5.α=1, 5.β=2, 5.γ=3, 5.δ=4, 5.ε=5
 Ερώτηση 6: 6.α=1, 6.β=2, 6.γ=3, 6.δ=4, 6.ε=5

5.5. Παρουσίαση – συζήτηση των αποτελεσμάτων

5.5.1. Περιγραφή του δείγματος

Σκοπός της έρευνάς μας ήταν να διερευνήσει τη γνώμη, τις στάσεις και τις αντιλήψεις των αλλοδαπών μαθητών στα δημόσια σχολεία 18^{ου} Δημοτικού Σχολείου Ιωαννίνων, 50^ο Γυμνάσιο Αθηνών και Διαπολιτισμικό Γυμνάσιο Εύοσμου Θεσσαλονίκης αναφορικά με το θέμα του σχολικού εκφοβισμού. Στην έρευνα συμμετείχαν 75 αλλοδαποί μαθητές (N=75)

Ως προς το χαρακτηριστικό του φύλου, το δείγμα απαρτίζεται από 36 αγόρια, 34 κορίτσια, 5 μαθητές δεν είχαν απαντήσει την ερώτηση. (Πίνακας 1.)

Πίνακας 1. ΦΥΛΟ		
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
ΑΓΟΡΙΑ	36	48
ΚΟΡΙΤΣΙΑ	34	45,3
Δ/Α	5	6,7
ΣΥΝΟΛΟ	75	100

Αναφορικά με το χαρακτηριστικό της ηλικίας, το δείγμα χωρίστηκε σε πέντε κατηγορίες, όπου οι αλλοδαποί μαθητές με ηλικία 11 χρονών καταλαμβάνουν ποσοστό 6,7%, 12 χρονών ποσοστό 22,7%, 13 χρονών ποσοστό 37,3%, 14 χρονών ποσοστό 30,7%, 15 χρονών ποσοστό 1,3% και δεν απάντησε ένας μαθητής ποσοστό 1,3%. (Πίνακας 2.)

Πίνακας 2. ΗΛΙΚΙΑ		
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
11	5	6,7
12	17	22,7
13	28	37,3
14	23	30,7
15	1	1,3
Δ/Α	1	1,3
ΣΥΝΟΛΟ	75	100

Ανάλογα με τον τόπο γέννησης οι αλλοδαποί μαθητές χωρίστηκαν σε 10 κατηγορίες, όπου 29 από αυτούς έχουν γεννηθεί στην Ελλάδα, 21 στην Αλβανία, 4 στη Ρωσία, 7 στη Γεωργία, 3 στη Ρουμανία, 2 στη Βουλγαρία, 3 στη Μολδαβία, 1 στην Αρμενία, 2 στην Ουκρανία και 2 στη Γερμανία ενώ 1 μαθητής δεν απάντησε. (Πίνακας 3).

Πίνακας 3. ΤΟΠΟΣ ΓΕΝΝΗΣΗΣ		
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
ΕΛΛΑΔΑ	29	38,7
ΑΛΒΑΝΙΑ	21	28,0
ΡΩΣΙΑ	4	5,3
ΓΕΩΡΓΙΑ	7	9,3
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	3	4,0
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	2	2,7
ΜΟΛΔΑΒΙΑ	3	4,0
ΑΡΜΕΝΙΑ	1	1,3
ΟΥΚΡΑΝΙΑ	2	2,7
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	2	2,7
Δ/Α	1	1,3
ΣΥΝΟΛΟ	75	100

Ανάλογα με τον τόπο καταγωγής της μητέρας, οι αλλοδαποί μαθητές χωρίστηκαν σε 13 κατηγορίες, συγκεκριμένα από Ελλάδα ήταν η μητέρα 10 παιδιών και ποσοστό 13,3%, από Αλβανία 33 παιδιών και ποσοστό 44%, από Ρωσία 4 παιδιών και ποσοστό 5,3%, από Γεωργία 8 παιδιών και ποσοστό 10,7%, από Ρουμανία 3 παιδιών και ποσοστό 4%, από Βουλγαρία 2 παιδιών και ποσοστό 2,7%, από Μολδαβία 3 παιδιών και ποσοστό 4%, από Αρμενία 1 παιδιού και ποσοστό 1,3%, από Ταϊτή 1 παιδιού και ποσοστό 1,3%, από Αυστραλία 1 παιδιού και ποσοστό 1,3%, από Πολωνία 2 παιδιών και ποσοστό 2,7%, από Ουκρανία 2 παιδιών και ποσοστό 2,7%, από Ιταλία ήταν η μητέρα 2 παιδιών και ποσοστό 2,7%. Επίσης 3 παιδιά δεν γνώριζαν ή δεν απάντησαν τη συγκεκριμένη ερώτηση, ποσοστό 4%. (Πίνακας 4).

Πίνακας 4. ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΜΗΤΕΡΑΣ		
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
ΕΛΛΑΔΑ	10	13,3
ΑΛΒΑΝΙΑ	33	44,0
ΡΩΣΙΑ	4	5,3
ΓΕΩΡΓΙΑ	8	10,7
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	3	4,0
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	2	2,7
ΜΟΛΔΑΒΙΑ	3	4,0
ΑΡΜΕΝΙΑ	1	1,3
ΤΑΙΤΗ	1	1,3
ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ	1	1,3
ΠΟΛΩΝΙΑ	2	2,7
ΟΥΚΡΑΝΙΑ	2	2,7
ΙΤΑΛΙΑ	2	2,7
Δ/Α, Δ/Γ	3	4
ΣΥΝΟΛΟ	75	100

Ανάλογα με τον τόπο καταγωγής του πατέρα οι αλλοδαποί μαθητές χωρίζονται σε 10 κατηγορίες. Αυτοί που κατάγονται από την Ελλάδα αποτελούν το 18,7%, από την Αλβανία το 44%, από τη Ρωσία το 2,7%, από τη Γεωργία 10,7%, από τη Ρουμανία 4%, από τη Βουλγαρία 2,7%, από τη Μολδαβία 4%, από την Αρμενία 2,7%, από την Πολωνία 2,7%, από την Ουκρανία 2,7%, ενώ δεν γνώριζε ή δεν απάντησε το 5,3%. (Πίνακας 5).

Πίνακας 5.ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΠΑΤΕΡΑ		
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
ΕΛΛΑΔΑ	14	18,7
ΑΛΒΑΝΙΑ	33	44,0
ΡΩΣΙΑ	2	2,7
ΓΕΩΡΓΙΑ	8	10,7
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	3	4,0
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	2	2,7
ΜΟΛΔΑΒΙΑ	3	4,0
ΑΡΜΕΝΙΑ	2	2,7
ΠΟΛΩΝΙΑ	2	2,7
ΟΥΚΡΑΝΙΑ	2	2,7
Δ.Α/Δ.Γ	4	5,3
ΣΥΝΟΛΟ	75	100

Ανάλογα με το σχολείο φοίτησης των μαθητών κατηγοριοποιούμε τους μαθητές σε δύο κατηγορίες αυτούς που φοιτούν στο Δημοτικό Σχολείο είναι 10 μαθητές και ποσοστό 13,3% και αυτούς που πηγαίνουν Γυμνάσιο 63 και ποσοστό 84%, ενώ 2 φοιτητές και ποσοστό 2,7 δεν απάντησαν.(Πίνακας 6).

Πίνακας 6. ΣΧΟΛΕΙΟ ΦΟΙΤΗΣΗΣ		
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ(%)
ΔΗΜΟΤΙΚΟ	10	13,3%
ΓΥΜΝΑΣΙΟ	63	84%
Δ.Α	2	2,7%
ΣΥΝΟΛΟ	75	100

Στη συνέχεια παραθέτουμε τον πίνακα 5.1.6 που παρουσιάζει το μέσο όρο της ηλικίας των γονέων των αλλοδαπών μαθητών. Το 92% των μαθητών θυμάται την ηλικία της μητέρας του και κατά μέσο όρο αυτή είναι 38,46 έτη, ενώ το 85% των μαθητών θυμάται την ηλικία του πατέρα του και αυτή είναι 42,87 έτη.(Πίνακας 7.)

Πίνακας 7. Ηλικία γονιών		
	ΗΛΙΚΙΑ ΜΗΤΕΡΑΣ	ΗΛΙΚΙΑ ΠΑΤΕΡΑ
ΑΠΑΝΤΗΣΑΝ	68	60
ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΗΣΑΝ	7	15
ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ ΗΛΙΚΙΑΣ	38,46	42,87

Στην ερώτηση για την ύπαρξη αδελφιών στο σπίτι κανέναν αδελφό/αδελφή δεν έχει το 9,3%, έναν αδελφό/αδελφή έχει το 50,7% των αλλοδαπών μαθητών, δύο αδέρφια έχει το 30,7% , περισσότερα από δύο αδέρφια έχει το 6,7% του δείγματός μας, ενώ δύο μαθητές δεν απάντησαν στη συγκεκριμένη ερώτηση. (Πίνακας 8)

Πίνακας 8. ΑΔΕΛΦΙΑ		
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
ΚΑΝΕΝΑ	7	9,3
ΕΝΑ ΑΔΕΡΦΟ-Η	38	50,7
ΔΥΟ ΑΔΕΡΦΙΑ	23	30,7

ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ ΑΠΟ 2	5	6,7
Δ/Α	2	2,7
ΣΥΝΟΛΟ	75	100

Ως προς τη γλώσσα που μιλούν στην οικογένειά τους το 52% απάντησε ότι μιλάει Ελληνικά, το 2,7% κάποια τοπική διάλεκτο ενώ τι 30,7% απάντησε ότι μιλάει άλλη γλώσσα και κυρίως τη Γλώσσα από τη χώρα προέλευσης των γονέων ή και του ίδιου του παιδιού. (Πίνακας 9).

Πίνακας 9. ΓΛΩΣΣΑ ΟΜΙΛΙΑΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ		
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
ΕΛΛΗΝΙΚΗ	39	52,0
ΤΟΠΙΚΗ ΔΙΑΛΕΚΤΟ	2	2,7
ΑΛΛΗ	23	30,7
Δ.Α	11	14,7
ΣΥΝΟΛΟ	75	100

Ως προς την κατάσταση των γονέων το 72% των μαθητών δήλωσε ότι οι γονείς τους μένουν μαζί, το 26% βρίσκονται σε διάσταση, ενώ δεν απάντησαν δύο μαθητές. (Πίνακας 10).

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΓΟΝΕΩΝ		
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
ΜΑΖΙ	54	72,0
ΣΕ ΔΙΑΣΤΑΣΗ	19	25,3
Δ.Α.	2	2,7
ΣΥΝΟΛΟ	75	100
Πίνακας 10.		

Σχετικά με την εργασία των γονέων οι αλλοδαποί μαθητές απάντησαν ότι η μητέρα τους δουλεύει σε ποσοστό 58,7% ενώ δεν δουλεύει το 38,7%, αντίστοιχα το 85,3% των αλλοδαπών μαθητών απάντησε ότι ο πατέρας του δουλεύει, ενώ το 10,7% δεν δουλεύει. (Πίνακας 11 και 12)

Πίνακας 11.ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΗΤΕΡΑΣ		
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
ΝΑΙ	44	58,7
ΟΧΙ	29	38,7
Δ/Α	2	2,7
ΣΥΝΟΛΟ	75	100

Πίνακας 12. ΕΡΓΑΣΙΑ ΠΑΤΕΡΑ		
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
ΝΑΙ	64	85,3
ΟΧΙ	8	10,7
Δ.Α	3	4
ΣΥΝΟΛΟ	75	100

Οι αλλοδαποί μαθητές πιστεύουν ότι οι γονείς τους περνούν αρκετό χρόνο μαζί τους σε ποσοστό 76% , δεν περνούν αρκετό χρόνο μαζί τους αναφέρει το 21,3%. (Πίνακας 13).

Πίνακας 13.ΧΡΟΝΟΣ ΜΕ ΓΟΝΕΙΣ		
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
ΝΑΙ	57	76,0
ΟΧΙ	16	21,3
Δ/Α	2	2,7
ΣΥΝΟΛΟ	75	100

Οι αλλοδαποί μαθητές δεν ελέγχονται από τους γονείς τους πόσο χρόνο περνούν με τους φίλους τους σε ποσοστό 30,7%, ενώ 68,5% των γονέων ελέγχουν τα παιδιά τους πόσο χρόνο περνούν με τους φίλους τους. Δύο μαθητές δεν απάντησαν στην ερώτησή μας.(Πίνακας 14).

Πίνακας 14: ΓΟΝΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ ΣΤΟ ΧΡΟΝΟ ΠΟΥ ΠΕΡΝΑΣ ΜΕ ΦΙΛΟΥΣ		
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
ΝΑΙ	50	66,7
ΟΧΙ	23	30,7
Δ/Α	73	97,3
ΣΥΝΟΛΟ	2	2,7

Επίσης, ελέγχθηκε κατά πόσο οι γονείς των αλλοδαπών μαθητών βάζουν κανόνες στα παιδιά τους όταν είναι σπίτι, στο σχολείο ή με τους φίλους τους. Το 53,3% των γονέων βάζουν κανόνες, ενώ το 45,3% δεν βάζουν κανόνες.(Πίνακας 15).

Πίνακας 15. ΚΑΝΟΝΕΣ ΑΠΟ ΓΟΝΕΙΣ		
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
ΝΑΙ	40	53,3
ΟΧΙ	34	45,3
Δ.Α	1	1,3
ΣΥΝΟΛΟ	75	100

Σχετικά με το αν οι γονείς των αλλοδαπών μαθητών θυμώνουν μαζί τους χωρίς λόγο, το 14,7% αναφέρει πως θυμώνουν, το 81,3% αναφέρει πως δεν θυμώνουν, ενώ υπάρχουν και τρεις μαθητές οι οποίοι δεν απαντούν στη συγκεκριμένη ερώτηση.(Πίνακας 16).

Πίνακας 16.ΘΥΜΩΝΟΥΝ ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ ΣΟΥ ΧΩΡΙΣ ΛΟΓΟ		
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
ΝΑΙ	11	14,7
ΟΧΙ	61	81,3
Δ/Α	3	4
ΣΥΝΟΛΟ	75	100

Οι αλλοδαποί μαθητές αναφέρουν ότι οι γονείς τους θυμώνουν με άλλους έστω κι αν δεν φταίνε οι ίδιοι σε ποσοστό 12%, ενώ το 84% δεν θυμώνουν με άλλους. (Πίνακας 17).

Πίνακας 17. ΘΥΜΩΝΟΥΝ ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ ΣΟΥ ΜΕ ΑΛΛΟΥΣ		
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
ΝΑΙ	9	12,0
ΟΧΙ	63	84,0
Δ/Α	3	4
ΣΥΝΟΛΟ	75	100

Αναφορικά με το πόσο συχνά ρωτούν οι γονείς των αλλοδαπών μαθητών τα παιδιά τους, πως περνούν στο σχολείο το 66,7% απάντησαν πάντα, το 6,7% κάποτε, το 17,3 % σπάνια, το 8% ποτέ ενώ το 1,3% δεν απάντησε σε αυτή την ερώτηση. (Πίνακας 18).

Πίνακας 18.Πόσο συχνά σε ρωτούν οι γονείς σου πώς περνάς στο σχολείο;		
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
ΠΑΝΤΑ	50	66,7
ΚΑΠΟΤΕ	5	6,7
ΣΠΑΝΙΑ	13	17,3

ΠΟΤΕ	6	8,0
Δ/Α	1	1,3
ΣΥΝΟΛΟ	75	100

Επιπροσθέτως ελέγχθηκε πόσο συχνά βοηθούν οι γονείς των αλλοδαπών μαθητών τα παιδιά τους με τα μαθήματά τους στο σπίτι, το 14,7% του δείγματος απάντησε πάντα, το 28% κάποτε, το 30,7% σπάνια, το 24% ποτέ ενώ το 2,7% δεν απάντησε. (Πίνακας 19).

Πίνακας 19. Πόσο συχνά σε βοηθούν οι γονείς σου με τα μαθήματά σου στο σπίτι;		
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
ΠΑΝΤΑ	11	14,7
ΚΑΠΟΤΕ	21	28,0
ΣΠΑΝΙΑ	23	30,7
ΠΟΤΕ	18	24,0
Δ/Α	2	2,7
ΣΥΝΟΛΟ	75	100

Στο ερώτημα πόσο συχνά περνάς χρόνο με τους γονείς σου παίζοντας ή κάνοντας ευχάριστα πράγματα το 33,3% του δείγματος απάντησε πάντα, το 28% κάποτε, το 32% σπάνια και το 2,7% ποτέ, ενώ το 4% δεν απάντησε σε αυτή την ερώτηση. (Πίνακας 20).

Πίνακας 20. Πόσο συχνά περνάς χρόνο με τους γονείς σου παίζοντας ή κάνοντας ευχάριστα πράγματα;		
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
ΠΑΝΤΑ	25	33,3
ΚΑΠΟΤΕ	21	28,0
ΣΠΑΝΙΑ	24	32,0

ΠΟΤΕ	2	2,7
Δ/Α	3	4,0
ΣΥΝΟΛΟ	75	100

Στην ερώτηση πόσο συχνά οι γονείς σου επισκέπτονται το σχολείο για να μιλήσουν με το δάσκαλο ή τους καθηγητές σου το 10,7% απάντησε πάντα, το 36% κάποτε, το 50,7% σπάνια, το 1,3% ποτέ, ενώ ένας μαθητής δεν απάντησε. (Πίνακας 21).

Πίνακας 21. Πόσο συχνά οι γονείς σου επισκέπτονται το σχολείο για να μιλήσουν με το δάσκαλο ή τους καθηγητές σου;		
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
ΠΑΝΤΑ	8	10,7
ΚΑΠΟΤΕ	27	36,0
ΣΠΑΝΙΑ	38	50,7
ΠΟΤΕ	1	1,3
Δ/Α	1	1,3
ΣΥΝΟΛΟ	75	100

Τέλος στην ερώτηση πόσο συχνά σε ακούν οι γονείς σου όταν χρειάζεσαι συμβουλή ή όταν ανησυχείς για κάτι το 72% των αλλοδαπών μαθητών απάντησε πάντα, το 6,7% κάποτε, το 13,3% σπάνια, το 4% ποτέ, ενώ 4% δεν απάντησε στην παραπάνω ερώτηση. (Πίνακας 22).

Πίνακας 22. Πόσο συχνά σε ακούν οι γονείς σου όταν χρειάζεσαι συμβουλή ή όταν ανησυχείς για κάτι;		
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ(%)
ΠΑΝΤΑ	54	72,0
ΚΑΠΟΤΕ	5	6,7
ΣΠΑΝΙΑ	10	13,3

ΠΟΤΕ	3	4,0
Δ/Α	3	4,0
ΣΥΝΟΛΟ	75	100

5.5.2. Γενικές πληροφορίες

Οι αλλοδαποί μαθητές σε ποσοστό 53,3 απάντησαν ότι περνούσαν πάντα τις εξετάσεις στην τάξη τους, ενώ 16% δεν τις περνούσε πάντα, το 30,7% δεν απάντησε σε αυτή την ερώτηση. (Πίνακας 23).

Πίνακας 23.Περνούσες πάντα τις εξετάσεις σου/την τάξη;		
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
ΝΑΙ	40	53,3
ΟΧΙ	12	16,0
Δ/Α	23	30,7
ΣΥΝΟΛΟ	75	100

Κατά μέσο όρο σε κάθε τάξη υπάρχουν 25 μαθητές εκ των οποίων τα 14 είναι αγόρια και τα 11 κορίτσια. Οι αλλοδαποί μαθητές κατά μέσο όρο σε κάθε σχολείο είναι το 5,16% των μαθητών του σχολείου (Πίνακας 24)

Πίνακας 24. Αριθμός μαθητών ανα τάξη και φύλο	
	Μέσος όρος
Πόσα παιδιά υπάρχουν στην τάξη σου;	24,75%
Πόσα είναι αγόρια;	13,62%
Πόσα είναι κορίτσια;	11,12%
Πόσα παιδιά στην τάξη σου είναι από άλλες χώρες;	5,16%

Σε ποσοστό 84% αρέσει στα παιδιά που υπάρχουν στο σχολείο τους παιδιά από άλλες χώρες, στο 5,3% δεν τους αρέσει, ενώ το 10,7% δεν απάντησε στη συγκεκριμένη ερώτηση. (Πίνακας 25).

Πίνακας 25. Σου αρέσει που στην τάξη σου υπάρχουν παιδιά από άλλες χώρες;		
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
ΝΑΙ	63	84,0
ΟΧΙ	4	5,3
Δ.Α/Δ.Γ	8	10,7
ΣΥΝΟΛΟ	75	100

Το 64,8% των αλλοδαπών μαθητών βοηθά τους υπόλοιπους αλλοδαπούς μαθητές να μάθουν Ελληνικά, ενώ το 35,2% δεν τους βοηθά. (Πίνακας 26).

Πίνακα 26 Τα βοηθάς να μάθουν Ελληνικά;		
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
ΝΑΙ	46	61,3
ΟΧΙ	25	33,3
Δ.Α/Δ.Γ	4	5,3
ΣΥΝΟΛΟ	75	100

Το 45,3% των αλλοδαπών μαθητών βοηθά τους υπόλοιπους αλλοδαπούς μαθητές ώστε να είναι καλοί μαθητές, ενώ το υπόλοιπο 45,3% δεν τους βοηθά. Το 9,3% δεν απάντησε στη συγκεκριμένη ερώτηση. (Πίνακας 27).

Πίνακας 27. Τα βοηθάς ώστε να είναι καλοί μαθητές;		
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)

ΝΑΙ	34	45,3
ΟΧΙ	34	45,3
Δ.Α/Δ.Γ	7	9,3
ΣΥΝΟΛΟ	75	100

Σχετικά με το πόσο ευχαριστημένοι είναι οι αλλοδαποί μαθητές με τα παιδιά της τάξης τους, το 77,3% απάντησε ότι είναι ευχαριστημένο με τα παιδιά της τάξης του, ενώ το 28,2% δεν είναι ευχαριστημένο. (Πίνακας 28).

Πίνακας 28. Είσαι ευχαριστημένος/η με τα παιδιά της τάξης σου;		
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ(%)
ΝΑΙ	58	77,3
ΟΧΙ	13	17,3
Δ.Α/Δ.Γ	4	5,3
ΣΥΝΟΛΟ	75	100

Ακόμη το 68% των αλλοδαπών μαθητών είναι ευχαριστημένο με τα άλλα παιδιά που πάνε στο σχολείο, ενώ το 28,2% δεν είναι ευχαριστημένο. (Πίνακας 29).

Πίνακας 29.Είσαι ευχαριστημένος /η με τα άλλα παιδιά που πάνε στο σχολείο σου;		
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ(%)
ΝΑΙ	51	68,0
ΟΧΙ	20	26,7
Δ.Α/Δ.Γ	4	5,3
ΣΥΝΟΛΟ	75	100

Ακόμη το 88% των αλλοδαπών μαθητών αναφέρει ότι ανάμεσα στους καλύτερους φίλους τους, υπάρχει κάποιος που είναι από την Ελλάδα. Το 6,7% δεν έχει κάποιο φίλο που να είναι από την Ελλάδα.(Πίνακας 30).

Πίνακας 30. Ανάμεσα στους καλύτερους σου φίλους, υπάρχει κάποιος που είναι από την Ελλάδα;		
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ(%)
ΝΑΙ	66	88,0
ΟΧΙ	5	6,7
Δ.Α/Δ.Γ	4	5,3
ΣΥΝΟΛΟ	75	100

5.5.3. Γενικά προβλήματα

Το 62,2% των συμμετεχόντων ανέφεραν ότι νοιώθουν ευτυχισμένα με τα παιδιά της τάξης τους όταν παίζουν μαζί, το 17,6% όταν τους λένε τα μυστικά τους, το 18,9% όταν μοιράζονται τα παιχνίδια τους μαζί τους, το 33,8 των συμμετεχόντων όταν τους προσκαλούν στο σπίτι τους για να παίξουν ή να μιλήσουν, το 37,8% όταν τα φωνάζουν να παίξουν, το 45,9% όταν τους μιλούν, το 24,3% όταν τα άλλα παιδιά τους λένε τα μυστικά τους, το 9,5% όταν τους λένε ότι θέλουν να είναι μόνα τους και τα ενοχλούν και 9,5% κάτι άλλο που δεν το αναφέρουν.(Πίνακας 31).

Πίνακας 31. Πότε νοιώθεις ευτυχισμένος με τα παιδιά της τάξης σου; (επέλεξε το πολύ 3 ερωτήσεις)			
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ(%)	ΣΧΕΤΙΚΗ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΠΙ ΤΩΝ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ
Όταν παίζετε μαζί	46	24,0%	62,2%

Όταν τους λες τα μυστικά σου	13	6,8%	17,6%
Όταν μοιράζονται τα παιχνίδια τους μαζί σου	14	7,3%	18,9%
Όταν σε προσκαλούν στο σπίτι τους για να παίξετε ή να μελετήσετε	25	13,0%	33,8%
Όταν σε φωνάζουν να παίξετε	28	14,6%	37,8%
Όταν τους μιλάς	34	17,7%	45,9%
Όταν σου λένε τα μυστικά τους	18	9,4%	24,3%
Όταν τους λες ότι θέλεις να είσαι μόνος/μόνη και δε σε ενοχλούν	7	3,6%	9,5%
Άλλο;	7	3,6%	9,5%

Όπως φαίνεται στον πίνακα 32 το 47,3% και το 39,2% των αλλοδαπών μαθητών (σχετική συχνότητα επί των συμμετεχόντων) αναφέρουν ότι προτιμούν ως την καλύτερη στιγμή της μέρας για να περνούν με τους συμμαθητές/τις συμμαθήτριες τους τον ελεύθερο χρόνο και τα διαλείμματα αντίστοιχα. (Πίνακας 32).

Πίνακας 32. Ποια στιγμή της μέρας προτιμάς να περνάς με τους συμμαθητές/τις συμμαθήτριές σου;			
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ(	ΣΧΕΤΙΚΗ
	A	%)	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΠΙ ΤΩΝ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ
Τα διαλείμματα	29	33,7%	39,2%

Τα μαθήματα	12	14,0%	16,2%
Στο δρόμο για το σπίτι ή το σχολείο	8	9,3%	10,8%
Στον ελεύθερο μου χρόνο	35	40,7%	47,3%
Ποτέ	2	2,3%	2,7%
ΣΥΝΟΛΟ	86	100%	116,2%

Στην ερώτηση αν έτυχε να είσαι μόνος/μόνη γιατί κανένας από τους συμμαθητές/συμμαθήτριες σου δεν ήθελε να είναι μαζί σου το 72,16% απάντησε όχι, είμαι πάντα με άλλα παιδιά, ενώ το 12,3% απάντησε ναι κατά τη διάρκεια των διαλειμμάτων.(Πίνακας 33).

Πίνακας 33. Έτυχε να είσαι μόνος/μόνη γιατί κανένας από τους συμμαθητές/συμμαθήτριές σου δεν ήθελε να είναι μαζί σου;		
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ(%)
Ναι, κατά τη διάρκεια των διαλειμμάτων	9	12,3%
Ναι, κατά τη διάρκεια των μαθημάτων	3	4,1%
Ναι, στο δρόμο για το σπίτι ή το σχολείο	3	4,1%
Ναι, πάντα με αφήνουν μόνο/μόνη	5	6,8%
Όχι, είμαι πάντα με άλλα παιδιά	53	72,6%
ΣΥΝΟΛΟ	72	100%

5.5.4. Διαπολιτισμικά προβλήματα

Στην υποενότητα αυτή οι αλλοδαποί μαθητές κλήθηκαν να απαντήσουν σε κάποιες ερωτήσεις που αφορούν διάφορα διαπολιτισμικά προβλήματα.

Στην ερώτηση τι κάνεις όταν έχεις την ευκαιρία να διαλέξεις συμμαθητές/συμμαθήτριες για να εργαστείτε ή να παίξετε μαζί σε ομάδες το 47,2% των συμμετεχόντων ανέφεραν μεταξύ των απαντήσεων ότι μπαίνουν στην ομάδα που τους αρέσει πιο πολύ, το 38,9% αφήνει τους συμμαθητές του να αποφασίσουν αν τον φωνάζουν στην ομάδα τους, το 37,5% αποφασίζει ποιόν θα βάλει στην ομάδα του και το 36,1% πάει στην ομάδα που του είπε ο δάσκαλος/δασκάλα. (Πίνακας 34).

Πίνακας 34. Τι κάνεις όταν έχεις την ευκαιρία να διαλέξεις συμμαθητές/συμμαθήτριες για να εργαστείτε ή να παίξετε μαζί σε ομάδες;			
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ(%)	ΣΧΕΤΙΚΗ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΠΙ ΤΩΝ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ
Αποφασίζεις ποιον/ποια θα βάλεις στην ομάδα σου	27	23,5%	37,5%
Αφήνεις τους συμμαθητές σου να αποφασίσουν αν θα σε φωνάζουν στην ομάδα τους	28	24,3%	38,9%
Πας στην ομάδα που σου είπε ο δάσκαλος /η δασκάλα σου	26	22,6%	36,1%
Μπαίνεις στην ομάδα που σου αρέσει πιο πολύ	34	29,6%	47,2%

ΣΥΝΟΛΟ	115	100%	159,7%
---------------	-----	------	--------

Στο ερώτημα αν συμβαίνει ποτέ, στα παιχνίδια ή στη ζωγραφική, τα παιδιά από άλλες χώρες να είναι στην ίδια ομάδα το 33,3% απάντησε πάντα, το 32% κάποτε, το 14,7% σπάνια και το 18,7% ποτέ. (Πίνακας 35).

Πίνακας 35. Συμβαίνει ποτέ, στα παιχνίδια ή στη ζωγραφική, τα παιδιά από άλλες χώρες να είναι στην ίδια ομάδα;		
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
ΠΑΝΤΑ	25	33,3
ΚΑΠΟΤΕ	24	32,0
ΣΠΑΝΙΑ	11	14,7
ΠΟΤΕ	14	18,7
Δ.Γ/Δ.Α	1	1,3
ΣΥΝΟΛΟ	75	100

Οι αλλοδαποί μαθητές απάντησαν σε ποσοστό 57,3% ότι δεν μπαίνουν συχνά στην ίδια ομάδα, ενώ το 36% απάντησε θετικά, 6,7% δεν απάντησε στην συγκεκριμένη ερώτηση.(Πίνακας 36).

Πίνακας 36. Μπαίνεις συχνά στην ίδια ομάδα ;		
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
ΝΑΙ	27	36,0
ΟΧΙ	43	57,3
Δ.Α	5	6,7
ΣΥΝΟΛΟ	75	100

Το 77,3% των αλλοδαπών μαθητών πιστεύουν ότι ο δάσκαλος βοηθά όλα τα παιδιά με τον ίδιο τρόπο, το 13,3% τα παιδιά από άλλες χώρες και το 6,8% τα παιδιά από την Ελλάδα. (Πίνακας 37).

Πίνακας 37. Κατά την γνώμη σου ποιούς βοηθά πιο πολύ ο δάσκαλος;		
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
Τα παιδιά από άλλες χώρες	10	13,3
Τα παιδιά από την Ελλάδα	5	6,7
Όλα τα παιδιά με τον ίδιο τρόπο	58	77,3
Δ.Γ/Δ.Α	2	2,7
ΣΥΝΟΛΟ	75	100

Στο ερώτημα αν οι αλλοδαποί μαθητές πήγαν κάποτε στο σπίτι παιδιών από την τάξη τους για να μελετήσουν ή να διαβάσουν το 62,7% απάντησε ότι πήγε, ενώ το 35,6% δεν έχει πάει. (Πίνακας 38).

Πίνακας 38. Πηγαίνεις κάποτε στο σπίτι παιδιών από την τάξη σου για να μελετήσετε ή να παίξετε;		
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
ΝΑΙ	47	62,7
ΟΧΙ	26	34,7
Δ.Α/Δ.Γ	2	2,7
ΣΥΝΟΛΟ	75	100

Το 86,7% των αλλοδαπών μαθητών μιλούν στα παιδιά της γειτονιάς τους, έστω κι αν δεν πηγαίνουν στο σχολείο τους, ενώ το 8% δεν τους μιλά. (Πίνακας 39).

Πίνακας 39.Μιλάς κάποτε στα παιδιά στη γειτονιά σου , έστω κι αν δεν πηγαίνουν στο σχολείο σου;		
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
ΝΑΙ	65	86,7
ΟΧΙ	6	8,0
Δ.Α/Δ.Γ	71	94,7
ΣΥΝΟΛΟ	4	5,3

Οι αλλοδαποί μαθητές σε ποσοστό 76% απάντησαν ότι κάποτε έπαιζαν μαζί με τα παιδιά της γειτονιάς τους, ενώ το 17,3% απάντησε αρνητικά σε αυτή την ερώτηση.(Πίνακας 40)

Πίνακας 40.Παίζετε κάποτε μαζί;		
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
ΝΑΙ	57	76,0
ΟΧΙ	13	17,3
Δ.Α/Δ.Γ	5	6,7
ΣΥΝΟΛΟ	75	100

Στη συνέχεια ρωτήσαμε τους αλλοδαπούς μαθητές αν γνωρίζουν κάτι για τα παιδιά στην τάξη τους που είναι από άλλες χώρες. Το 79,2% απάντησε ότι γνωρίζει, το 20,8% ότι δεν γνωρίζει κάτι, ενώ το 4% δεν απάντησε στη συγκεκριμένη ερώτηση. (Πίνακας 41).

Πίνακας 41.Γνωρίζεις κάτι για τα παιδιά στην τάξη σου που είναι από την Ελλάδα;		
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ(%)
ΝΑΙ	57	76,0
ΟΧΙ	15	20,0

Δ.Α/Δ.Γ	3	4
ΣΥΝΟΛΟ	75	100

Τα παιδιά που απάντησαν θετικά στην παραπάνω ερώτηση κλήθηκαν να απαντήσουν τι γνώριζαν, έτσι το 61% των συμμετεχόντων ανέφεραν μεταξύ των απαντήσεων ότι γνωρίζει τα τραγούδια τους, το 20,3% τα παραμύθια τους και τα παιχνίδια τους, το 28,8% το φαγητό τους, και το 28,8% κάτι άλλο. (Πίνακας 42)

Πίνακας 42.Τι γνωρίζεις;			
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ(%)	ΣΧΕΤΙΚΗ ΣΥΧΝΗΤΗΤΑ ΕΠΙ ΤΩΝ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ
Τα τραγούδια τους	36	43,9%	61,0%
Τα παραμύθια και τα παιχνίδια τους	12	14,6%	20,3%
Το φαγητό τους	17	20,7%	28,8%
Άλλο;	17	20,7%	28,8%

Οι αλλοδαποί μαθητές απάντησαν σε ποσοστό 68,2% ότι τα παιδιά από την Ελλάδα έμαθαν κάτι για τη χώρα καταγωγής των αλλοδαπών μαθητών από τους ίδιους, ενώ το 31,8% απάντησε ότι δεν έμαθαν κάτι. (Πίνακας 43).

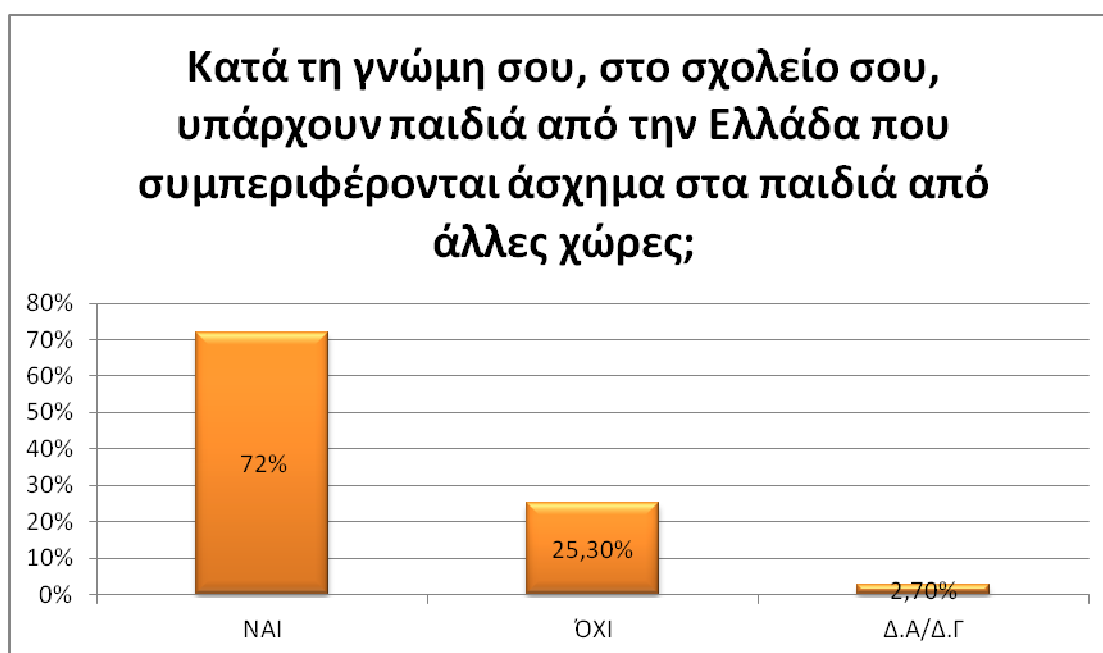
Πίνακας 43.Τα παιδιά από την Ελλάδα έμαθαν κάτι για την χώρα καταγωγής σου από εσένα;		
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ(%)
ΝΑΙ	45	60,0
ΟΧΙ	21	28,0
Δ.Α/Δ.Γ	9	12
ΣΥΝΟΛΟ	75	100

5.5.5. Καταστάσεις σύγκρουσης

Στην παρακάτω υποενότητα εξηγήσαμε στα παιδιά την έννοια του εκφοβισμού και αυτά με τη σειρά τους κλήθηκαν να απαντήσουν σε ορισμένες ερωτήσεις σχετικά με τον εκφοβισμό στο σχολείο.

Κατά τη γνώμη των αλλοδαπών μαθητών και σε ποσοστό 72%, στο σχολείο τους, υπάρχουν παιδιά από την Ελλάδα που συμπεριφέρονται άσχημα στα παιδιά από άλλες χώρες, ενώ το 25,3% απάντησε αρνητικά στην παραπάνω ερώτηση. (Πίνακας 44, γράφημα 1).

Πίνακας 44. Κατά τη γνώμη σου, στο σχολείο σου, υπάρχουν παιδιά από την Ελλάδα που συμπεριφέρονται άσχημα στα παιδιά από άλλες χώρες;		
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
ΝΑΙ	54	72,0
ΑΛΛΕΣ	19	25,3
Δ.Α/Δ.Γ	2	2,7
ΣΥΝΟΛΟ	75	100

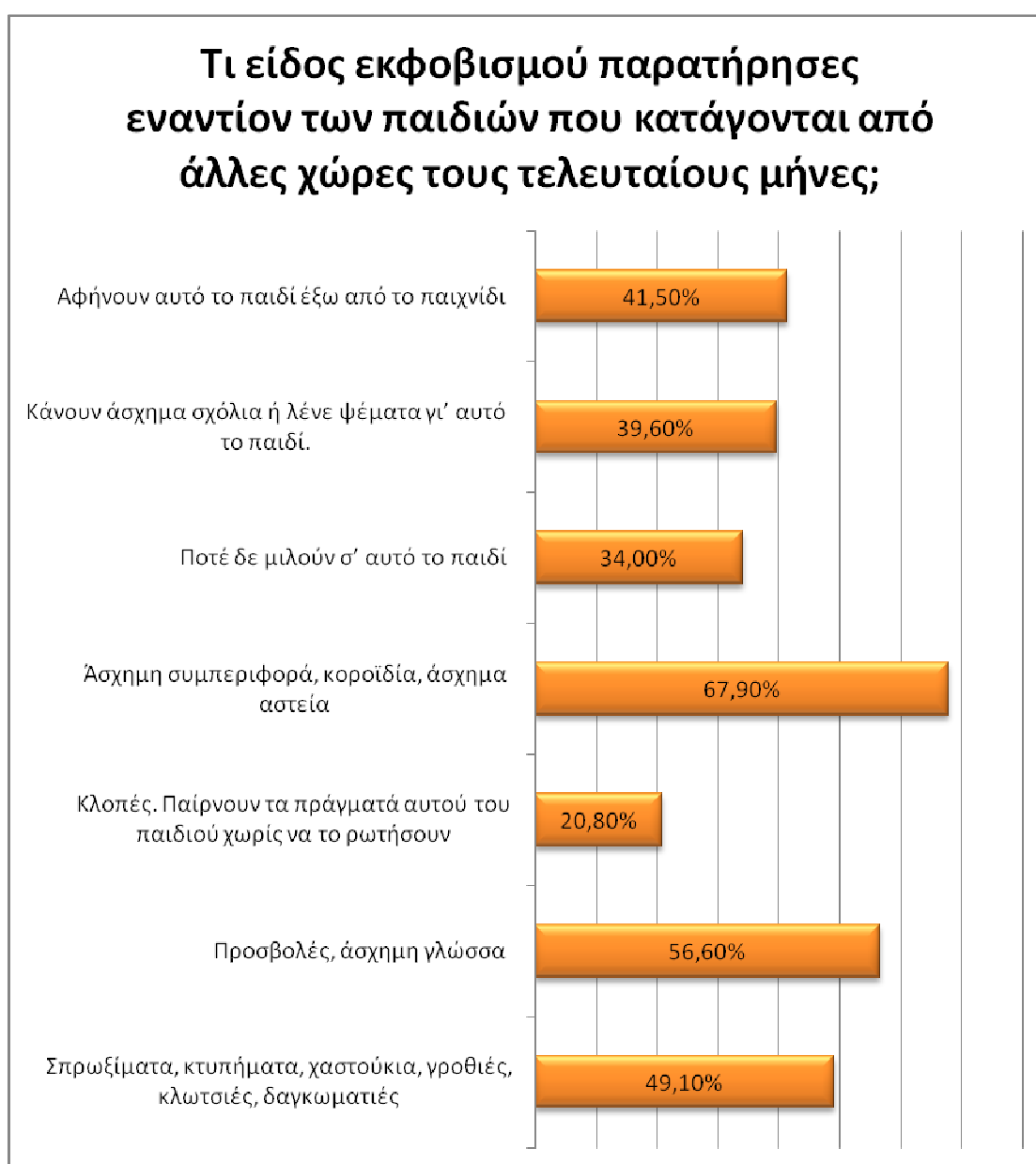

Γράφημα 1

Το 72% των μαθητών που απάντησε θετικά στην παραπάνω ερώτηση συνέχισε δίνοντας απαντήσεις σε ποιο εξειδικευμένες ερωτήσεις γύρω από το σχολικό εκφοβισμό. Το 67,9% των συμμετεχόντων ανέφερε μεταξύ των ειδών σχολικού εκφοβισμού που παρατήρησε, ενάντιον των παιδιών που κατάγονται από άλλες χώρες τους τελευταίους τρεις μήνες, την άσχημη συμπεριφορά, κοροϊδία, άσχημα αστεία. Το 56,6% προσβολές, άσχημη γλώσσα, το 49,1% σπρωξίματα, κτυπήματα, χαστούκια, γροθιές κλωτσιές, δαγκωματιές. Το 41,5% αφήνουν αυτό το παιδί έξω από το παιχνίδι, το 39,6% κάνουν άσχημα σχόλια ή λένε ψέματα γι' αυτό το παιδί. Το 34% ποτέ δεν μιλούν σε αυτό το παιδί και το 20,8% κλοπές. Παίρνουν τα πράγματα αυτού του παιδιού χωρίς να το ρωτήσουν.(Πίνακας 45 , γράφημα 2).

Πίνακας 45. Τι είδος εκφοβισμού είδες εναντίον των Ελλήνων συμμαθητών σου από παιδιά που κατάγονται από άλλες χώρες, τους τελευταίους τρεις μήνες;			
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ(%)	ΣΧΕΤΙΚΗ ΣΥΧΝΤΗΤΑ ΕΠΙ ΤΩΝ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ
Σπρωξίματα, κτυπήματα, χαστούκια, γροθιές, κλωτσιές, δαγκωματιές	26	15,9%	49,1%
Προσβολές, άσχημη γλώσσα	30	18,3%	56,6%
Κλοπές. Παίρνουν τα πράγματά αυτού του παιδιού χωρίς να το ρωτήσουν	11	6,7%	20,8%
Άσχημη συμπεριφορά, κοροϊδία, άσχημα αστεία	36	22,0%	67,9%

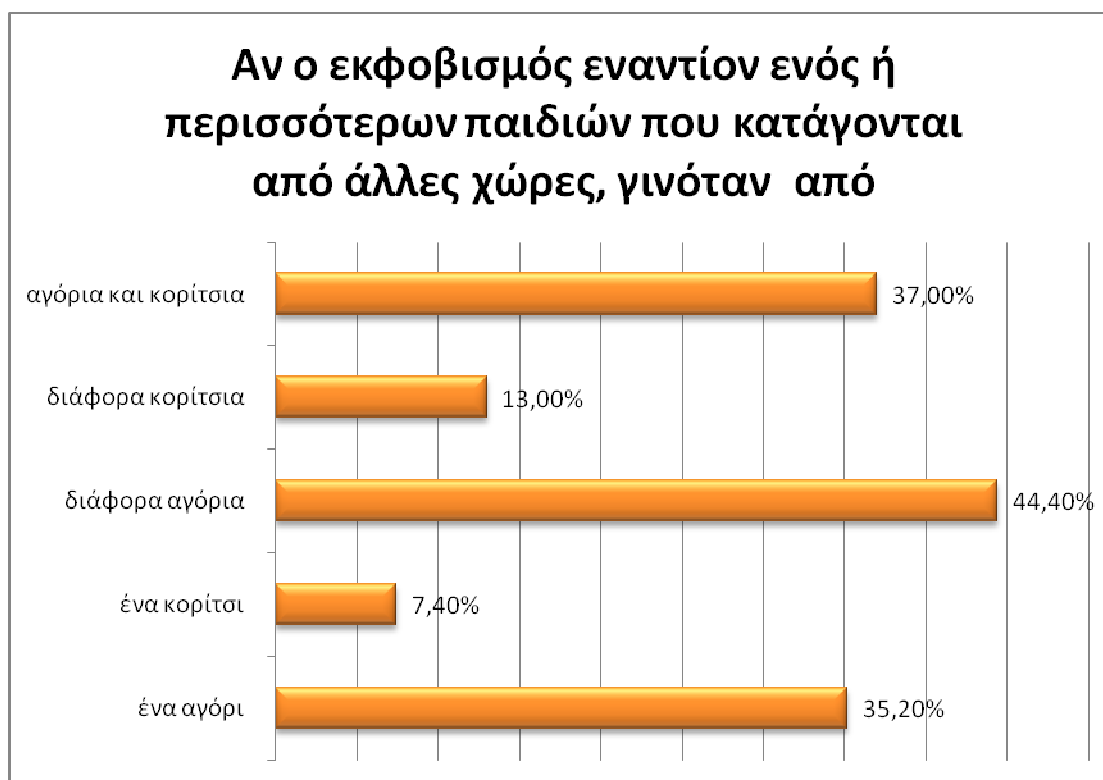
Ποτέ δε μιλούν σ' αυτό το παιδί	18	11,0%	34,0%
Κάνουν άσχημα σχόλια ή λένε ψέματα γι' αυτό το παιδί.	21	12,8%	39,6%
Αφήνουν αυτό το παιδί έξω από το παιχνίδι	22	13,4%	41,5%
ΣΥΝΟΛΟ	164	100%	309,4%

Γράφημα 42

Το 44,4% των συμμετεχόντων ανέφεραν μεταξύ των απαντήσεων ότι ο εκφοβισμός εναντίον άλλες ή περισσότερων παιδιών που κατάγονται από άλλες χώρες, γινόταν από διάφορα αγόρια, το 37% από αγόρια και κορίτσια, το 35,2% από ένα αγόρι, το 13% από διάφορα κορίτσια και το 7,4% από ένα κορίτσι. (Πίνακας 46, γράφημα 3).

Πίνακας 46. Αν ο εκφοβισμός εναντίον άλλες ή περισσότερων παιδιών που κατάγονται από άλλες χώρες, γινόταν από:			
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ(%)	ΣΧΕΤΙΚΗ ΣΥΧΝΗΤΗΤΑ ΕΠΙ ΤΩΝ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ
ένα αγόρι	19	25,7%	35,2%
ένα κορίτσι	4	5,4%	7,4%
διάφορα αγόρια	24	32,4%	44,4%
διάφορα κορίτσια	7	9,5%	13,0%
αγόρια και κορίτσια	20	27,0%	37,0%

Γράφημα 3

Το 57,4% των συμμετεχόντων ανέφεραν μεταξύ των χώρων του σχολείου που έχουν δει εκφοβισμό εναντίον των παιδιών από άλλες χώρες, την αυλή του σχολείου, το 46,3% έξω από το σχολείο και στο δρόμο για το σπίτι, το 25,9% άλλες τουαλέτες, το 22,2% στην τάξη. Το 22,2% στο διάδρομο και το 3,7% αλλού.(Πίνακας 47, γράφημα 4).

Πίνακας 47.Μέσα στο σχολείο σου, που έχεις δει εκφοβισμό εναντίον των παιδιών από άλλες χώρες;			
			ΣΧΕΤΙΚΗ ΣΥΧΝΤΗΤΑ ΕΠΙ ΤΩΝ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ(%)	
Στην τάξη	12	12,5%	22,2%
Στο διάδρομο	12	12,5%	22,2%
Στην αυλή του σχολείου	31	32,3%	57,4%
Άλλες τουαλέτες	14	14,6%	25,9%

Έξω από το σχολείο, στο δρόμο για το σπίτι	25	26,0%	46,3%
Αλλού;	2	2,1%	3,7%

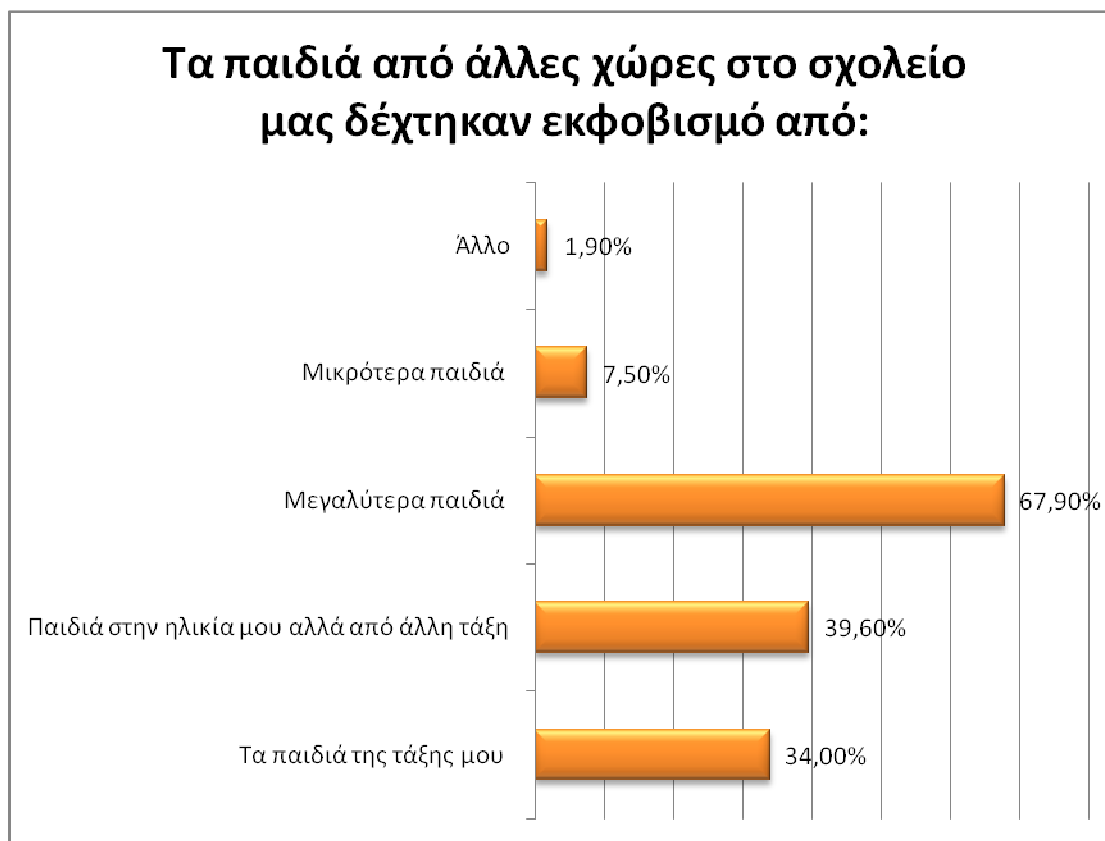

Γράφημα 4

Το 67,9% των συμμετεχόντων ανέφεραν μεταξύ των απαντήσεων ότι τα παιδιά από άλλες χώρες δέχτηκαν εκφοβισμό από μεγαλύτερα παιδιά, το 39,6% από παιδιά στην ηλικία άλλες αλλά από άλλη τάξη, το 34% από τα παιδιά άλλες τάξης άλλες, το 7,5% από μικρότερα παιδιά και το 1,9% άλλο. (Πίνακας 48, γράφημα 5).

Τα παιδιά από άλλες χώρες στο σχολείο δέχτηκαν εκφοβισμό από:			
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ(%)	ΣΧΕΤΙΚΗ ΣΥΧΝΗΤΗΤΑ ΕΠΙ ΤΩΝ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ
			N

Τα παιδιά άλλες τάξης μου	18	22,5%	34,0%
Παιδιά στην ηλικία μου αλλά από άλλη τάξη	21	26,3%	39,6%
Μεγαλύτερα παιδιά	36	45,0%	67,9%
Μικρότερα παιδιά	4	5,0%	7,5%
Άλλο	1	1,3%	1,9%
Πίνακας 48			

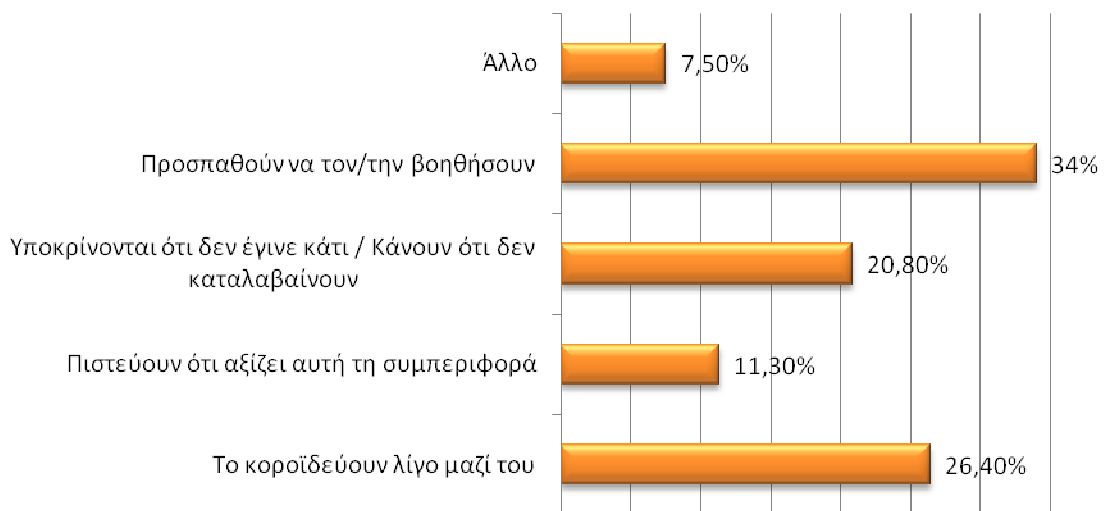
Γράφημα 5

Οι αλλοδαποί μαθητές που απάντησαν θετικά στην ερώτηση αν κατά τη γνώμη σου, υπάρχουν στο σχολείο παιδιά από την Ελλάδα που συμπεριφέρονται άσχημα στα παιδιά από άλλες χώρες, αναφέρουν στην ερώτηση τι κάνουν τα περισσότερα παιδιά όταν βλέπουν ένα παιδί από άλλη χώρα να δέχεται εκφοβισμό σε ποσοστό

34% ότι προσπαθούν να βοηθήσουν το παιδί, το 26,4% το κοροϊδεύουν λίγο, το 20,8% υποκρίνονται ότι δεν έγινε κάτι/ κάνουν ότι δεν καταλαβαίνουν, το 11,3% πιστεύουν ότι αξίζει αυτή τη συμπεριφορά, το 7,5% κάτι άλλο.(Πίνακας 49, γράφημα 6).

Πίνακας 49.Τι κάνουν τα περισσότερα παιδιά όταν βλέπουν ένα παιδί από άλλη χώρα να δέχεται εκφοβισμό;		
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ(%)
Το κοροϊδεύουν λίγο μαζί του	14	26,4
Πιστεύουν ότι αξίζει αυτή τη συμπεριφορά	6	11,3
Υποκρίνονται ότι δεν έγινε κάτι / Κάνουν ότι δεν καταλαβαίνουν	11	20,8
Προσπαθούν να τον/την βοηθήσουν	18	34,0
Άλλο	4	7,5
ΣΥΝΟΛΟ	53	100,0

Τι κάνουν τα περισσότερα παιδιά όταν βλέπουν ένα παιδί από άλλη χώρα να δέχεται εκφοβισμό;

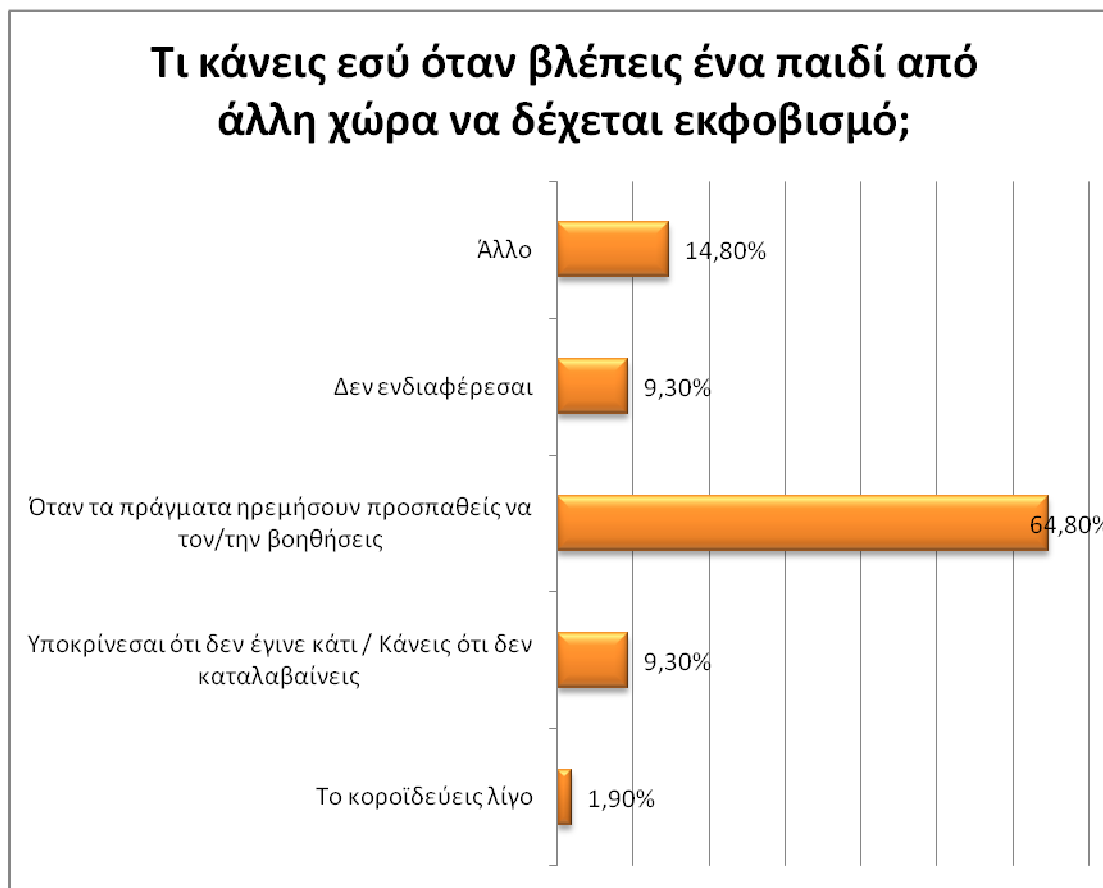

Γράφημα 6

Στην ερώτηση τι κάνεις εσύ όταν βλέπεις ένα παιδί από άλλη χώρα να δέχεται εκφοβισμό, το 64,8% των αλλοδαπών μαθητών όταν ηρεμήσουν τα πράγματα προσπαθεί να το βοηθήσει, το 14,8% κάτι άλλο, το 9,3% δεν ενδιαφέρεται, το 9,3% υποκρίνεται ότι δεν έγινε κάτι ή κάνει ότι δεν ενδιαφέρεται και το 1,9% το κοροϊδεύει λίγο. (Πίνακας 50, γράφημα 7).

Πίνακας 50. Τι κάνεις εσύ όταν βλέπεις ένα παιδί από άλλη χώρα να δέχεται εκφοβισμό;		
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
Το κοροϊδεύεις λίγο	1	1,9
Υποκρίνεσαι ότι δεν έγινε κάτι / Κάνεις ότι δεν καταλαβαίνεις	5	9,3
Όταν τα πράγματα ηρεμήσουν προσπαθείς να τον/την βοηθήσεις	35	64,8

Δεν ενδιαφέρονται	5	9,3
Άλλο	8	14,8
ΣΥΝΟΛΟ	54	100,0

Γράφημα 7

Στην ερώτηση αν στο σχολείο σου υπάρχουν παιδιά από άλλες χώρες που ενοχλούν παιδιά από την Ελλάδα, το 58,7% απάντησε θετικά και το 40% αρνητικά. (Πίνακας 51, γράφημα 8).

Πίνακας 51. Κατά τη γνώμη σου υπάρχουν στο σχολείο σου παιδιά από άλλες χώρες που ενοχλούν παιδιά από την Ελλάδα;		
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
ΝΑΙ	44	58,7
ΟΧΙ	30	40,0

Δ.Α/Δ.Γ	1	1,3
ΣΥΝΟΛΟ	75	100

Γράφημα 8

Οι μαθητές που απάντησαν θετικά στην παραπάνω ερώτηση κλήθηκαν να απαντήσουν και σε κάποιες επιπλέον ερωτήσεις, των οποίων τα αποτελέσματα παρουσιάζονται παρακάτω.

Αναφορικά με το είδος του εκφοβισμού που παρατήρησαν το 50% των συμμετεχόντων ανέφεραν μεταξύ των απαντήσεων σπρωξίματα, κτυπήματα, χαστούκια, γροθιές, κλωτσιές, δαγκωματιές. Το 50% προσβολές, άσχημη γλώσσα, το 38,6% κλοπές, παίρνουν τα πράγματα αυτού του παιδιού χωρίς να το ρωτήσουν, το 50% άσχημη συμπεριφορά, κοροϊδία, άσχημα αστεία. Το 18,2% δεν μιλούν ποτέ σε αυτό το παιδί, το 38,6% κάνουν άσχημα σχόλια ή λένε ψέματα γι' αυτό το παιδί, το 20,5% αφήνουν αυτό το παιδί έξω από το παιχνίδι, το 6,8% άλλο. (Πίνακας 52).

Πίνακας 52. Τι είδος εκφοβισμού παρατήρησες εναντίον Ελλήνων συμμαθητών σου από παιδιά που κατάγονται από άλλες χώρες, τους τελευταίους τρεις μήνες;			
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)	ΣΧΕΤΙΚΗ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΠΙ ΤΩΝ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ
Σπρωξίματα, κτυπήματα, χαστούκια, γροθιές, κλωτσιές, δαγκωματιές	22	18,3%	50,0%
Προσβολές, άσχημη γλώσσα	22	18,3%	50,0%
Κλοπές. Παίρνουν τα πράγματά αυτού του παιδιού χωρίς να το ρωτήσουν	17	14,2%	38,6%
Άσχημη συμπεριφορά, κοροϊδία, άσχημα αστεία	22	18,3%	50,0%
Ποτέ δε μιλούν σ' αυτό το παιδί	8	6,7%	18,2%
Κάνουν άσχημα σχόλια ή λένε ψέματα γι' αυτό το παιδί.	17	14,2%	38,6%
Αφήνουν αυτό το παιδί έξω από το παιχνίδι	9	7,5%	20,5%
Άλλο	3	2,5%	6,8%

Το 34,1 των συμμετεχόντων ανέφερα μεταξύ των πιθανών απαντήσεων ότι ο εκφοβισμός εναντίον ενός ή περισσότερων παιδιών από την Ελλάδα, γινόταν από ένα αγόρι, το 9,1% από ένα κορίτσι, το 43,2% από διάφορα αγόρια, το 15,9% από

διάφορα κορίτσια και το 36,4% από διάφορα αγόρια και κορίτσια. (Πίνακας 53 , γράφημα 9).

Πίνακας 53.Αν ο εκφοβισμός εναντίον ενός ή περισσότερων παιδιών από την Ελλάδα, γινόταν από:			
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)	ΣΧΕΤΙΚΗ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΠΙ ΤΩΝ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ
ένα αγόρι	15	24,6%	34,1%
ένα κορίτσι	4	6,6%	9,1%
διάφορα αγόρια	19	31,1%	43,2%
διάφορα κορίτσια	7	11,5%	15,9%
αγόρια και κορίτσια	16	26,2%	36,4%
ΣΥΝΟΛΟ	61	100%	138,6

Αν ο εκφοβισμός εναντίον ενός ή περισσότερων παιδιών από την Ελλάδα, γινόταν από:

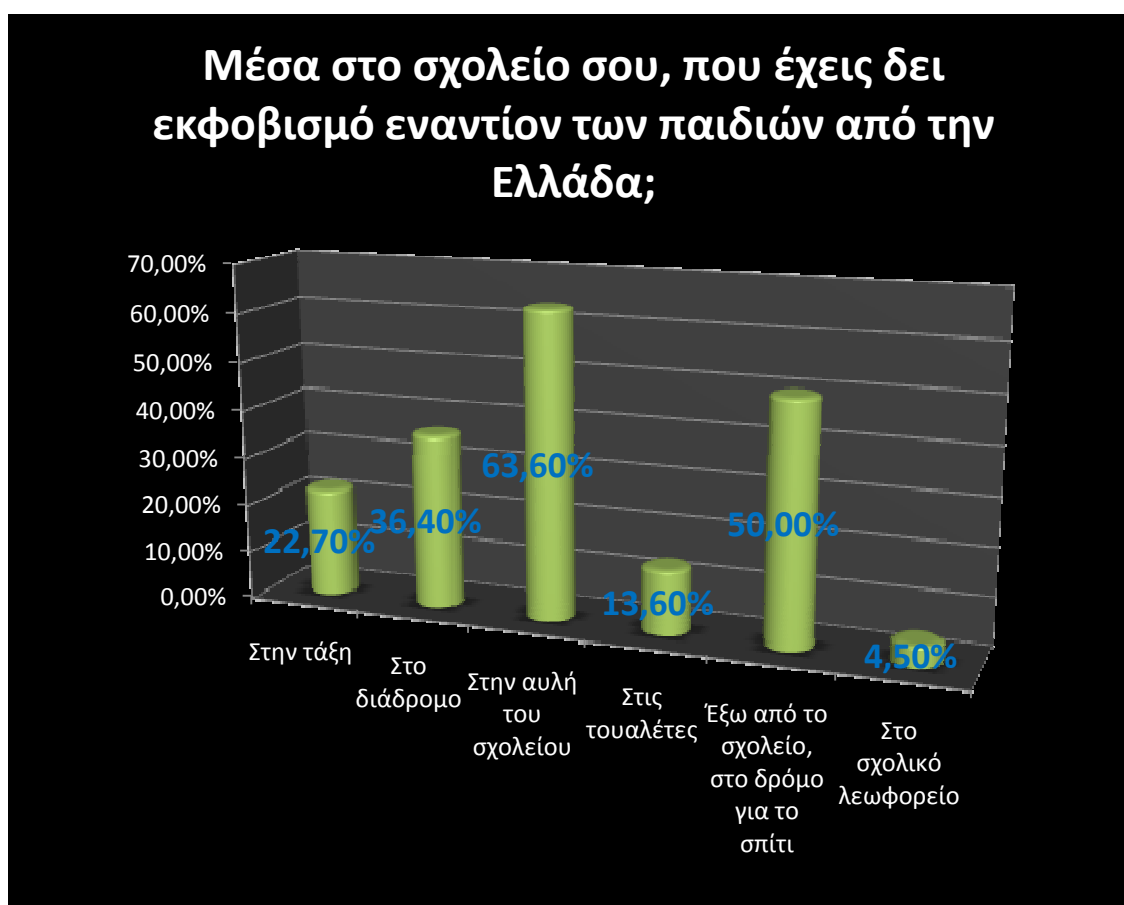

Γράφημα 9

Στην ερώτηση που έχεις δει εκφοβισμό εναντίον των παιδιών από την Ελλάδα, μέσα στο σχολείο σου το 22,7% των συμμετεχόντων ανέφερε μεταξύ των απαντήσεων στην τάξη, το 36,4% στο διάδρομο, το 63,6% στην αυλή του σχολείου, το 13,6% στις τουαλέτες, το 50% έξω από το σχολείο, στο δρόμο για το σπίτι και το 4,5% στο σχολικό λεωφορείο. (Πίνακας 54, γράφημα 10).

Πίνακας 54. Μέσα στο σχολείο σου, που έχεις δει εκφοβισμό εναντίον των παιδιών από την Ελλάδα;			
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)	ΣΧΕΤΙΚΗ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΠΙ ΤΩΝ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ
Στην τάξη	10	11,9%	22,7%
Στο διάδρομο	16	19,0%	36,4%

Στην αυλή του σχολείου	28	33,3%	63,6%
Στις τουαλέτες	6	7,1%	13,6%
Έξω από το σχολείο, στο δρόμο για το σπίτι	22	26,2%	50,0%
Στο σχολικό λεωφορείο	2	2,4%	4,5%

Γράφημα 10

Επιπροσθέτως, το 20,5% των συμμετεχόντων ανέφερα μεταξύ των απαντήσεων ότι τα παιδιά που ενοχλούσαν ήταν τα παιδιά της τάξης τους, το 56,8% παιδιά στην ηλικία τους από άλλη τάξη, το 59,1% μεγαλύτερα παιδιά και το 6,8% μικρότερα παιδιά. (Πίνακας 55, γράφημα 11).

Πίνακας 55. Τα παιδιά από άλλες χώρες που ενοχλούσαν ήταν :			
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)	ΣΧΕΤΙΚΗ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΠΙ ΤΩΝ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ
Τα παιδιά της τάξης μου	9	14,3%	20,5%
Παιδιά στην ηλικία μου αλλά από άλλη τάξη	25	39,7%	56,8%
Μεγαλύτερα παιδιά	26	41,3%	59,1%
Μικρότερα παιδιά	3	4,8%	6,8%

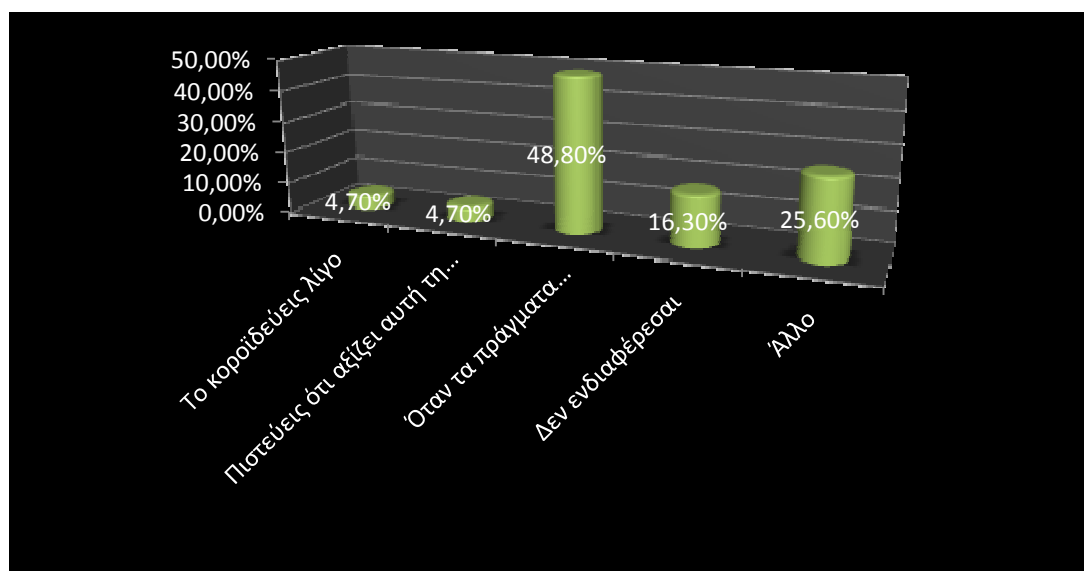

Γράφημα 11

Στην ερώτηση τι κάνεις εσύ όταν βλέπεις ένα παιδί από την Ελλάδα να δέχεται εκφοβισμό, το 4,7% απάντησε ότι το κοροϊδεύει λίγο, το 4,7% πιστεύει ότι αξίζει

αυτή τη συμπεριφορά , το 48,8% όταν τα πράγματα ηρεμήσουν προσπαθεί να το βοηθήσει, το 16,3% δεν ενδιαφέρεται, το 25,6% κάτι άλλο.(Πίνακας 56 γράφημα12).

Πίνακας 56.Τι κάνεις εσύ όταν βλέπεις ένα παιδί από την Ελλάδα να δέχεται εκφοβισμό;		
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
Το κοροϊδεύεις λίγο	2	4,7
Πιστεύεις ότι αξίζει αυτή τη συμπεριφορά	2	4,7
Όταν τα πράγματα ηρεμήσουν προσπαθείς να τον/την βοηθήσεις	21	48,8
Δεν ενδιαφέρεσαι	7	16,3
Άλλο	11	25,6

Γράφημα 12

5.5.6. Δέκτες εκφοβισμού – Θύματα

Στην ερώτηση πόσες φορές δέχτηκες εκφοβισμό από παιδιά από την Ελλάδα στο σχολείο σου τους τελευταίους τρεις μήνες το 9,6% απάντησε πολλές φορές σε μια εβδομάδα, το 5,5% μία φορά τη βδομάδα, το 23,3% κάποτε και το 61,6% ποτέ. (Πίνακας 57, γράφημα 13).

Πίνακας 57. Πόσες φορές δέχτηκες εκφοβισμό από παιδιά από την Ελλάδα στο σχολείο σου τους τελευταίους τρεις μήνες;				
	ΣΥΧΝΟΤΗΤ	ΠΟΣΟΣΤ	ΕΓΚΥΡΟ	ΑΘΡΟΙΣΤΙΚΟ
	A	O (%)	Ο(%)	ΠΟΣΟΣΤΟ
Πολλές φορές σε μια βδομάδα	7	9,3	9,6	9,6
Μια φορά τη βδομάδα	4	5,3	5,5	15,1
Κάποτε	17	22,7	23,3	38,4
Ποτέ	45	60,0	61,6	100,0
Δ.Α/ΔΓ	2	2,7	100,0	
ΣΥΝΟΛΟ	75	100		

Γράφημα 13

Οι μαθητές που δεν απάντησαν ποτέ στην παραπάνω ερώτηση κλήθηκαν να απαντήσουν και σε επιπλέον ερωτήσεις που παρουσιάζουμε παρακάτω.

Στην ερώτηση ποιες μορφές εκφοβισμού δέχτηκες από παιδιά από την Ελλάδα τους τελευταίους τρεις μήνες στο σχολείο σου το 44,4% των συμμετεχόντων ανέφερε, μεταξύ των πιθανών απαντήσεων, σπρωξίματα, κτυπήματα, χαστούκια, γροθιές, κλωτσιές, δαγκωνιές. Το 44,4% προσβολές και άσχημη γλώσσα, το 29,6% κλοπές. Παίρνουν τα πράγματα αυτού του παιδιού. Το 48,1% άσχημη συμπεριφορά, κοροϊδία, άσχημα αστεία, το 18,5% ποτέ δεν μιλούν σ' αυτό το παιδί, το 33,3% κάνουν άσχημα σχόλια ή λένε ψέματα γι' αυτό το παιδί, το 11,1% αφήνουν το παιδί έξω από το παιχνίδι και το 3,7% άλλο.(Πίνακας 58)

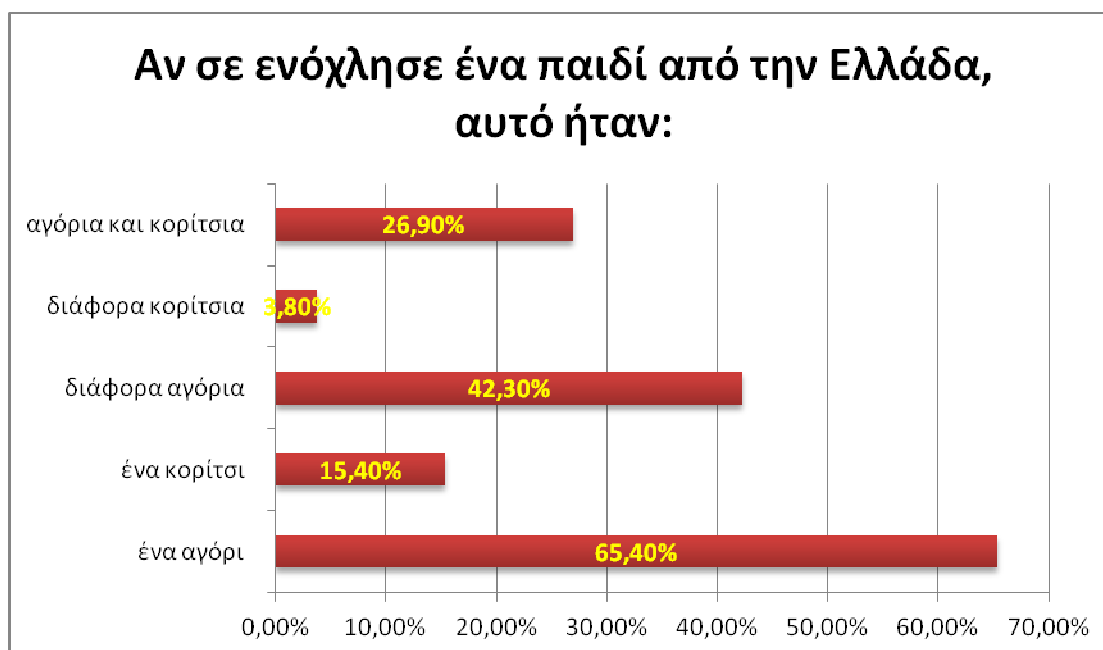
Πίνακας 58. Ποιες μορφές εκφοβισμού δέχτηκες από παιδιά από την Ελλάδα του τελευταίους τρεις μήνες στο σχολείο σου;			
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)	ΣΧΕΤΙΚΗ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΠΙ ΤΩΝ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ
Σπρωξίματα, κτυπήματα, χαστούκια, γροθιές, κλωτσιές, δαγκωματιές	12	19,0%	44,4%
Προσβολές, άσχημη γλώσσα	12	19,0%	44,4%
Κλοπές. Παίρνουν τα πράγματά αυτού του παιδιού χωρίς να το ρωτήσουν	8	12,7%	29,6%
Άσχημη συμπεριφορά, κοροϊδία, άσχημα αστεία	13	20,6%	48,1%
Ποτέ δε μιλούν σ' αυτό το παιδί	5	7,9%	18,5%

Κάνουν άσχημα σχόλια ή λένε ψέματα γι' αυτό το παιδί.	9	14,3%	33,3%
Αφήνουν αυτό το παιδί έξω από το παιχνίδι	3	4,8%	11,1%
Άλλο;	1	1,6%	3,7%

Γράφημα 54

Το 65,4% των συμμετεχόντων ανέφεραν, μεταξύ των πιθανών απαντήσεων, ότι αν τους ενόχλησε ένα παιδί από την Ελλάδα, αυτό ήταν ένα αγόρι, το 15,4% ένα κορίτσι, το 42,3% διάφορα αγόρια, το 3,8% διάφορα κορίτσια και το 26,9% αγόρια και κορίτσια. (Πίνακας 59 - γράφημα 14).

Πίνακας 59. Αν σε ενόχλησε ένα παιδί από την Ελλάδα, αυτό ήταν:			
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ	ΣΧΕΤΙΚΗ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΠΙ ΤΩΝ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ
ένα αγόρι	17	42,5%	65,4%
ένα κορίτσι	4	10,0%	15,4%
διάφορα αγόρια	11	27,5%	42,3%
διάφορα κορίτσια	1	2,5%	3,8%
αγόρια και κορίτσια	7	17,5%	26,9%
ΣΥΝΟΛΟ	40	100,0%	153,8%

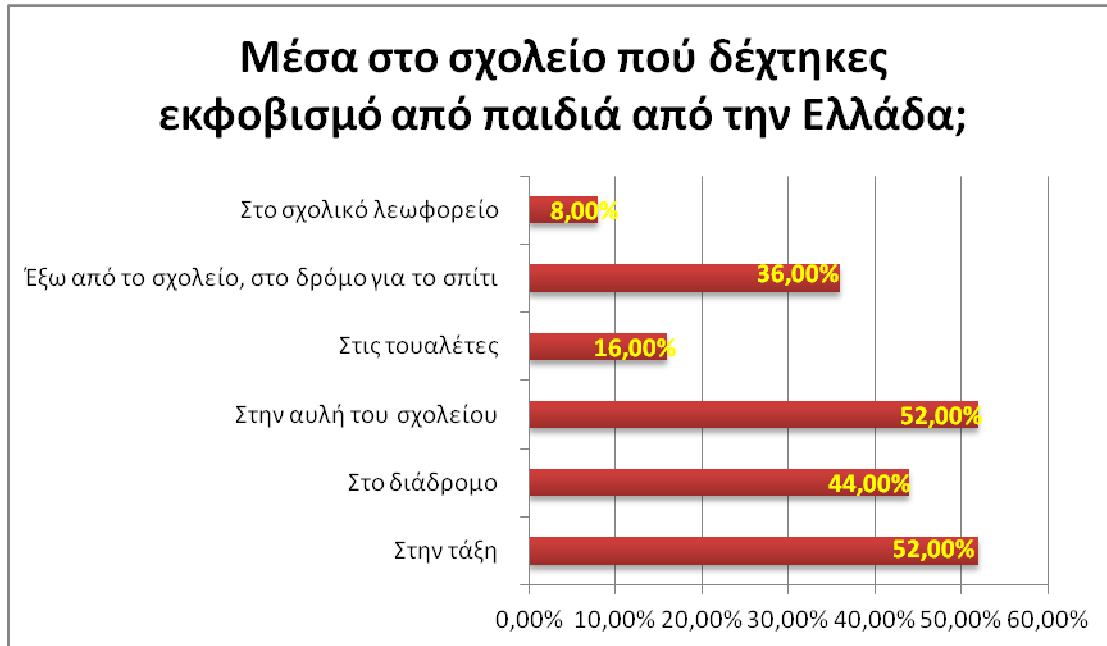
Γράφημα 14

Επίσης, το 52% των συμμετεχόντων ανέφεραν ότι μέσα στο σχολείο, τα παιδιά από την Ελλάδα, δέχτηκαν εκφοβισμό στην τάξη. Το 44% στο διάδρομο, το 52% στην αυλή του σχολείου, το 16% στις τουαλέτες, το 36% έξω από το σχολείο, στο δρόμο για το σπίτι και το 8% στο σχολικό λεωφορείο. (Πίνακας 60 – γράφημα 15)

Πίνακας 60. Μέσα στο σχολείο πού δέχτηκες εκφοβισμό από παιδιά από την Ελλάδα;			
	ΣΥΧΝΟΤΗΤ Α	ΠΟΣΟΣΤΟ(%)	ΣΧΕΤΙΚΗ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΠΙ ΤΩΝ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ
Στην τάξη	13	25,0%	52,0%
Στο διάδρομο	11	21,2%	44,0%
Στην αυλή του σχολείου	13	25,0%	52,0%
Στις τουαλέτες	4	7,7%	16,0%
Έξω από το σχολείο, στο δρόμο για το σπίτι	9	17,3%	36,0%
Στο σχολικό λεωφορείο	2	3,8%	8,0%

ΣΥΝΟΛΟ	52	100,0%	208,0%
--------	----	--------	--------

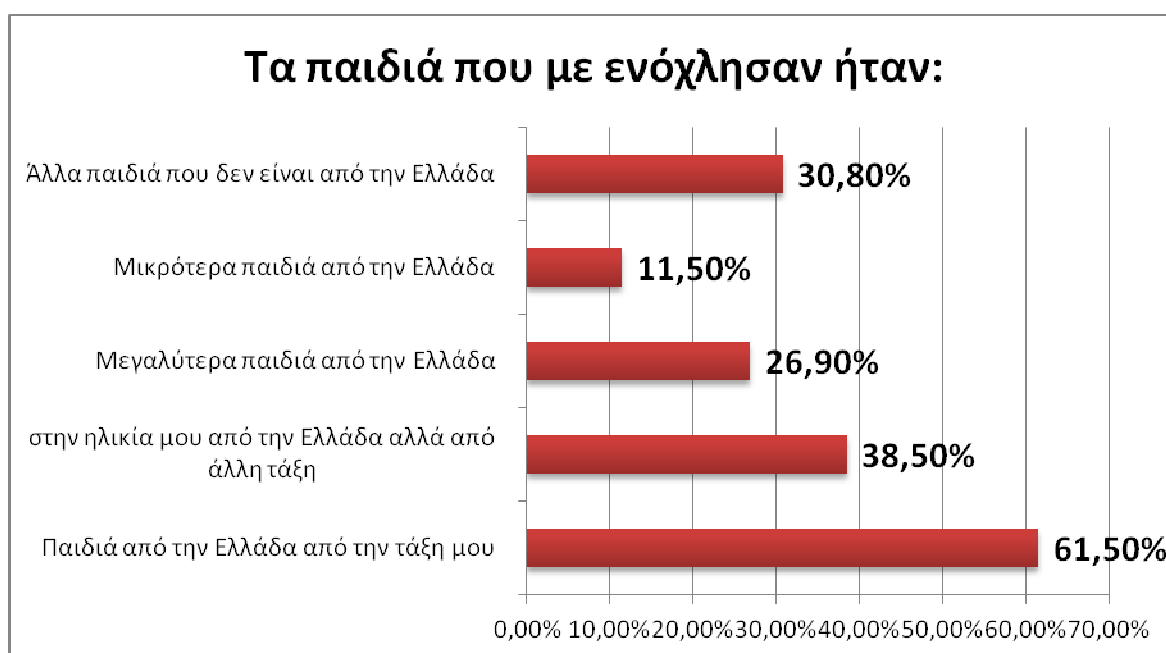

Γράφημα 15

Τέλος, το 61,5% των συμμετεχόντων ανέφεραν μεταξύ των απαντήσεων ότι τα παιδιά που τους ενόχλησαν ήταν παιδιά από την Ελλάδα από την τάξη τους, το 38,5% στην ηλικία τους από την Ελλάδα αλλά από άλλη τάξη, το 26,9% μεγαλύτερα παιδιά από την Ελλάδα, το 11,5% μικρότερα παιδιά από την Ελλάδα και το 30,8% άλλα παιδιά που δεν είναι από την Ελλάδα.(Πίνακας 61 – γράφημα 16).

Πίνακας 61. Τα παιδιά που με ενόχλησαν ήταν:			
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)	ΣΧΕΤΙΚΗ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΠΙ ΤΩΝ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝ ΤΩΝ
Παιδιά από την Ελλάδα από την τάξη μου	16	36,4%	61,5%
στην ηλικία μου από την Ελλάδα αλλά από άλλη τάξη	10	22,7%	38,5%

Μεγαλύτερα παιδιά από την Ελλάδα	7	15,9%	26,9%
Μικρότερα παιδιά από την Ελλάδα	3	6,8%	11,5%
Άλλα παιδιά που δεν είναι από την Ελλάδα	8	18,2%	30,8%
ΣΥΝΟΛΟ	44	100,0%	169,2%

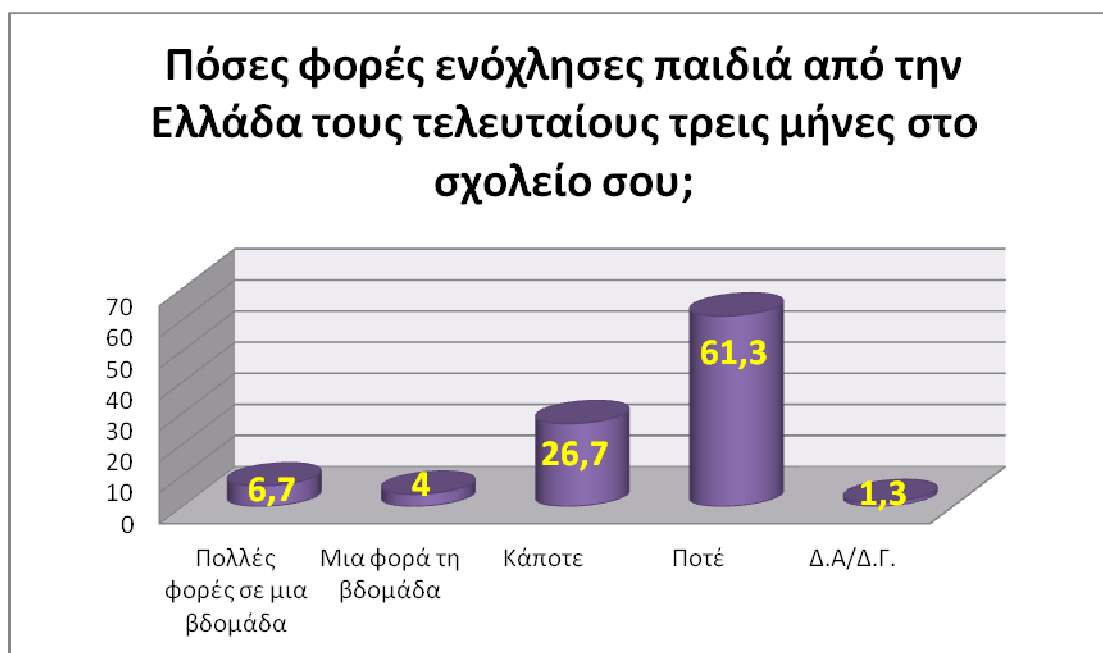
Γράφημα 16

5.5.7. Πράξεις εκφοβισμού – Θύτες.

Στην ερώτηση πόσες φορές ενόχλησες παιδιά από την Ελλάδα τους τελευταίους τρεις μήνες στο σχολείο σου, το 6,7% απάντησε πολλές φορές σε μια εβδομάδα, το 4% μια φορά τη βδομάδα, το 26,7% κάποτε, το 61,3% ποτέ. (Πίνακας 62 – γράφημα 17).

Πίνακας 62. Πόσες φορές ενόχλησες παιδιά από την Ελλάδα τους τελευταίους τρεις μήνες στο σχολείο σου;		
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)

Πολλές φορές σε μια βδομάδα	5	6,7
Μια φορά τη βδομάδα	3	4,0
Κάποτε	20	26,7
Ποτέ	46	61,3
Δ.Α/Δ.Γ.	1	1,3
ΣΥΝΟΛΟ	75	100

Γράφημα 17

Οι αλλοδαποί μαθητές που δεν απάντησαν ποτέ στην παραπάνω ερώτηση συνέχισαν απαντώντας μια σειρά ερωτήσεων, τα αποτελέσματα των οποίων αναλύονται παρακάτω.

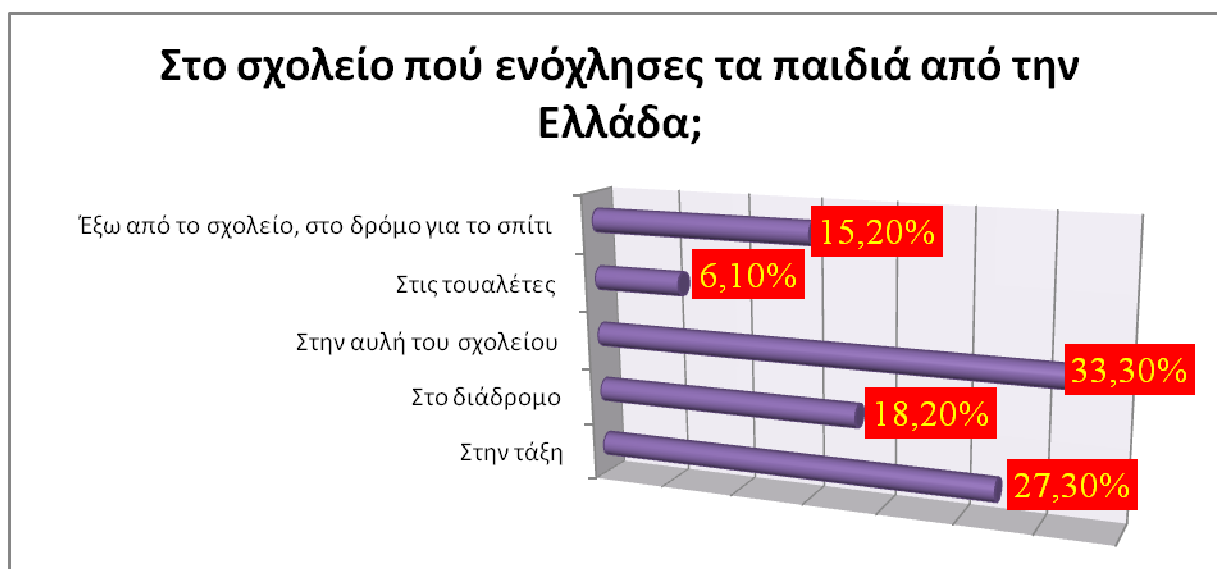
Το 31,8% των συμμετεχόντων απάντησαν ότι ενόχλησαν τα παιδιά από την Ελλάδα στο σχολείο τους με σπρωξίματα, κτυπήματα, χαστούκια, γροθιές, κλωτσιές, δαγκωματιές. Το 31,8% με προσβολές και άσχημη γλώσσα, το 9,1% κλοπές. Παίρνουν τα χρήματα αυτού του παιδιού χωρίς να το ρωτήσουν. Το 31,8% άσχημη συμπεριφορά, κοροϊδία, άσχημα αστεία. Το 13,6% δεν μιλούν ποτέ σε αυτό το παιδί, το 13,6% κάνουν άσχημα σχόλια ή λένε ψέματα γι' αυτό το παιδί, το 18,2% αφήνουν αυτό το παιδί έξω από το παιχνίδι και το 4,5% κάτι άλλο. (Πίνακας 63)

Πίνακας 63.Με ποιους τρόπους ενόχλησε τα παιδιά από την Ελλάδα στο σχολείο σου τους τελευταίους τρεις μήνες;			
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ	ΣΧΕΤΙΚΗ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΠΙ ΤΩΝ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ
Σπρωξίματα, κτυπήματα, χαστούκια, γροθιές, κλωτσιές, δαγκωματιές	7	20,6%	31,8%
Προσβολές, άσχημη γλώσσα	7	20,6%	31,8%
Κλοπές. Παίρνουν τα πράγματά αυτού του παιδιού χωρίς να το ρωτήσουν	2	5,9%	9,1%
Άσχημη συμπεριφορά, κοροϊδία, άσχημα αστεία	7	20,6%	31,8%
Ποτέ δε μιλούν σ' αυτό το παιδί	3	8,8%	13,6%
Κάνουν άσχημα σχόλια ή λένε ψέματα γι' αυτό το παιδί.	3	8,8%	13,6%
Αφήνουν αυτό το παιδί έξω από το παιχνίδι	4	11,8%	18,2%
Άλλο;	1	2,9%	4,5%
ΣΥΝΟΛΟ	34	100,0%	154,5%

Το 40,9% των παραπάνω μαθητών ενόχλησε τα παιδιά από την Ελλάδα στην τάξη, το 27,3% στο διάδρομο, το 50% στην αυλή του σχολείου. Το 9,1% στις

τουαλέτες και το 22,7% έξω από το σχολείο, στο δρόμο για το σπίτι. (Πίνακας 64 – γράφημα 18).

Πίνακας 64.Στο σχολείο πού ενόχλησες τα παιδιά από την Ελλάδα;			
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)	ΣΧΕΤΙΚΗ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΠΙ ΤΩΝ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ
Στην τάξη	9	27,3%	40,9%
Στο διάδρομο	6	18,2%	27,3%
Στην αυλή του σχολείου	11	33,3%	50,0%
Στις τουαλέτες	2	6,1%	9,1%
Έξω από το σχολείο, στο δρόμο για το σπίτι	5	15,2%	22,7%
ΣΥΝΟΛΟ	33	100,0%	150,0%

Γράφημα 18

Τέλος, το 47,8% των συμμετεχόντων απάντησε ότι τα παιδιά που ενόχλησαν είναι παιδιά από την Ελλάδα από την τάξη τους, το 34,85 στην ηλικία τους από την Ελλάδα

αλλά από άλλη τάξη, το 39,1% μεγαλύτερα παιδιά από την Ελλάδα και το 13% άλλα παιδιά από άλλες χώρες.(Πίνακας 65 – γράφημα 19)

Πίνακας 65. Τα παιδιά που ενόχλησες ήταν:			
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)	ΣΧΕΤΙΚΗ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΠΙ ΤΩΝ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ
Παιδιά από την Ελλάδα από την τάξη μου	11	35,5%	47,8%
στην ηλικία μου από την Ελλάδα αλλά από άλλη τάξη	8	25,8%	34,8%
Μεγαλύτερα παιδιά από την Ελλάδα	9	29,0%	39,1%
Άλλα παιδιά απο άλλες χώρες	3	9,7%	13,0%
ΣΥΝΟΛΟ	31	100,0%	134,8%

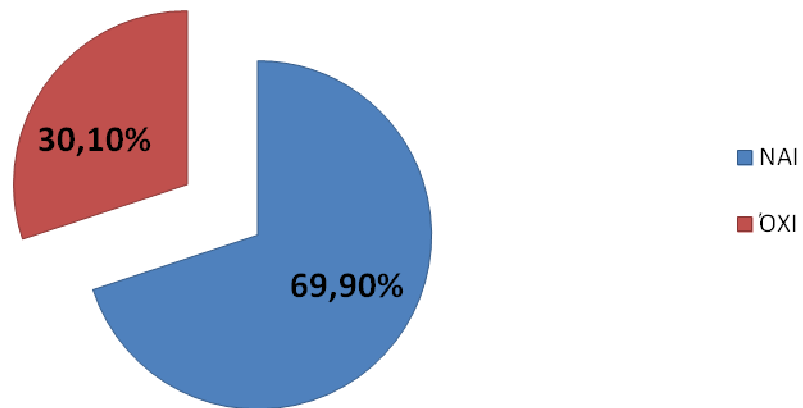

Γράφημα 19

Στην ερώτηση αν στο σχολείο μιλάς γι' αυτό που συμβαίνει, το 69,9% απάντησε θετικά και το 30,1%% απάντησε αρνητικά. (Πίνακας 66 – γράφημα 20).

Πίνακας 66.Στο σχολείο, μιλάς γι' αυτό που συμβαίνει;		
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
ΝΑΙ	51	68,0
ΟΧΙ	22	29,3

Στο σχολείο, μιλάς γι' αυτό που συμβαίνει;

Γράφημα 20

Όσοι από τους μαθητές απάντησαν θετικά στην παραπάνω ερώτηση κλήθηκαν να απαντήσουν και στην ερώτηση με ποιον προτιμάς να μιλάς για τον εκφοβισμό. Έτσι, το 82,7% των συμμετεχόντων απάντησε με ένα παιδί από την τάξη του που εμπιστεύεται, το 21,2% με όλα τα παιδιά της τάξης του, το 38,5% με ένα ή περισσότερους δασκάλους και το 3,8% με την καθαρίστρια ή την υπεύθυνη της καντίνας. (Πίνακας 67- γράφημα 21).

Πίνακας 67. Αν απάντησε ναι, με ποιον προτιμάς να μιλάς για τον εκφοβισμό;			
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ(%)	ΣΧΕΤΙΚΗ
			ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΠΙ ΤΩΝ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩ Ν
με ένα παιδί από την τάξη σου που εμπιστεύεσαι		56,6%	82,7%
με όλα τα παιδιά της τάξης σου	11	14,5%	21,2%

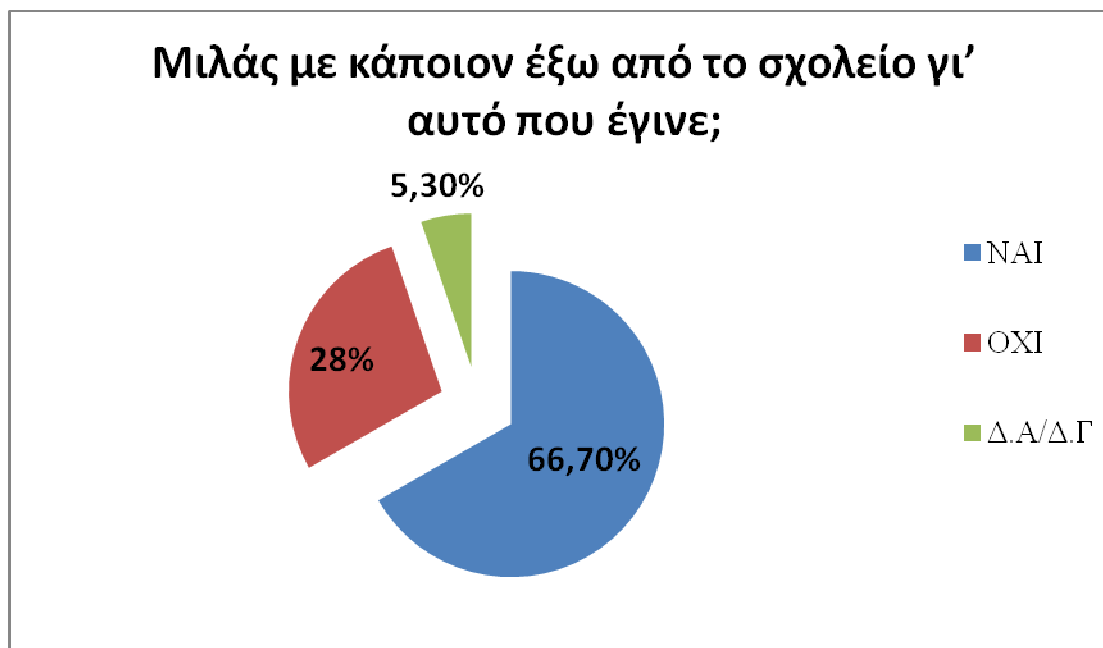
με ένα ή περισσότερους δασκάλους	20	26,3%	38,5%
με την καθαρίστρια ή την υπεύθυνη της καντίνας	2	2,6%	3,8%

Γράφημα 21

Το 66,7% των αλλοδαπών μαθητών μιλά με κάποιον έξω από το σχολείο γι' αυτό που συμβαίνει, το 29,3% δεν μιλά. (Πίνακας 68, γράφημα 22)

Πίνακας 68. Μιλάς με κάποιον έξω από το σχολείο γι' αυτό που έγινε;		
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
ΝΑΙ	50	66,7
ΟΧΙ	21	28,0
Δ.Α/Δ.Γ	4	5,3
ΣΥΝΟΛΟ	75	100

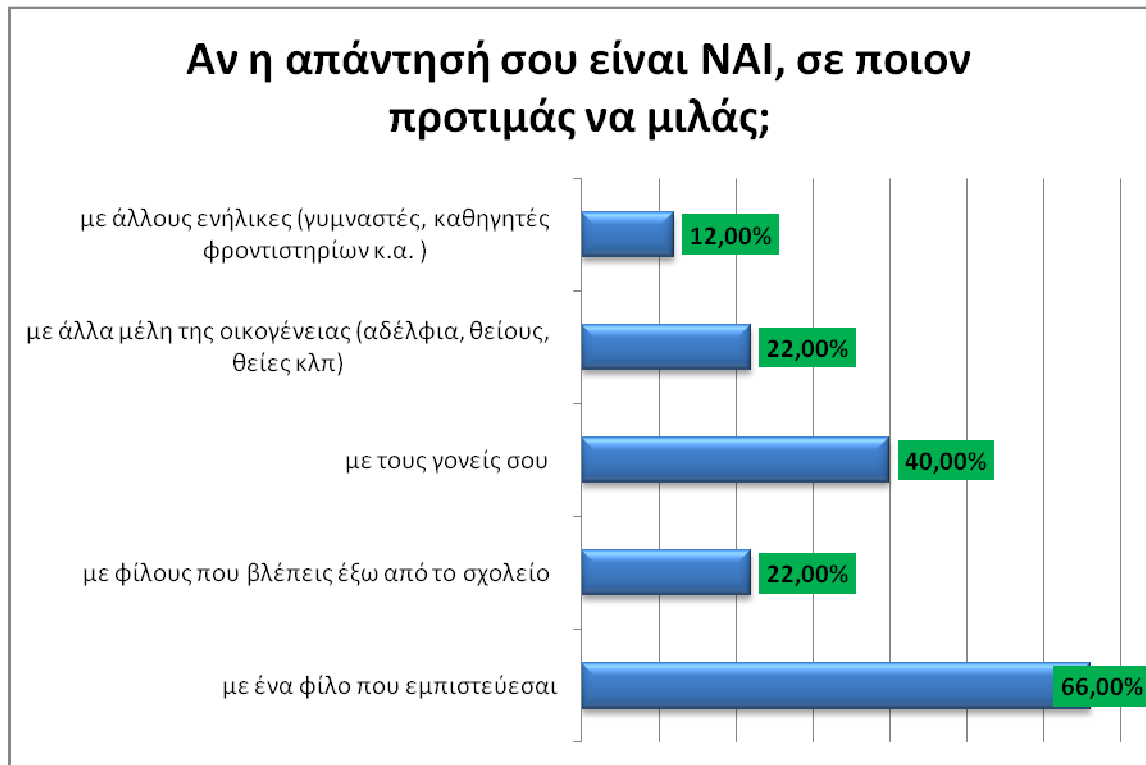

Γράφημα 22

Οι μαθητές που απάντησαν θετικά στην παραπάνω ερώτηση, απάντησαν και σε ποιόν προτιμούν να μιλούν. Έτσι το 66% των συμμετεχόντων ανέφερε μεταξύ των πιθανών απαντήσεων με ένα φίλο που εμπιστεύονται, το 22% με φίλους που βλέπουν έξω από το σχολείο, το 40% με τους γονείς τους, το 22% με άλλα μέλη της οικογένειας και το 12% με άλλους ενήλικες. (Πίνακας 69, γράφημα 23).

Πίνακας 69. Αν η απάντησή σου είναι ΝΑΙ, σε ποιον προτιμάς να μιλάς;			
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ (%)	ΣΧΕΤΙΚΗ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ
			ΕΠΙ ΤΩΝ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ
με ένα φίλο που εμπιστεύεσαι	33	40,7%	66,0%
με φίλους που βλέπεις έξω από το σχολείο	11	13,6%	22,0%
με τους γονείς σου	20	24,7%	40,0%
με άλλα μέλη της οικογένειας (αδέρφια, θείους, θείες κλπ)	11	13,6%	22,0%

με άλλους ενήλικες (γυμναστές, καθηγητές φροντιστηρίων κ.α.)	6	7,4%	12,0%
---	---	------	-------

Γράφημα 23

Κεφάλαιο 6

6. Συμπεράσματα έρευνας

Μελετώντας τους πίνακες και τα γραφήματα των προηγούμενων κεφαλαίων, τα οποία προέκυψαν από τη στατιστική επεξεργασία των δεδομένων, μπορεί κανείς να προβεί στην παρατήρηση ότι το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού είναι πλέον ορατό στα σχολεία της Ελλάδας.

Οι μαθητές με καταγωγή από άλλες χώρες απάντησαν ότι στο σχολείο τους υπάρχουν μαθητές από την Ελλάδα που συμπεριφέρονται άσχημα στα παιδιά από άλλες χώρες σε ποσοστό 74%. Ενώ, στην ερώτηση αν υπάρχουν παιδιά από άλλες χώρες που συμπεριφέρονται άσχημα σε παιδιά από την Ελλάδα το 58,7%.

Παρατηρούμε λοιπόν μέσα από τις απαντήσεις σε αυτές τις δύο καίριες ερωτήσεις ότι ο σχολικός εκφοβισμός είναι ένα φαινόμενο υπαρκτό στα σχολεία και λαμβάνει χώρα τόσο από τους Έλληνες προς τους αλλοδαπούς μαθητές όσο και το αντίστροφο. Έχει θα λέγαμε μια αμφίδρομη πορεία.

Επίσης, η έρευνά μας έδειξε ότι ο εκφοβισμός ενός ή περισσοτέρων παιδιών που κατάγονται από άλλες χώρες ή από την Ελλάδα γινόταν κυρίως από διάφορα αγόρια και ο εκφοβισμός γινόταν κυρίως από μεγαλύτερα παιδιά επιβεβαιώνοντας και άλλες παρόμοιες έρευνες όπως των Χατζή, Χουντουμάδη και Πατεράκη (2000).

Εν συνεχεία ζητήσαμε από τους αλλοδαπούς μαθητές οι οποίοι ανέφεραν ότι έχουν δει περιστατικά σχολικού εκφοβισμού στο σχολείο τους να μας αναφέρουν τι κάνουν τα περισσότερα παιδιά όταν βλέπουν ένα παιδί από άλλη χώρα να δέχεται εκφοβισμό. Από τα ευρήματα της έρευνας μπορούμε να εξάγουμε το συμπέρασμα ότι μόνο ένα μικρό ποσοστό προσπαθεί να βοηθήσει το θύμα οι υπόλοιποι μαθητές είτε υποκρίνονται ότι δεν έγινε κάτι, είτε το κοροϊδεύουν, είτε πιστεύουν ότι άξιζε αυτή τη συμπεριφορά. Τα ευρήματα της έρευνάς μας συμφωνούν με τις μελέτες των Graig και Repler (1997) οι οποίες ανέφεραν ότι το 85% των περιστατικών bullying γίνεται με την παρουσία των συνομηλίκων οι οποίοι μπορούν να έχουν διαφορετικούς ρόλους παίρνοντας το μέρος του νταή, παρεμβαίνοντας για να στηρίξουν το θύμα ή παραμένοντας απλοί παρατηρητές. Στην δική μας έρευνα το ποσοστό των μαθητών που βοηθά ένα παιδί από άλλη χώρα που δέχεται εκφοβισμό ήταν 24%, μεγαλύτερο από την έρευνα των Tapper & Boulton (2005) η οποία έδειξε ότι παρόντες σε περιστατικά εκφοβισμού ήταν το 88% των παιδιών, από αυτά μόνο το 15% βοηθούσε το θύμα, είχε δηλαδή ενσυναίσθηση και έβλεπε στη θέση του θύματος τον εαυτό του και μόλις το 5% παρενέβη για να λύσει το πρόβλημα.

Βέβαια, στην ερώτηση τι κάνεις εσύ όταν βλέπεις ένα παιδί από άλλη χώρα να δέχεται εκφοβισμό το 46,7% αναφέρει ότι όταν ηρεμήσουν τα πράγματα προσπαθεί να το βοηθήσει. Παρόλα αυτά το ποσοστό των παιδιών που αδιαφορεί, συμμετέχει στον εκφοβισμό και δεν ενδιαφέρεται είναι πολύ μεγάλο.

Συγκρίνοντας τις απαντήσεις των παιδιών που κατάγονται από άλλες χώρες στην ερώτηση τι είδους εκφοβισμό παρατήρησες εναντίον αλλοδαπών μαθητών και τι εναντίον παιδιών που κατάγονται από την Ελλάδα συμπεραίνουμε ότι: σπρωξίματα, κτυπήματα, χαστούκια, γροθιές, κλωτσιές, δαγκωματιές κάνει το 49,1% των Ελλήνων και το 50% των αλλοδαπών μαθητών που συμμετέχουν σε φαινόμενα σχολικού εκφοβισμού. Προσβολές, άσχημη γλώσσα το 56,6% των Ελλήνων μαθητών και 50%

οι αλλοδαποί μαθητές. Κλοπές, πέρνουν τα πράγματα αυτού του παιδιού χωρίς να το ρωτήσουν το 20,6% των Ελλήνων έναντι 38,6% των αλλοδαπών, άσχημη συμπεριφορά, άσχημα αστεία το 67,9% των Ελλήνων έναντι 50% των αλλοδαπών. Δεν μιλούν σε αυτό το παιδί το 34% των Ελλήνων έναντι 18,2% των αλλοδαπών μαθητών, κάνουν άσχημα σχόλια ή λένε ψέματα γι' αυτό το παιδί το 39,6% των Ελλήνων έναντι 38,6% των αλλοδαπών μαθητών. Τέλος, αφήνουν αυτό το παιδί έξω από το παιχνίδι το 41,5% των Ελλήνων έναντι 20,5% των αλλοδαπών μαθητών. Παρατηρούμε λοιπόν μια διαφορά ανάμεσα στο είδος του εκφοβισμού που ασκούν οι Έλληνες μαθητές έναντι των αλλοδαπών συμμαθητών τους που όπως αναφέρει η Αρτινοπούλου (2001) ο ορισμός της σχολικής βίας είναι σχετικός και εξαρτάται από το ισχύον κάθε φορά κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο. Έτσι, για τους Έλληνες μαθητές είναι ίσως πιο εύκολο να κοροϊδεψουν, να δείξουν άσχημη συμπεριφορά, να προσβάλουν ή να αφήσουν έξω από την ομάδα ένα παιδί που κατάγεται από άλλη χώρα. Από την άλλη πάλι οι αλλοδαποί μαθητές είναι πιο δύσκολο να μην μιλήσουν και να μην παίξουν με τα υπόλοιπα παιδιά διότι έχουν βιώσει το σύνδρομο του μετανάστη σε μια ξένη γλώσσα και συμπεριφέρονται έτσι πολλές φορές πιο επιθετικά.

Εντυπωσιακή είναι και η σύγκλιση των απαντήσεων ως προς την ερώτηση από ποιόν γινόταν ο εκφοβισμός. Τόσο από πλευράς Ελλήνων μαθητών όσο και από πλευράς αλλοδαπών σε καταστάσεις εκφοβισμού συμμετείχαν περισσότερο τα αγόρια και λιγότερο τα κορίτσια.

Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφέρουμε ότι και στις δύο περιπτώσεις ο εκφοβισμός λάμβανε χώρα κυρίως στην αυλή του σχολείου ή στο δρόμο για το σπίτι και συνήθως γινόταν από μεγαλύτερα παιδιά.

Υψηλό είναι το ποσοστό των αλλοδαπών μαθητών που απάντησε ότι τους τελευταίους τρεις μήνες έχει δεχτεί εκφοβισμό από παιδιά από την Ελλάδα στο σχολείο. Το 60% δήλωσε ποτέ ενώ το υπόλοιπο 40% δέχτηκε εκφοβισμό από μία έως πολλές φορές. Η έρευνά μας λοιπόν δείχνει να συμφωνεί με την έρευνα του ΕΚΚΕ του 2006 στην οποία αναφερόταν ότι το 37% των μαθητών είχε υποστεί βία και μάλιστα το ποσοστό αυτό τείνει να έχει αυξητικές τάσεις προς τους αλλοδαπούς μαθητές σε σχέση με το σύνολο των μαθητών της έρευνας του Ε.Κ.Κ.Ε.

Όσο αφορά το είδος του εκφοβισμού που δέχτηκαν αυτός ήταν κυρίως άσχημη συμπεριφορά, κοροϊδία, άσχημα αστεία (48,1%) και ακολουθούν τα σπρωξίματα, κτυπήματα, δαγκωνιές, χαστούκια κα (44,4%), προσβολές, άσχημη γλώσσα (44,4%).

Η έρευνά μας εδώ όμως έδειξε ότι το είδος του εκφοβισμού που δέχτηκαν οι αλλοδαποί μαθητές από Έλληνες τους τρεις τελευταίους μήνες προερχόταν κυρίως από ένα αγόρι (42,5%) και έλαβε μέρος κυρίως στην τάξη (25%) και στην αυλή του σχολείου (25%). Διαφορετικό είναι και το αποτέλεσμα της ερευνάς μας γύρω από τα χαρακτηριστικά αυτών που ενόχλησαν. Έτσι, ενώ στις προηγούμενες γενικές ερωτήσεις για τον εκφοβισμό η πλειοψηφία δήλωνε ότι τον εκφοβισμό ασκούσαν μεγαλύτερα παιδιά, εδώ που οι ερωτήσεις είναι πιο συγκεκριμένες απαντούν ότι ενόχλησαν παιδιά από την Ελλάδα από την τάξη τους.

Σε επόμενη ερώτηση οι αλλοδαποί μαθητές απάντησαν στην ερώτηση πόσες φορές ενόχλησαν οι ίδιοι παιδιά από την Ελλάδα τους τελευταίους τρεις μήνες στο σχολείο τους. Το 62,2% απάντησε ποτέ, ενώ το υπόλοιπο 37,8% απάντησε ότι τους τελευταίους τρεις μήνες ενόχλησε έστω και μια φορά παιδιά από την Ελλάδα. Το είδος της ενόχλησης ήταν κυρίως άσχημη συμπεριφορά, κοροϊδία, άσχημα αστεία (31,8%) και ακολουθούν τα σπρωξίματα, κτυπήματα, δαγκωνιές, χαστούκια κα (31,8%), προσβολές, άσχημη γλώσσα (31,8%). Επιπλέον, η έρευνά μας έδειξε ότι και εδώ η ενόχληση των αλλοδαπών μαθητών προς τους Έλληνες συμμαθητές τους έγινε στην αυλή του σχολείου(50%) και στην τάξη (27,3).

Ακολουθώς, ζητήθηκε από τους μαθητές να μας απαντήσουν εάν μιλούν στο σχολείο γι' αυτό που συμβαίνει και το αποτέλεσμα της έρευνας έδειξε ότι το 30,1% δεν αναφέρει τίποτα στη σχολική κοινότητα γι' αυτό που του συμβαίνει. Οι μαθητές που απάντησαν ότι μιλούν με κάποιον εντός του σχολείου για τον εκφοβισμό αυτός είναι ένα παιδί από την τάξη που εμπιστεύονται (56,6%) και ακολουθεί η απάντηση με έναν ή περισσότερους δασκάλους(26,3%).

Έξω από το σχολείο το 70,4% απάντησε ότι μιλάει με κάποιον γι' αυτό που του συμβαίνει και αυτός είναι είτε ένας φίλος που εμπιστεύεται (40,7%), οι γονείς (24,7%) και φίλοι ή άλλα μέλη της οικογένειας.

Από τη μελέτη των δεδομένων γίνεται εμφανές ότι ο σχολικός εκφοβισμός στα σχολεία της χώρας μας κάνει αισθητή την παρουσία του και έχει αυξητικές τάσεις που σε λίγο καιρό μπορεί να έχει απρόβλεπτες και απρόσμενες συνέπειες. Είναι αμφίδρομος και λαμβάνει χώρα τόσο από Έλληνες μαθητές προς αλλοδαπούς όσο και το αντίστροφο, αν και διαφέρουν σε ορισμένες μορφές εκδήλωσης του

εκφοβισμού.Επομένως, ο μελετητής της παρούσας εργασίας μπορεί να καταλήξει στην παρατήρηση ότι η έρευνα κατέδειξε πως στο σχολείο είναι υπαρκτό το πρόβλημα του σχολικού εκφοβισμού και της σχολικής βίας.

Αντί επιλόγου: Συζήτηση - Προτάσεις

Ο σχολικός εκφοβισμός μπορεί να είναι ένα φαινόμενο που εκδηλώθηκε με βίαια και ακραία χαρακτηριστικά κυρίως την δεκαετία του '80 σε χώρες της λατινικής Αμερικής και τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής (Η.Π.Α.) σήμερα όμως πέρασε το κατώφλι της Ευρώπης και βέβαια της χώρας μας. Μπορεί να μην έχει την ακραία αυτή μορφή της βίας αλλά αρχίζει να γίνεται ολοένα και πιο αισθητός στα ελληνικά σχολεία.

Ειδικά στην εποχή που διανύουμε, μια εποχή παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, το φαινόμενο αυτό θα παίρνει ολοένα και πιο ανησυχητικές διαστάσεις. Γι' αυτό οι αρμόδιοι φορείς Υπουργείο Παιδείας Δια Βίου Μάθησης, Πανεπιστημιακή κοινότητα, δάσκαλοι και καθηγητές, γονείς και κηδεμόνες, ολόκληρη η εκπαιδευτική κοινότητα και η κοινωνία θα πρέπει να βρουν τρόπους και να αναζητήσουν λύσεις γύρω από το πρόβλημα της σχολικής βίας.

Το Υπουργείο Παιδείας και Δια Βίου Μάθησης θα πρέπει να πραγματοποιήσει ημερίδες και σεμινάρια, ώστε να ενημερώσει την εκπαιδευτική κοινότητα γύρω από το θέμα αυτό. Να εφοδιάσει τους εκπαιδευτικούς με την κατάλληλη γνώση για να ανταποκριθούν και να αντιμετωπίσουν το φαινόμενο στη σχολική τάξη.

Η Πανεπιστημιακή κοινότητα θα πρέπει να μεταδώσει την απαραίτητη γνώση στους νέους εκπαιδευτικούς και να αφοσιωθεί στην έρευνα και μελέτη του φαινομένου πριν πάρει επικίνδυνες διαστάσεις. Θα πρέπει να αναζητηθούν λύσεις, να αναλυθεί, να ερευνηθεί το φαινόμενο και να υπάρξουν συγκεκριμένες προτάσεις για την επίλυση του.

Όπως έδειξε και η έρευνα το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού λαμβάνει κυρίως χώρα στην αυλή του σχολείου και μέσα στην τάξη. Άρα όλοι εμείς οι εκπαιδευτικοί έχουμε μεγάλο μερίδιο ευθύνης για την ύπαρξη του φαινομένου αλλά από την άλλη πλευρά είμαστε και οι μόνοι που μπορούμε να προσφέρουμε τα μέγιστα

για την εξάλλειψή του. Είμαστε δίπλα στα παιδιά πολλές ώρες και θα πρέπει να κάνουμε τα παιδιά να μας εμπιστευτούν. Όπως έδειξε και η έρευνα τα περισσότερα παιδιά δεν μιλούν στους εκπαιδευτικούς γι' αυτό που τους συμβαίνει κι αυτό είτε γιατί εμείς δεν ενδιαφερόμαστε είτε γιατί τα παιδιά δεν μας εμπιστεύονται.

Οι γονείς θα πρέπει να επαναφέρουν τον διάλογο μέσα στην οικογένεια. Θα πρέπει να συζητούν με τα παιδιά, να ανταλλάσσουν απόψεις και να εμπιστεύονται τα παιδιά τους. Στην έρευνα είδαμε ότι και εκτός σχολείου τα παιδιά προτιμούν να μιλούν για ότι τους συμβαίνει σε ένα φίλο τους παρά στους γονείς τους.

Η ίδια η κοινωνία θα πρέπει να δώσει λύση στα αδιέξοδα που ταλανίζουν τα παιδιά, στην αβεβαιότητα για το μέλλον τους. Το σχολείο είναι μια μικρογραφία της κοινωνίας όταν υπάρχει κοινωνική βία τότε είναι αναμενόμενο ότι θα υπάρχει και σχολική και οικογενειακή βία. Από την άλλη το σχολείο του σήμερα είναι η κοινωνία του αύριο. Αν επιτρέψουμε την ύπαρξη ενός σχολείου με βία θα πρέπει να περιμένουμε και μια βίαιη κοινωνία αργότερα.

Κλείνοντας, πιστεύουμε ότι το πρόβλημα πρέπει να αντιμετωπιστεί από τη ρίζα του. Ο σχολικός εκφοβισμός θα πρέπει να αντιμετωπιστεί μέσα στο σχολείο με την βοήθεια και υποστήριξη όλων των φορέων της εκπαιδευτικής κοινότητας. Θα πρέπει να συμβάλλουμε όλοι ώστε το σχολείο να παραμείνει χώρος ελεύθερης και δημιουργικής μάθησης με ισότητα και ισονομία για όλα τα μέλη της σχολικής κοινότητας απαλλαγμένο από κάθε λογής διαφοροποιήσεις, στιγματισμούς και ετικέτες, ένα σχολείο πολύχρωμο.

Με την παρούσα εργασία δεν είναι δυνατόν να λυθεί το πρόβλημα του σχολικού εκφοβισμού. Ερευνήσαμε μόνο τις απόψεις και τη γνώμη των αλλοδαπών μαθητών γύρω από αυτό το κρίσιμο φαινόμενο, το δείγμα μας είναι μεν αντιπροσωπευτικό, τα αποτελέσματα όμως δεν είναι απόλυτα. Με την ολοκλήρωση αυτής της εργασίας αποκτήσαμε πολύτιμη και χρήσιμη γνώση γύρω από το συγκεκριμένο θέμα και θα μπορούσαμε να είμαστε καλύτεροι εκπαιδευτικοί, Ευελπιστούμε στο μέλλον να ενασχοληθούμε περισσότερο με τον σχολικό εκφοβισμό, να ερευνήσουμε τις απόψεις και των υπολοίπων μαθητών, καθώς και όλες τις διαστάσεις του σχολικού εκφοβισμού.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

- Αρτινοπούλου, Βάσω. Βία στο σχολείο. Έρευνες και πολιτικές στην Ευρώπη. Εκδόσεις Μεταίχμιο, Αθήνα 2001, Β΄ έκδοση 2007.
- Βουϊδάσκη Κ, Βασίλης: Η επιθετικότητα σαν κοινωνικό πρόβλημα στην οικογένεια και στο σχολείο. Αθήνα 1983.
- Δεληγιάννη- Κουϊμτζή, Β. & Σακκά, Δ. (2005). «Ο άνδρας το έχει μέσα του...»: Απόψεις εφήβων για τη βία και την επιθετικότητα. Στο Β. Δεληγιάννη - Κουϊμτζή, Β.& Σακκά, Δ. (Επιμ), Μεγαλώνοντας ως αγόρι: Διερεύνηση της ανάπτυξης της ανδρικής ταυτότητας στην εφηβική ηλικία, Gutenberg, Αθήνα 2005.
- Ζάχαρης Γ. Δημήτριος: Επιθετικότητα και Αγωγή. Αθήνα 2003.
- Μπεζέ Α. Λ., *Ανήλικοι Παραβάτες, Μελέτη 20 περιπτώσεων*, Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή.(1985).
- Νασιάκου,Μ. Κλινική Ψυχολογία. Αθήνα 1999.
- Παπαδόπουλος Ν., «Επιθετικότητα: Κλασικές θεωρίες και πειραματικές διαπιστώσεις», 3η Έκδοση, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1997.
- Παπαστάμου,Στ.: Διομαδικές σχέσεις. Αθήνα 1986.

- Πετρόπουλος, Ν., Παπαστυλιανού, Α., Κατερέλος, Π., και Χαρίσης, Κ., Αντικοινωνική συμπεριφορά παιδιών και εφήβων, (επιμ.) Καλαντζή- Αζίζη, Α., και Μπεζεβέγκης, Η., Θέματα ψυχικής υγείας παιδιών και εφήβων, Ελληνικά γράμματα. Αθήνα. (2000).
- Τσιπλητάρης Α, Η κοινωνικοποίηση του Παιδιού. Αθήνα 2001.
- Φαρσεδάκης Ι., *Παραβατικότητα και κοινωνικός έλεγχος ανηλίκων*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα. (1985)
- Χατζή, Χ., Χουντουμάδη, Α., & Πατεράκη, Λ. Άσκηση βίας από τους μαθητές στο χώρο του δημοτικού σχολείου. Παιδί και Έφηβος: Ψυχική Υγεία και ψυχοπαθολογία. (2000).
- Ψάλτη, Α., & Κωνσταντίνου, Κ., Το φαινόμενο του εκφοβισμού στα σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης: Η επίδραση φύλου και εθνο-πολιτισμικής προέλευσης. (2007).

Ξενόγλωσση

- Brown, R και Herrnstein, R.J: Grundriss der Psychologie, Springer, Berlin, New York, 1984
- Buss, A.H: The psychology of aggression. New York 1961
- Bandura A. Self-efficacy: toward a unifying theory of behavioral change. *Psychol Rev.* 1977
- Boulton, M.J. Teachers views on bullying: Definitions, attitudes and ability to cope. *British Journal of Educational Psychology*, 1997.

- Craig, W., and D. Pepler. "Observations of bullying and victimization on the playground" Canadian Journal of School Psychology, 1997.
- Debra J. Pepler & Wendy Craig: Making a Difference in Bullying. http://psycserver.psyc.queensu.ca/craigw/Craig_Pepler_2000_REPORT_Making_a_Difference_in_Bullying.pdf April 2000.
- Freud, S. *An outline of psychoanalysis, the standard edition of the complete psychological works of Sigmund Freud*. London: The Hogarth Press and the Institute of Psychoanalysis, 1964.
- Fox, C.L., & Boulton, M.: Friendship as a moderator of the relationship between social skills problems and peer victimization. *Aggressive behavior*, 2006.
- Goslin A., *Handbook and Socialization Theory and research*. Chicago, 1969.
- Hartup, W.W και Dewit, J: *The development of aggression: problems and perspectives* (1974).
- Hartup, W.W.: *Friendships and their development significance*. Hove U.K, 1992.
- Lazzarin, G., *Vittime e prepotenti*, in «Cooperazione Educativa» (1999).
- Olweus, D.: *Bullying at school. What we know and what we can do*. Oxford, UK and Cambridge, MA, USA: Blackwell Publishers.

- Olweus, D. “ Peer harassment : A critical analysis and some important issues”, New York 2001.
- Pepler, D. and Craig. W., “ A peek behind the fence: Naturalistic observations of aggressive children with remote audiovisual recording.” *Developmental Psychology*, 1995.
- Rigby K., *Bullying in Schools: and what to do about it*, Jessica Kingsley Publishers, London, 1996.
- Smith P., Sharp S., *School Bullying, Insights and Perspectives*, Routledge, London and New York, (1994).
- Tapper, K. & Boulton,M.J.: Victim and Peer Group Responses to Different Forms of Aggression Among Primary School Children. *Aggressive behavior*, 2005.

Ερωτηματολόγιο για παιδιά με καταγωγή από άλλες χώρες (ανώνυμο)

Σας παρακαλούμε να απαντήσετε τις ερωτήσεις αυτού του ερωτηματολογίου.

Γράψετε τις απαντήσεις σας στις γραμμές και, όπου υπάρχει κουτάκι, να βάλετε ένα X στην απάντηση που διαλέξατε.

Σε κάποιες ερωτήσεις μπορείτε να διαλέξετε περισσότερες από μία απαντήσεις: θα βρείτε τις οδηγίες κοντά στην ερώτηση.

Σε περίπτωση που δυσκολεύεστε να απαντήσετε μπορείτε να ζητήσετε βοήθεια από τον εκπαιδευτικό ή άλλο ενήλικα που βρίσκεται στην τάξη σας.

0. Προσωπικά Στοιχεία

0.1. Πόσο χρονών είσαι; ..... -Αγόρι - Κορίτσι

0.2. Που γεννήθηκες; .....

0.3. Θυμάσαι από πού είναι η μητέρα σου; .....

0.4. Θυμάσαι από πού είναι ο πατέρας σου; .....

0.5. Σε ποια τάξη φοιτάς; .....

0.6. Πόσων χρονών είναι η μητέρα σου;

0.6.a. _____ (γράψε την ηλικία της μητέρας σου)

0.6.β. Δε θυμάμαι

0.8. Πόσων χρονών είναι ο πατέρας σου;

0.8.a. _____ (γράψε την ηλικία του πατέρα σου)

0.8.β. Δε θυμάμαι

0.9. Έχεις αδέρφια;

0.9.a. Όχι

0.9.β. Ναι, έχω 1

0.9.γ. Ναι, έχω 2

0.9.δ. Ναι, έχω περισσότερα από 2

0.10. Τι γλώσσα μιλάτε στην οικογένειά σου?

0.10 α. Ελληνικά

0.10.β. Τοπική διάλεκτο

0.10.γ. Άλλη γλώσσα.....

0.11. Οι γονείς σου:

0.10 α. Μένουν μαζί

0.10.β. Είναι σε διάσταση / Είναι χωρισμένοι

0.10.γ. Άλλο;

0.12. Η μητέρα σου δουλεύει;

Ναι

Όχι

0.13. Ο πατέρας σου δουλεύει;

Ναι

Όχι

0.14. Οι γονείς σου περνούν αρκετό χρόνο μαζί σου;

Ναι

Όχι

0.15. Οι γονείς σου ελέγχουν πόσο χρόνο περνάς με τους φίλους σου;

Ναι

Όχι

0.16. Οι γονείς σου, σου βάζουν κανόνες όταν είσαι στο σπίτι, στο σχολείο ή με τους φίλους σου;

Ναι

Όχι

0.17. Οι γονείς σου θυμώνουν μαζί σου χωρίς λόγο;

Ναι

Όχι

0.18. Οι γονείς σου θυμώνουν με άλλους έστω κι αν φταις εσύ;

Ναι

Όχι

0.19. Πόσο συχνά σε ρωτούν οι γονείς σου πώς περνάς στο σχολείο; (Μόνο 1 απάντηση)

- 0.19.α. Πάντα
- 0.19.β. Κάποτε
- 0.19.γ. Σπάνια
- 0.19.δ. Ποτέ

0.20. Πόσο συχνά σε βοηθούν οι γονείς σου με τα μαθήματά σου στο σπίτι; (Μόνο 1 απάντηση)

- 0.20.α. Πάντα
- 0.20.β. Κάποτε
- 0.20.γ. Σπάνια
- 0.20.δ. Ποτέ

1.11. Είσαι ευχαριστημένος/η με τα παιδιά της τάξης σου;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

1.12. Είσαι ευχαριστημένος/η και με τα άλλα παιδιά που πάνε στο σχολείο σου;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

1.13. Ανάμεσα στους καλύτερους σου φίλους, υπάρχει κάποιος που είναι από την Ελλάδα;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

2.1. Πότε νοιώθεις ευτυχισμένος με τα παιδιά της τάξης σου; (επέλεξε το πολύ 3 ερωτήσεις)

2.1.α. Όταν παίζετε μαζί

2.1.β. Όταν τους λες τα μυστικά σου

- 2.1.γ. Όταν μοιράζονται τα παιχνίδια τους μαζί σου
- 2.1.δ. Όταν σε προσκαλούν στο σπίτι τους για να παίξετε ή να μελετήσετε
- 2.1.ε. Όταν σε φωνάζουν να παίξετε
- 2.1.στ. Όταν τους μιλάς
- 2.1.η. Όταν σου λένε τα μυστικά τους
- 2.1.θ. Όταν τους λες ότι θέλεις να είσαι μόνος/μόνη και δε σε ενοχλούν
- 2.1.ι. Άλλο .....

2.2. Ποια στιγμή της μέρας προτιμάς να περνάς με τους συμμαθητές/τις συμμαθήτριες σου;

- 2.2.α. Τα διαλείμματα
- 2.2.β. Τα μαθήματα
- 2.2.γ. Στο δρόμο για το σπίτι ή το σχολείο
- 2.2.δ. Στον ελεύθερο μου χρόνο
- 2.2.ε. Ποτέ

2.3. Έτυχε να είσαι μόνος/μόνη γιατί κανένας από τους συμμαθητές/συμμαθήτριες σου δεν ήθελε να είναι μαζί σου;

- 2.3.α. Ναι, κατά τη διάρκεια των διαλειμμάτων
- 2.3.β. Ναι, κατά τη διάρκεια των μαθημάτων
- 2.3.γ. Ναι, στο δρόμο για το σπίτι ή το σχολείο
- 2.3.δ. Ναι, πάντα με αφήνουν μόνο/μόνη
- 2.3.ε. Όχι, είμαι πάντα με άλλα παιδιά

3. Διαπολιτισμικά Προβλήματα

3.1. Τι κάνεις όταν έχεις την ευκαιρία να διαλέξεις συμμαθητές/συμμαθήτριες για να εργαστείτε ή να παίξετε μαζί σε ομάδες; (το πολύ 2 απαντήσεις)

3.2. Σημειώνεις ποτέ στα παιχνίδια ή στην ζωντανική, τα παιδιά από άλλες ομάδες να φωνάζουν στην ομάδα σου να αποφασίσουν αν θα σε φωνάξουν στην ομάδα τους;

- 3.2.α. Πάντα
- 3.2.β. Κάποτε
- 3.2.γ. Σπάνια
- 3.2.δ. Ποτέ

3.3. Μπαίνεις συχνά στην ίδια ομάδα ;

NAI

OXI

3.4. Κατά τη γνώμη σου, ποιους βοηθά πιο πολύ ο δάσκαλος/η δασκάλα;

- 3.4.α. Τα παιδιά από άλλες χώρες
- 3.4.β. Τα παιδιά από την Ελλάδα
- 3.4.γ. Όλα τα παιδιά με τον ίδιο τρόπο

3.5. Πηγαίνεις κάποτε στο σπίτι παιδιών από την τάξη σου για να μελετήσετε ή να παίξετε;	NAI	OXI
3.6. Μιλάς κάποτε στα παιδιά στη γειτονιά σου , έστω κι αν δεν πηγαίνουν στο σχολείο σου;	NAI	OXI
3.7. Παίζετε κάποτε μαζί;	NAI	OXI
3.8. Γνωρίζεις κάτι για τα παιδιά στην τάξη σου που είναι από την Ελλάδα;	NAI	OXI

Αν η απάντησή σου είναι ναι, τι γνωρίζεις; (διάλεξε το πολύ 2 απαντήσεις)

- 3.8.α. Τα τραγούδια τους
- 3.8.β. Τα παραμύθια και τα παιχνίδια τους
- 3.8.γ. Το φαγητό τους
- 3.8.δ. Άλλο.....

4. Καταστάσεις σύγκρουσης

Αυτό το μέρος του ερωτηματολογίου αφορά τον εκφοβισμό μεταξύ των παιδιών με διαφορετική καταγωγή. Πριν απαντήσετε τις ερωτήσεις παρακαλούμε να διαβάσετε την παράγραφο που ακολουθεί.

Τι είναι ο «εκφοβισμός»: Ένα παιδί είναι θύμα εκφοβισμού όταν ένα άλλο παιδί ή μια ομάδα παιδιών λένε άσχημα και προσβλητικά πράγματα γι' αυτό. Αν ένα παιδί έχει κτυπηθεί ή δέχτηκε κλωτσιές και απειλές, κλειδώθηκε από άλλους σε ένα δωμάτιο, έλαβε μηνύματα στο κινητό του/της ή σημειώματα προσβλητικά, ή υβριστικά, όταν κανένας δε μιλά με αυτό το παιδί και άλλα παρόμοια πράγματα, είναι πάντα εκφοβισμός. Αυτά τα πράγματα συμβαίνουν συχνά και το θύμα δεν μπορεί να υπερασπιστεί τον εαυτό του. Εκφοβισμός είναι επίσης όταν ένα παιδί ή μια ομάδα παιδιών κοροϊδεύουν ένα άλλο παιδί και γελούν μαζί του. Όμως δεν είναι εκφοβισμός όταν δύο παιδιά που έχουν περίπου το ίδιο ανάστημα, τσακώνονται συχνά ή συζητούν έντονα.

4.1. Κατά τη γνώμη σου, στο σχολείο σου, υπάρχουν παιδιά από την Ελλάδα που συμπεριφέρονται άσχημα στα παιδιά από άλλες χώρες;
NAI OXI

Αν η απάντηση στην προηγούμενη ερώτηση είναι NAI, συνέχισε με τις

ερωτήσεις σ' αυτό το κουτί. Αν η απάντησή σου στην προηγούμενη ερώτηση είναι ΟΧΙ, τότε πήγαινε στην ερώτηση 5.1

4.2. Τι είδος εκφοβισμού παρατήρησες εναντίον των παιδιών που κατάγονται από άλλες χώρες τους τελευταίους τρεις μήνες; (Δώστε περισσότερες από μια απαντήσεις)

- 4.2.α. Σπρωξίματα, κτυπήματα, χαστούκια, γροθιές, κλωτσιές, δαγκωματιές
- 4.2.β. Προσβολές, άσχημη γλώσσα
- 4.2.γ. Κλοπές. Παίρνουν τα πράγματά αυτού του παιδιού χωρίς να το ρωτήσουν.
- 4.2.δ. Άσχημη συμπεριφορά, κοροϊδία, άσχημα αστεία
- 4.2.ε. Ποτέ δε μιλούν σ' αυτό το παιδί
- 4.2.στ. Κάνουν άσχημα σχόλια ή λένε ψέματα γι' αυτό το παιδί.
- 4.2.ζ. Αφήνουν αυτό το παιδί έξω από το παιχνίδι
- 4.2.η. Άλλο

4.3. Αν ο εκφοβισμός εναντίον ενός ή περισσότερων παιδιών που κατάγονται από άλλες χώρες, γινόταν από: (Περισσότερες από μια απαντήσεις)

- 4.3.α. ένα αγόρι
- 4.3.β. ένα κορίτσι
- 4.3.γ. διάφορα αγόρια
- 4.3.δ. διάφορα κορίτσια
- 4.3.ε. αγόρια και κορίτσια

4.4. Μέσα στο σχολείο σου, που έχεις δει εκφοβισμό εναντίον των παιδιών από άλλες χώρες; (Περισσότερες από μια απαντήσεις)

- 4.4.α. Στην τάξη
- 4.4.β. Στο διάδρομο
- 4.4.γ. Στην αυλή του σχολείου
- 4.4.δ. Στις τουαλέτες
- 4.4.ε. Έξω από το σχολείο, στο δρόμο για το σπίτι
- 4.4.στ. Στο σχολικό λεωφορείο
- 4.4.ζ. Άλλού.....

4.5. Τα παιδιά από άλλες χώρες στο σχολείο μας δέχτηκαν εκφοβισμό από: (Περισσότερες από μια απαντήσεις)

- 4.5.α. Τα παιδιά της τάξης μου
- 4.5.β. Παιδιά στην ηλικία μου αλλά από άλλη τάξη
- 4.5.γ. Μεγαλύτερα παιδιά
- 4.5.δ. Μικρότερα παιδιά
- 4.5.ε. Άλλο.....

4.6. Τι κάνουν τα περισσότερα παιδιά όταν βλέπουν ένα παιδί από άλλη χώρα να δέχεται εκφοβισμό; (Μόνο μια απάντηση)

- 4.6.α. Το κοροϊδεύουν λίγο μαζί του
- 4.6.β. Πιστεύουν ότι αξίζει αυτή τη συμπεριφορά
- 4.6.γ. Υποκρίνονται ότι δεν έγινε κάτι / Κάνουν ότι δεν καταλαβαίνουν
- 4.6.δ. Προσπαθούν να τον/την βοηθήσουν
- 4.6.ε. Άλλο.....

4.7. Τι κάνεις εσύ όταν βλέπεις ένα παιδί από άλλη χώρα να δέχεται εκφοβισμό; (Μόνο μια απάντηση)

- 4.7.α. Το κοροϊδεύεις λίγο
- 4.7.β. Πιστεύεις ότι αξίζει αυτή τη συμπεριφορά
- 4.7.γ. Υποκρίνεσαι ότι δεν έγινε κάτι / Κάνεις ότι δεν καταλαβαίνεις
- 4.7.δ. Όταν τα πράγματα ηρεμήσουν προσπαθείς να τον/την βοηθήσεις
- 4.7.ε. Δεν ενδιαφέρεσαι
- 4.7.στ. Άλλο.....

5.1. Κατά τη γνώμη σου υπάρχουν στο σχολείο σου παιδιά από άλλες χώρες που ενοχλούν παιδιά από την Ελλάδα;   ΝΑΙ   ΟΧΙ

Αν η απάντησή σου είναι ΝΑΙ στην προηγούμενη ερώτηση, συνέχισε και απάντησε τις ερωτήσεις σ' αυτό το κουτί. Αν η απάντησή σου είναι ΟΧΙ, πήγαινε στην ερώτηση 6.1

5.2. Τι είδος εκφοβισμού είδες εναντίον των Ελλήνων συμμαθητών σου από παιδιά που κατάγονται από άλλες χώρες, τους τελευταίους τρεις μήνες; (Περισσότερες από μια απαντήσεις)

- 5.2.α. Σπρωξίματα, κτυπήματα, χαστούκια, γροθιές, κλωτσιές, δαγκωματιές
- 5.2.β. Προσβολές, άσχημη γλώσσα
- 5.2.γ. Κλοπές. Παίρνουν τα πράγματά αυτού του παιδιού χωρίς να το ρωτήσουν.
- 5.2.δ. Άσχημη συμπεριφορά, κοροϊδία, άσχημα αστεία
- 5.2.ε. Ποτέ δε μιλούν σ' αυτό το παιδί
- 5.2.στ. Κάνουν άσχημα σχόλια ή λένε ψέματα γι' αυτό το παιδί.
- 5.2.ζ. Αφήνουν αυτό το παιδί έξω από το παιχνίδι
- 5.2.η. Άλλο.....

5.3. Αν ο εκφοβισμός εναντίον ενός ή περισσότερων παιδιών από την Ελλάδα, γινόταν από: (Περισσότερες από μια απαντήσεις)

- 5.3.α. ένα αγόρι
- 5.3.β. ένα κορίτσι
- 5.3.γ. διάφορα αγόρια
- 5.3.δ. διάφορα κορίτσια
- 5.3.ε. αγόρια και κορίτσια

5.4. Μέσα στο σχολείο σου, που έχεις δει εκφοβισμό εναντίον των παιδιών από την Ελλάδα; (Περισσότερες από μια απαντήσεις)

- 5.4.α. Στην τάξη
- 5.4.β. Στο διάδρομο
- 5.4.γ. Στην αυλή του σχολείου
- 5.4.δ. Στις τουαλέτες
- 5.4.ε. Έξω από το σχολείο, στο δρόμο για το σπίτι
- 5.4.στ. Στο σχολικό λεωφορείο
- 5.4.ζ. Αλλού.....

5.5. Τα παιδιά από άλλες χώρες που ενοχλούσαν ήταν : (Περισσότερες από μια απαντήσεις)

- 5.5.α. Τα παιδιά της τάξης μου
- 5.5.β. Παιδιά στην ηλικία μου αλλά από άλλη τάξη
- 5.5.γ. Μεγαλύτερα παιδιά
- 5.5.δ. Μικρότερα παιδιά

5.6. Τι κάνεις εσύ όταν βλέπεις ένα παιδί από την Ελλάδα να δέχεται εκφοβισμό; (μία μόνο απάντηση)

- 5.6.α. Το κοροϊδεύεις λίγο
- 5.6.β. Πιστεύεις ότι αξίζει αυτή τη συμπεριφορά
- 5.6.γ. Υποκρίνεσαι ότι δεν έγινε κάτι / Κάνεις ότι δεν καταλαβαίνεις
- 5.6.δ. Όταν τα πράγματα ηρεμήσουν προσπαθείς να τον/την βοηθήσεις
- 5.6.ε. Δεν ενδιαφέρεσαι
- 5.6.στ. Άλλο.....

Δέκτες εκφοβισμού -Θύματα

6.1. Πόσες φορές δέχτηκες εκφοβισμό από παιδιά από την Ελλάδα στο σχολείο σου τους τελευταίους τρεις μήνες; (Μόνο μια απάντηση)

- 6.1.α. Πολλές φορές σε μια βδομάδα
- 6.1.β. Μια φορά τη βδομάδα
- 6.1.γ. Κάποτε
- 6.1.δ. Ποτέ

Αν απάντησες ΠΟΤΕ, πήγαινε στην ερώτηση 7.1 Αν ΔΕΝ απάντησες ΠΟΤΕ στην προηγούμενη ερώτηση, συνέχισε με τις ερωτήσεις σ' αυτό το κουτί.

6.2. Ποιες μορφές εκφοβισμού δέχτηκες από παιδιά από την Ελλάδα του τελευταίους τρεις μήνες στο σχολείο σου; (Περισσότερες από μια απαντήσεις)

- 6.2.α. Σπρωξίματα, κτυπήματα, χαστούκια, γροθιές, κλωτσιές, δαγκωματιές
- 6.2.β. Προσβολές, άσχημη γλώσσα D
- 6.2.γ. Κλοπές. Παίρνουν τα πράγματά αυτού του παιδιού χωρίς να το ρωτήσουν
- 6.2.δ. Άσχημη συμπεριφορά, κοροϊδία, άσχημα αστεία
- 6.2.ε. Ποτέ δε μιλούν σ' αυτό το παιδί
- 6.2.στ. Κάνουν άσχημα σχόλια ή λένε ψέματα γι' αυτό το παιδί.
- 6.2.ζ. Αφήνουν αυτό το παιδί έξω από το παιχνίδι
- 6.2.η. Άλλο.....

6.3. Αν σε ενόχλησε ένα παιδί από την Ελλάδα, αυτό ήταν: (Περισσότερες από μια απαντήσεις)

6.3.α. ένα αγόρι

6.3.β. ένα κορίτσι

6.3.γ. διάφορα αγόρια

6.3.δ. διάφορα κορίτσια

3.ε. αγόρια και κορίτσια ,

6.4. Μέσα στο σχολείο πού δέχτηκες εκφοβισμό από παιδιά από την Ελλάδα; (Περισσότερες από μια απαντήσεις)

- 6.4.α. Στην τάξη
- 6.4.β. Στο διάδρομο
- 6.4.γ. Στην αυλή του σχολείου
- 6.4.δ. Στις τουαλέτες
- 6.4.ε. Έξω από το σχολείο, στο δρόμο για το σπίτι
- 6.4.στ. Στο σχολικό λεωφορείο
- 6.4.ζ. Άλλού.....

6.5. Τα παιδιά που με ενόχλησαν ήταν: (Περισσότερες από μια απαντήσεις)

- 6.5.α. Παιδιά από την Ελλάδα από την τάξη μου
- 6.5.β. Παιδιά στην ηλικία μου από την Ελλάδα αλλά από άλλη τάξη
- 6.5.γ. Μεγαλύτερα παιδιά από την Ελλάδα
- 6.5.δ. Μικρότερα παιδιά από την Ελλάδα
- 6.5.ε. Άλλα παιδιά που δεν είναι από την Ελλάδα

Πράξεις εκφοβισμού – Θύτες

7.1. Πόσες φορές ενόχλησες παιδιά από την Ελλάδα τους τελευταίους τρεις μήνες στο σχολείο σου; (Μόνο μια απάντηση)

- 7.1.α. Πολλές φορές σε μια βδομάδα
- 7.1.β. Μια φορά τη βδομάδα
- 7.1.γ. Κάποτε
- 7.1.δ. Ποτέ

Αν η απάντησή σου είναι ΠΟΤΕ, πήγαινε στην ερώτηση 8.1 Αν ΔΕΝ απάντησες ΠΟΤΕ στην προηγούμενη ερώτηση, συνέχισε με τις ερωτήσεις σε αυτό το κουτί.

7.2. Με ποιους τρόπους ενόχλησες τα παιδιά από την Ελλάδα στο σχολείο σου τους τελευταίους τρεις μήνες; (Περισσότερες από μια ερωτήσεις)

- 7.2.α. Σπρωξίματα, κτυπήματα, χαστούκια, γροθιές, κλωτσιές, δαγκωματιές
- 7.2.β. Προσβολές, άσχημη γλώσσα
- 7.2.γ. Κλοπές. Παίρνουν τα πράγματά αυτού του παιδιού χωρίς να το ρωτήσουν.
- 7.2.δ. Άσχημη συμπεριφορά, κοροϊδία, άσχημα αστεία
- 7.2.ε. Ποτέ δε μιλούν σ' αυτό το παιδί
- 7.2.στ. Κάνουν άσχημα σχόλια ή λένε ψέματα γι' αυτό το παιδί.
- 7.2.ζ. Αφήνουν αυτό το παιδί έξω από το παιχνίδι
- 7.2.η. Άλλο.....

7.3. Στο σχολείο πού ενόχλησες τα παιδιά από την Ελλάδα; (Περισσότερες από μία απαντήσεις)

- 7.3.α. Στην τάξη
- 7.3.β. Στο διάδρομο
- 7.3.γ. Στην αυλή του σχολείου
- 7.3.δ. Στις τουαλέτες
- 7.3.ε. Έξω από το σχολείο, στο δρόμο για το σπίτι
- 7.3.στ. Στο σχολικό λεωφορείο
- 7.3.ζ. Άλλού.....

7.4. Τα παιδιά που ενόχλησες ήταν: (Περισσότερες από μια απαντήσεις)

7.4.α. Παιδιά από την Ελλάδα από την τάξη μου

7.4.β. Παιδιά στην ηλικία μου από την Ελλάδα αλλά από άλλη τάξη

7.4.γ. Μεγαλύτερα παιδιά από την Ελλάδα

7.4.δ. Μικρότερα παιδιά από την Ελλάδα

7.4.ε. Άλλα παιδιά από άλλες χώρες

Τα άτομα που μπορούν να βοηθήσουν

8.1. Στο σχολείο, μιλάς γι' αυτό που συμβαίνει;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

Αν απάντησες ναι, με ποιον προτιμάς να μιλάς για τον εκφοβισμό; (περισσότερες από μια απαντήσεις)

8.1.α. με ένα παιδί από την τάξη σου που εμπιστεύεσαι

8.1.β. με όλα τα παιδιά της τάξης σου

8.1.γ. με ένα ή περισσότερους δασκάλους

8.1.δ. με την καθαρίστρια ή την υπεύθυνη της καντίνας

8.2. Μιλάς με κάποιον έξω από το σχολείο γι' αυτό που έγινε;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

Αν η απάντησή σου είναι ΝΑΙ, σε ποιον προτιμάς να μιλάς; (περισσότερες από μια απαντήσεις)

8.2.α. με ένα φίλο που εμπιστεύεσαι

8.2.β. με φίλους που βλέπεις έξω από το σχολείο

8.2.γ. με τους γονείς σου

8.2.δ. με άλλα μέλη της οικογένειας (αδέρφια, θείους, θείες κλπ)

8.2.ε. με άλλους ενήλικες (γυμναστές, καθηγητές φροντιστηρίων κ.α.)

ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΛΥΤΙΜΗ ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΟΥ